

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

XVI. YÜZYILDA HAMİD SANCAĞI YER ADLARI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

HAZIRLAYAN
SERKAN SARI

113079

113079

DANIŞMAN
Doç. Dr. KENAN ZİYA TAŞ

DIYARBAKIR

2000

ÖZET

Yüksek Lisan Tezi olarak hazırladığım bu çalışmamda, XVI. yüzyıl Hamid Sancağında bulunan köy, mahalle ve idari birimlerin(kaza – nahiye) adlarını, tespite çalıştım.

Çalışmamızda, kaza ve kazaya tabi köy, mahalle ve nahiyelerin isimleri tablolar halinde verilmiştir. Tespit edilen yer adları, özelliklerine göre guruplandırılmıştır. Bu guruplandırmada coğrafi faktörlerin, yerleşim birimlerinin adlandırılmasında çok önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Coğrafi faktörlerin haricinde Oğuz boy, oymak ve cemaat adları ile şahıs isimlerinin de köy adı olarak, çokça kullanıldığı görülmüştür.

XVI. yüzyılda ki köy adlarını, o yüzyıl içerisinde değişik zamanlarda hazırlanan tahrir defterlerine göre verdiğimiz için bu tablolar aracılığıyla araştırdığımız yüzyıldaki idari birimlerin, değişen sınır ve statülerini takip etmek mümkün olacaktır.

Araştırmamızda, bir kısmı veya tamamı vakfa ait olan köy ve mahalleler ayrı listeler halinde verilmiştir.

ABSTRACT

In these studies which we have prepared as our master thesis, we try to fix the names of villages, neighbourhoods and administrative units (towns - districts) of Hamid Sub- province in XVI. century, by using archives.

In our studies the names of towns, neighbourhoods and districts have been shown with tables. The names of the places have been shown with tables. The names of the places have been classified according to their features. In this classification it has been found that geographic factors had played an important role for naming. Nevertheless it has been found that the names of Oghuz clans and tribes had been used for naming villages.

As we gave the names of villages of XVI. century according to the Tahrir Registers which had been arranged several times in the same century, it is possible to learn the boards and statues of the administrative units in this century.

In our studies, the names of the villages which belong to the foundation, have been shown with different lists.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma jürimiz tarafından.....

Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan : Doç. Dr. H.T. Fendekci

(İmza)

Üye : Doç. Dr. Kenan Ziya TMS

(İmza)

Üye : Doç. Dr. Ahmet KANKAR

(İmza)

Üye :

(İmza)

Üye :

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

(İmza)

Prof. Dr. Abdulbaki ZULAN

Akademik Ünvan, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

(Mühür)

İMZA

ÖNSÖZ

Osmanlılar, zamanında dünyanın en büyük devletini oluşturmuşlar ve bu devleti 600 sene gibi uzun bir süre ayakta tutabilmeyi başarmışlardır. Bu başarıları yalnızca kabiliyetli yöneticilere ve askeri başarılarla bağlamak sanırım meselenin izahında yeterli olmayacaktır. Osmanlının gerçek manada anlaşılması, onun her yönüyle araştırılmasıyla mümkün olacaktır.

1980’li yıllardan itibaren Osmanlı taşra teşkilatı ve toplumsal yapısı üzerinde yapılan çalışmaların hız kazandığını görmekteyiz. Osmanlının taşradaki idari yapılanmasının açıklanabilmesinde, idari birimler ve bu birimlere tabi daha alt birimlerin tesbiti ve zaman içerisindeki değişikliklerin takibinin önemi, tartışma götürmez bir gerçektir.

Hamid Sancağı üzerine yapmış olduğumuz bu çalışmamızda, XVI. yüzyıla ait adı geçen sancaktaki köy ve mahalle adlarını arşiv kaynaklarına dayanarak ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamızda mahalle ve köy adları ayrı ayrı ele alınmış olup, kazaların sıralanmasında, kaza büyüklüğünden ziyade, döneme ait Tahrir Defterlerindeki sıralamaların ortak yönleri dikkate alınmıştır.

Yer adları üzerine yapılan çalışmalar Avrupada 1940’lı yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Ülkemizde ise bu alanda yapılan çalışmalar yeterli değildir. Sayın hocam Mehmet Salih ERPOLAT’ın doktora çalışması olarak haazırladığı XVI. Yüzyılda Diyarbekir Beylerbeyliği’ndeki Yer İsimleri adlı çalışması, araştırmamızda bize rehber olmuştur. Yardımlarından dolayı kendilerine teşekkür ediyorum.

Gösterdikleri ilgi ve yardımlarından dolayı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyud-ı Kadime Arşivi çalışanlarına teşekkürü bir borç biliyorum.

Araştırmamda karşılaştığım güçlükleri aşmamda ve en önemlisi akademik bağlamda yetiştirilmemizde hiçbir emeği esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ahmet KANKAL ve danışman hocam Doç. Dr. Kenan Ziya TAŞ'a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Serkan SARI

DİYARBAKIR 2000

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

XVI. YÜZYILDA HAMİD SANCAĞI YER ADLARI

İÇİNDEKİLER-----	1
KISALTMALAR-----	4
GİRİŞ-----	5
A-Kaynakların Tanıtımı-----	5
B-Hamid Sancağı'nın Bugünkü Coğrafi ve İdari Durumu-----	15
 I.BÖLÜM: OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATI-----	 17
A-XVI. Yüzyıla Kadar Osmanlı Taşra Teşkilatının Gelişimi-----	17
B-XVI. Yüzyıl Hamid Sancağı'nın İdari Yapısı-----	25
II.BÖLÜM: OSMANLI MAHALLELERİ-----	30
A-XVI. Yüzyıla Kadar Osmanlı Mahalleleri-----	30
B-XVI.Yüzyıl Hamid Sancağı Mahalleleri-----	34
 III. BÖLÜM: XVI. YÜZYIL HAMİD SANCAĞI MAHALLE ADLARI--	 39
A-Mahalle Adlarının Dökümü-----	39
1-Göhlisar Kazası Mahalle Adları-----	39
2-İrle Kazası Mahalle Adları-----	39
3-Kiçiborlu Kazası Mahalle Adları-----	40
4-Uluborlu Kazası Mahalle Adları-----	41
5-Gönan Kazası Mahalle Adları-----	42
6-Avşar Kazası Mahalle Adları-----	42

7-Isparta Kazası Mahalle Adları-----	43
8-Eğirdür Kazası Mahalle Adları-----	45
9-Yalvaç Kazası Mahalle Adları-----	46
10-Burdur Kazası Mahalle Adları-----	47
11-Evkaf Defterlerinde Geçen Mahalle Adları-----	48
B-Mahalle Adlarının Analizi-----	49
1-İbadethanelere İstinaden Verilen Mahalle Adları-----	49
2-Ekonomik Faaliyetler, Görev ve Ünvanlarla İlgili Mahalle Adları-----	52
3-Şahıs İsimleri Taşıyan Mahalle Adları-----	53
III. BÖLÜM: XVI. YÜZYILDA HAMİD SANCAĞI KÖY ADLARI-----	55
A-Köy Adlarının Dökümü-----	55
1-Karaağaç Gölhisarı Kazası Köy Adları-----	55
a -Yavice Nahiyesi Köy Adları-----	62
2-Gölhisar Kazası Köy Adları-----	64
3-İrle Kazası Köy Adları-----	72
4-Burdur Kazası Köy Adları-----	77
5-Uluborlu Kazası Köy Adları-----	83
6-Kiçiborlu Kazası Köy Adları-----	88
7-Gönan Kazası Köy Adları-----	92
8-Isparta Kazası Köy Adları-----	95
9-Ağlasun Kazası Köy Adları-----	99
10-Eğirdür Kazası Köy Adları-----	103

a -Anamas Nahiyesi Köy Adları-----	110
b -Yıva Nahiyesi Köy Adları-----	112
c-Kartas Nahiyesi Köy Adları-----	113
11-Avşar Kazası Köy Adları-----	114
12-Yalvaç Kazası Köy Adları-----	119
a -Karaağaç Nahiyesi Köy Adları-----	124
B-Bir Kısmı Veya Tamamı Vakıf Olan Köy Adları-----	127
C-Köy Adlarının Analizi-----	134
1-Coğrafi Özelliklerle İlgili Köy Adları-----	135
2-Boy Oymak ve Aşiret İsmi Taşıyan Köy Adları-----	137
a- Oğuz Boylarına Ait Köy Adları-----	137
b- Aşiret ve Oymaklar-----	140
3-Meslek ve Görevlerle İlgili Köy Adları-----	142
4-Kişi Ad ve Ünvanlarıyla İlgili Köy Adları-----	145
5-Hayvanlarla ve Bitkilerle İlgili Köy Adları-----	147
6-İskân Özelliklerini Gösteren Köy Adları-----	149
7-İçerisinde Kent ve Köy Kelimeleri Geçen Köy Adları-----	150
SONUÇ-----	151
BİBLİYOGRAFYA-----	154
EKLER	

KISALTMALAR

AGM : Adı Geçen Makale

AGS : Adı Geçen Eser

BA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BKZ : Bakınız

c. : Cilt

İA : İslam Ansiklopedisi

KKA : Kuyud-ı Kadime Arşivi

MAD : Maliyeden Müdevver Defter

MEY : Milli Eğitim Yayınları

MVAD: Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri

Mz. : Mezraa

s. : Sayfa

TD :Tahrir Defteri

TDV : Türk Diyanet Vakfı

v. : Varak

VD : Vakıflar Dergisi

VGMA: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

GİRİŞ

A-KAYNAKLARIN TANITIMI

BA TD 30

Bu gün elimizde bulunan Hamid Sancağına ait en eski Mufasssal Defterdir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi kataloglarında 906 (1501) tarihli, “Hamid Sancağının nüfus ve hasılatını, has ve tımarlarını mübeyyin tahrir defteri” açıklaması vardır. Lakin defterin 1478 tarihli olduğu iddiaları vardır.¹ Defter emini Seydî Mehmed Bin Yusuf, katibi ise Sarı Seydi olup, defter 639 sayfadadır. Defterlerle ilgili bu bilgilerle birlikte, defterlerdeki idari birimleri listeler halinde vermeyi gerekli gördük.

BA TD 30 'DA Kİ İDARİ YAPILANMA

Göhlisar Kazası

İrle Kazası

Burdur Kazası

Gönan Kazası

Kıçiborlu Nahiyesi

Isparta Kazası

Eğirdür Kazası

¹ Zeki ARIKAN; XVI. Yüzyıl Hamid Sancağı s.6

Avşar Nahiyesi

Anamus Nahiyesi

Yıva Nahiyesi

Kartas Nahiyesi

Ağlasun Nahiyesi

Arvalu- Kübyan Nahiyesi

Ağras Nahiyesi

Barla Kazası

Yalvaç Kazası

Karaağaç Nahiyesi

Uluborlu Kazası

BA TD 121

Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunan 121 numaralı Mufassal Defter “Gurre-i Zilhicce 929 (1522) tarihlidir. Kanunî’nin ilk yıllarında yapılan sayım sonuçlarını içermektedir. Defter emini Nasuh Çelebi, katibi ise Pir Mehmet’tir. 1522 tarihli bu defter 573 sayfadır.

BA TD 121’DE İDARİ YAPI

Karaağaç Gölhisarı Kazası

Yavice Nahiyesi

Gölhisar Kazası

İrle Kazası

Burdur Kazası

Uluborlu Kazası

Kiçiborlu Kazası

Gönan Kazası

Isparta Kazası

Ağlasun Kazası

Eğirdür Kazası

Anamas Nahiyesi

Yıva Nahiyesi

Kartas Nahiyesi

Afşar Kazası

Yalvaç Kazası

Karaağaç Yalvaç Kazası

BA TD 438

Bu defter Anadolu Eyaletine bağlı Kütahya, Karahisarı Sahib, Sultanönü, Hamid, Anlara, Kengiri, Kocaeli ve Bolu sancaklarının “nüfus, hasılat, tımar, avkaf ve emlakını” havi bulunmaktadır. Z. ARIKAN, Ö. L. BARKAN’a itafla defterin tarihinin 1528 olduğunu iddia etmektedir.² Bu defterin, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığınca tıpkı basımını yapılmıştır.

438 NOLU TD’DE İDARİ YAPI

Karaağaç Gölhisarı Kazası

Yavice Nahiyesi

Gölhisar Kazası

İrle Nahiyesi

Burdur Kazası

Uluborlu Kazası

Kiçiborlu Kazası

Gönan Kazası

Isparta Kazası

² Z. ARIKAN; Hamid Sancağı s.11

Ağlasun Kazası

Eğirdür Kazası

Anamas Nahiyesi

Yıva Nahiyesi

Kartas Nahiyesi

Afşar Kazası

Barla Nahiyesi

Karaağaç Nahiyesi

KKA TD 51

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivinde bulunan 51 nolu Mufassal Defterin tarihi belirsizdir. Defterin başında II. Selimin tuğrası bulunmaktadır. Defterdeki veriler mühimme defterleri ile karşılaştırıldığında defterin tarihinin 1568 veya 1569 olduğu anlaşılmaktadır.³ 348 varak olan bu defterin emini Mevlana Yahya'dır.

KKA TD 51'DE İDARİ YAPI

Karaağaç Gölhisarı Kazası

Yavice Nahiyesi

Gölhisar Kazası

Siroz ve Kemer Nahiyesi

Gönan Kazası

Uluborlu Kazası

Yalvaç Kazası

Karaağaç Nahiyesi

Afşar Kazası

Eğirdür Kazası

Anamas Nahiyesi

Kartas Nahiyesi

³ Z. ARIKAN; Hamid Sancağı s.13

Hoyran Kazası

Barla Kazası

Isparta Kazası

Ağlasun Kazası

KKK TD 566

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivinde bulunan bu defter, bir Evkaf Defteridir. Kesin tarihi belli olmamakla beraber, II. Selim Devrine ait olduğu bilinmektedir. Defterde 41. Sayfadan sonra 45. Sayfa başlamıştır. Defter 116 varaktır.

KKK TD 566'YA GÖRE İDARİ YAPI

Karaağaç Gölhisarı Kazası⁴

İrle Kazası

Burdur Kazası

Isparta Kazası

Ağlasun Kazası

Eğirdür Kazası⁵

⁴ Gölhisar Kazası bu defterde yazılmamış lakin diğer defterlerde mezkur kazaya bağlı görülen köyler bu defterde Karaağaç Gölhisar kazasında görülmektedir.

⁵ 30 Nolu TD'de Nahiye Olarak geçen Ağras bu defterde köy olarak geçmektedir.

Barla Kazası

Yalvaç ve Karaağaç Kazası

Uluborlu Kazası

Kiçiborlu Kazası

Gönan Kazası

BA TD 244

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 244 nolu bu defter Müselleman Defteridir. Defter 1245 tarihli olup 175 sayfadır.

BA TD 244'E GÖRE İDARİ YAPI

Müselleman-ı Yalvaç Nahiyesi

Karaağaç Nahiyesi

Gönan Nahiyesi

Isparta Nahiyesi

Kiçiborlu Nahiyesi

Kestel Nahiyesi

Anamas Nahiyesi

Doñuzlu Karaağaç Nahiyesi

Müselleman-ı Gölhisar Nahiyesi

BA TD 626

1586 tarihli bu defterde geçen “Defter-i Mufasssal-ı Müselleman-ı Mensuhat-ı Liva-i Hamid” ibaresinden defterin Müselleman – Mensuhat defteri olduğu anlaşılmaktadır. Defter 285 sayfadır.

BA TD 626’YA GÖRE İDARİ YAPI

Eğridir Kazası

Anamus Nahiyesi

Ağras Kazası

Gönan Kazası

Kiçiborlu Nahiyesi

Isparta Kazası

Afşar Kazası

Yalvaç Kazası

Karaağaç Yalvaç Kazası

Ağlasun Kazası

İncir Kazası

Kestel Nahiyesi

Kübyan Nahiyesi

Burdur Kazası

Kemer Kazası

Tefenni Kazası

Siroz Kazası

Yavice Kazası

Göhlisar Kazası

Karaağaç Göhlisar Kazası

İrle Nahiyesi

KKA TD 170

Kuyud-ı Kadime Arşivinde bulunan bu defter, Yaya ve Müsellem Mensuhat defteridir. Kesin tarihi belli olmamakla birlikte, III. Mehmed'in tuğrasını taşımaktadır. 317 varaktır.

B-HAMİD SANCAĞININ BUGÜNKÜ COĞRAFI VE İDARİ YAPISI

Hamid Sancağı'nın kurulduğu alan bugünkü Isparta ve Burdur illeri ile Denizli'nin Acıpayam yöresini içine alıyordu. Sancak topraklarının çoğunluğu, Göller Yöresi adını verdiğimiz coğrafi alanda bulunmaktadır. Göller Yöresi dediğimiz alan; geniş bir tektonik çöküntü alanıdır. Bu çöküntü alanının kimi yerlerini geniş göller doldurmuş, kalan yerler ise ova olarak kalmıştır.

Acıpayam Ovası, batıda Gölgele Dağlarıyla çevrilmiştir. Bu dağlar denize doğru uzanmakta ve Kazıklıbeli'nden geçit vermektedir. Acıpayam Ovasından Söğüt Gölü diplerine doğru coğrafi bir bütün olarak uzanan Göller bölgesiyle bağlantıda bulunmaktadır. Ancak her iki bölge arasında Eşenler Dağı gibi yüksek ve sürekli bir sıradağ girmiştir. Eşenler Dağının Burdur Gölü'ne bakan etekleri, burada kapalı bir havzanın oluşmasına yol açmıştır.

Göller Yöresinin kuzey ve kuzeydoğu kesimlerinde Sultan Dağları uzanır. Bu dağlar eski Pisidya bölgesini İç Anadolu'dan ayıran doğal bir sınır görevi görür.

Bölgenin güneybatı – kuzeydoğu ve güneydoğu – kuzeybatı yönünde uzanan dağ sıraları arasında yer alan ovalarda irili ufaklı bir takım göller ve bataklıklar bulunmaktadır. Eğirdir – Hoyran ve bunun uzantısı olan Kovada Gölleri dışında kalanlar kapalı havza durumunda olup, denize ulaşmamaktadır. Göller, bu yörenin fiziksel yapısında olduğu kadar tarihsel gelişiminde de önemli rol oynamıştır. Bu göllerin en önemlisi Eğirdir Gölüdür. Eğirdir ilçesinden

başlayarak kuzeye doğru uzanır; Barla Dağı ile Çirişli Dağı arasında darlaşıp tekrar genişler. Gölün bu ikinci kısmına Hoyran Gölü adı verilmektedir.

Eğirdir Gölü'nden başka suyu tatlı olan, Isparta'nın güneyindeki Gölcük adıyla bilinen küçük bir göl vardır. Yer altı sularıyla beslenen bu gölde balık yaşamakta ve gölden Isparta Ovasının sulamasında yararlanılmaktadır. Suyu tuzlu ve kimi yerde de arsenikli olan ve bu yüzden içinde balık yaşamayan Burdur Gölü, kuzeydoğu – güneybatı yönünde uzamaktadır.

Burdur depresyonunun 20 km. kadar kuzeybatısında yine güneybatı kuzeydoğu doğrultusunda uzanan ikinci bir depresyon vardır. Acı Göl adı verilen büyük bir göl, bu depresyonun içinde bulunmaktadır. Genellikle yağışlı mevsimlerde suyu artan bu göl çok sığ olup sularıda tuzludur. Çevrede Burdur ve Acıgöl'den başka irili ufaklı çok sayıda göl yer almaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz coğrafi yapı, yerleşim alanlarının yerlerinin çok fazla değişmemesine neden olmakla birlikte yer adlarının verilmesinde de önemli yer almaktadır. XVI. yüzyılda ki mevcut köylerin zaman içerisinde isimlerinde değişiklikler olmuşsa da iskan mevkilerinde fazla değişiklikler olmamıştır. Bahsedilen dönemdeki köylerin çoğunluğu – isim değiştirenler ve kaybolanlar olmakla birlikte- bugün Isparta, Burdur ve Denizli'nin ilçesi olan Acıpayam'a bağlı görülmektedir.

I. BÖLÜM

OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATI

A-XVI.YÜZYILDA OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATININ GELİŞİMİ

Yer isimlerinin listesi ve değerlendirilmesine geçmeden önce, Osmanlının taşra teşkilatı ve bu yapılanma içerisinde yer alan ve çalışmamızda da sık sık geçen idari birimlerle kavramlar üzerinde kısaca durmak sanırım gerekli olacaktır. Araştırmamızın konusu yer isimleri olduğu için; mezkur konularda fazla derinliğine girmeden, yapılan araştırmalar çerçevesinde, klasik dönem Osmanlı taşra teşkilatlanması hakkında bilgi vermek istiyoruz. Bu alanda yapılan çalışmalar son yıllarda hız kazanmaktadır ve yapılan bu çalışmalar incelendiğinde Osmanlı taşra teşkilatının; nahiye, sancak ve eyalet diye askeri – idari birimlerle , kaza adı verilen şer’iidari birimlerden oluştuğu ve bu teşkilatlanmanın en önemli idari merkezinin de sancaklar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genellikle şehir denilince yerleşiklerin, işbölümüne tabi olarak tarım dışı mal ve hizmet ürettiği ve bunları yakın çevresi ya da daha geniş bir alan için pazarladığı yerleşme birimi akla gelir.⁶ Osmanlı da şehri ve kasabayı, Cuma kılını ve bazarı durur yer olarak tanımlamaktadır.⁷ Türkler tarafından kurulmuş olan veya Türkler tarafından ele geçirilerek inkişaf ettirilmiş olan şehir ve kasabalar kuruluş bakımından üç kısma ayrılabilirler: a) Ticaret için eskiden

⁶ Özer ERGENÇ; “Osmanlı şehirlerindeki yönetim kurumlarının niteliği üzerinde bazı düşünceler” s.1265

⁷ Ö ERGENÇ; AGM s.1265

kurulmuş olan ve umumiyetle birçok sebeplerle terkedilmiş olan liman şehirleri, b) Büyük kervan yolları üzerinde bulunan stratejik ve nakliyat bakımından kıymet ve ehemmiyet taşıyan kale şehirleri, c) Etrafında tarıma müsait toprağı bulunan büyüklü ve küçüklü çiftçi kasabaları, bu şekillerde kurulmuş olan Anadolu şehirlerinin, zamanla gelişmeleri de ayrı ayrı tarzlara bağılı kalarak olmuş ve gitgide bugünkü karakterlerini elde etmişlerdir.⁸

İlk zamanlardan itibaren Osmanlı yöneticileri bir bölgeye başlıca iki yönetici yollamışlardır. Bunlardan biri, yürütme kuvvetini temsil eden bey (beylerbeyi, Sancak Beyi, ve diğer zaimler), ötekisi de yargı kuvvetini temsil eden kadıdır. Buna göre geniş Osmanlı ülkesi, bir yandan Beylerbeyilik ve sancak diye askeri – idari birimlere ayrılmışken aynı zamanda bu ayrıma tabi topraklar üzerinde kaza denilen şer’i – idari birimler yer almıştır. Bu birimlerin başında, biraz önce sözünü ettiğimiz iki otorite bulunmaktadır.⁹ Osmanlıda askeri, mülki, iktisadi ve sosyal hayatın esasını teşkil eden eyalet sisteminin en önemli idari merkezi sancaktır. Sancaklar ise bu sistem içerisinde kaza ve nahiye gibi daha alt idari birimlere ayrılmaktadır. Türk tarihinde “Tuğ” ve “Davul” ile birlikte zikredilen sancak, aynı zamanda hükümdarın önemli hakimiyet sembolleri arasında yer almaktadır.¹⁰ Sancak savaşlarda, rengi ve deseniyle bir hükümdar yada komutanın hakimiyetini sembolize eden bayrağı denilmektedir.¹¹ Osmanlı

⁸ Mithat YENEN; “Türk Şehirleri ve Türkiye’de Şehircilik” s.85

⁹ Özer ERGENÇ; AGM s.1267

¹⁰ İ. H UZUNÇARŞILI; Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal. S. 70

¹¹ M. F KÖPRÜLÜ; “Bayrak”. İA, c. II s. 401

Devleti'nin kuruluş ve gelişmesine paralel olarak sancak; sonraları coğrafi ve idari bakımdan muayyen bir bölgeyi ifade eder hale gelmiştir.¹² Osman Beyin, 1299'da Karacahisar'ı fethettikten sonra oğlu Orhan'ı buraya sancak beyi atadığını ifade edilmektedir¹³. On dördüncü yüzyıl boyunca sancak beyi teriminin ne dereceye kadar sancağı altında belirli bir yörenin birliklerini toplayan kumandan manasında, ya da buna karşı sancak adı verilen bir idari bölgesel kentin amiri ve idarecisi manasında kullanıldığını, ya da daha çok birinci manadan ikinci manaya doğru bir gelişmemi söz konusu edilebileceğini kestirmek kolay değildir.¹⁴ Fakat sancak teriminin daha sonraları bile, artık yaygınlaşmış olan idari bölge manasının yanında kumanda ve idare manalarında da kullanılmağa devam ettiğini Liva-i Müsellem, Liva-i Piyade, Çingane Sancağı, Voynugan Sancağı gibi coğrafi bölgeden çok belirli zümreleri kapsayan terimlerden anlaya biliyoruz.¹⁵ Sancaklar adını oradaki en önemli iskan yerinden alsa da, asla bir iskan yeri manasında değildir. Mesela Aydın, Menteşe, Canik, Teke gibi Osmanlı sancaklarında bu adları taşıyan iskan yerleri yoktur. Bugün Aydın adını alan şehir uzun yıllar Güzelhisar-ı Aydın diye anılmıştır.¹⁶ Bu verilen bilgileri, üzerinde çalıştığımız sancak da doğrular niteliktedir. Hamid Sancağı'nın merkezi de Isparta olmuştur.

¹² J DENY; "Sancak" İA, c. II s. 188

¹³ Mehmet Ali ÜNAL; Osmanlı Müesseseleri Tarihi Isparta 1997 s.225

¹⁴ M. KUNT; Sancaktan Eyalet İstanbul 1978 s.16

¹⁵ M. KUNT; Sancaktan Eyalet İstanbul 1978 s.16

¹⁶ T. BAYKARA; Anadolu'nun İdari Taksimatı. S.32

Kadının bulunduğu yer manasına gelen kaza terimi bazen nahiye ile muadil olarak kullanılmaktadır. Bazen de bir gurup nahiye belli bir kazaya bağlı olabilmektedir.¹⁷ Lugat itibarıyla esasen yan, kenar, taraf, canib manalarını ihtiva eden nahiye kelimesi; Osmanlı imparatorluğunda coğrafi ve idari manada küçük veya büyük bir çevreyi ve bölgeyi bazen de, çok geniş bir mıntıkayı ifade eden, XIX. Asrın ikinci yarısından itibaren de, idari teşkilatta mülki taksimatın en küçük parçasını bildiren bir ıstılah ve tabir olmuştur.¹⁸ Araştırdığımız sancakta yapılmış tahrirler incelendiğinde; mufassal defterlerde, sancak içerisindeki nahiyelerin bir kazaya tâbi olarak yazıldıkları görülmüştür. Yine bu defterlerde iki nahiyenin – Gölhisar Kazasına bağlı, Siroz ve Kemer nahiyeleri gibi.¹⁹ birlikte yazıldığına da şahid oluyoruz.²⁰ Ancak nahiye tabiri, yukarıda tarif olunduğu gibi, bir kazanın parçası değil, aynı zamanda muhtelif şekillerde de kullanılmıştır. Bu tabir, bazen bir livayı, bazen bir livanın parçasını, hatta İstanbul misalinde olduğu gibi üç – dört mahalleden mürekkep bir semti veya caminin muhitini de ifade edebilir.²¹ XVI. yüzyıl Hamid Sancağına ait Mufassal Defterler incelendiğinde nahiyelerin bir kazaya tabi oldukları görülmekle birlikte, aynı döneme ait Yaya ve Müsellemelerle ilgili defterlerde, herhangi bir kazaya tabi olmayan, müstakil nahiyelerin varlığı da görülmektedir.²²

¹⁷ GÜRBÜZ, Adnan, “XVXVI. Yüzyıllarda Sivas şehrinde İdari ve Ekonomik Yapı” s.89

¹⁸ M. Tayyib GÖKBİLGİN; “Nahiye” İA s. 37

¹⁹ KKA TD 51

²⁰ Bkz: XVI. yüzyılda Hamid Sancağıının idari durumu

²¹ Feridun M. EMECEN; XVI. Asırda Manisa Kazası s.110

²² BA TD 244

Merkezi idarenin taşraya gönderdiği idarecilerden biri yürütme kuvvetini temsil eden, eyaletlerde beylerbeyi, sancaklarda sancakbeyi; diğeri ise yargı kuvvetini temsil eden kadıdır. Sancakta bey, kadının hükmüne; kadı da beyin kuvvetine ihtiyaç duyuyordu. Kuvvetler ayrımı diyebileceğimiz²³ bu adil idare anlayışı, Osmanlı taşra teşkilatının esasını oluşturmaktadır²⁴. Çevresindeki küçük yerleşme birimlerinin, coğrafi, iktisadi ve kültürel bakımdan kendisine bağlanmış olduğu şehir merkezi veya kasaba kaza adı ile adlandırılmaktadır. Şehrin veya buraya bağlı köylerin adli – idari işlerinin yürütülmesi maksadıyla merkezi idarenin buraya tayin ettiği görevliye de kadı denilmekteydi. Böylece kaza, kadının adli ve aynı zamanda idari kuvveti altındaki idari bir birim olarak ortaya çıkmaktadır. Kazanın idaresi ile, ilgili olarak merkezle yazışma, yani arz yetkisine sahip bulunan kadı ile taşra idaresinde görevli olan ve yürütme kuvvetini temsil eden sancakbeyinin yetkileri, yan yana bir bakıma iç içe bulunuyordu. İdari sistemin gereği sancakbeyi ile kadı arasında işbirliği ve dayanışma olup, bu iki güç birbirini dengelemekteyse de sancakbeyi devamlı surette kadının kontrolünde hükmünü icra edebilmekteydi.²⁵ Kadıların şer’i ve hukuki vazifelerinden başka idari cihetten de pek mühim vazifeleri vardı ve bu hususta hükümetçe kendisine ferman gönderilir ve o da icap eden cevabı re’sen hükümete arz ederdi. Kadıların

²³ XVI. yy Osmanlı idari sistemi içerisinde; bugünkü bağlamda kuvvetler ayrımı veya kuvvetler birliği ilkelerinin varlığından söz etmek ne kadar doğru olur; bu tartışma götürür bir konudur, lakin bahsedilen idare tarzını anlatan bir teşbih olarak kullanılması hasebiyle araştırmamıza almayı gerekli gördük.

²⁴ Adnan GÜRBÜZ; AGM s.91

²⁵ Adnan GÜRBÜZ; AGM s.92

bulundukları şehir ve kasabaların inzibatı mahalli ve askeri sınıfa bırakılmıştı. Zahir ve amele tedariki, hayvan sevki, menzil emirleri, asker toplanması, iktisadi işler, mahalli rayice göre emtiaya narh konulması, belediye işleri, yani askeri inzibattan başka bütün devlet işlerinin temini kadılarına aitti. bundan dolayı kadılar salahiyyet itibarıyla devlet merkezine bağlı vazifeler sahibi idiler.²⁶ Kadının haiz bulunduğu velayete fıkıhta velayatı kaza denilir. Bu velayet yalnız hüküm vermeğe şamildir. Binaenaleyh kadı umumi siyasetle uğraşamaz; hele infaz salahiyyeti olmayan, sözünü icra kuvvetine geçiremeyecek durumda bulunan kadıların siyaset-i amme ile alakalı hususları hüküm altına almaları doğru olmaz. Zaten kadıda asıl olan hüküm verme kudretidir; infaz kudreti ise, bunun haricindedir, meğer ki bu kudret de kendisine ayrıca verilmiş olsun. Bundan dolayıdır ki, kadının ganimetleri taksim, beytülmale ait malları yerlerine tevzi, şer'i hadleri icra, orduyu tanzim ve tertip, asileri katl, vergileri tarh ve madenleri tefviz velayeti yoktur. Mamafih velayetlerde amil, hadisesine göre, bazen lafız, bazen ahval, bazen örf olduğuna göre, bu velayeti tevzi ve tahdit mümkündür. Bu da, mekana ve zamana göre, değişir ve ekseriyeti itibarı ile de, şer'i hükümlere inhisar eder.²⁷

Taşra teşkilatında görevli olanların (beylerbeyi, sancak beyi, kadı gibi) yetki ve sorumlulukları incelendiğinde taşradaki yönetim işleri ile bugün belediyelerce yapılan işlerin kadılarca ifa edildiği görülmektedir. Eyalet – sancak – kaza suretindeki düzen ayrımı, tamamıyla askeri bir anlam ifade edip, sivil

²⁶ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI; Osmanlı devletinin ilmiye teşkilatı. S.109

hükümet idaresi ise, başşehre bağlı tek bir bölüm olmak üzere, kazalardan ibaret bulunmaktadır. Böylece, Osmanlı hükümetinin geniş Türkiye topraklarını idare etme şekli, memleketi yüzlerce kazalara bölerek, buralara mahsus belirli idari kazai örgütler kurmuş ve hükümet yönetimini halk tabakalarının derinliklerine böyle iletmiş olmaktan ibaret bulunmuştur. O halde, imparatorluk Türkiye'sinin kaza teşkilatını bütün inceliklerine kadar bilmek, hükümetin halkı idare etme yönündeki siyasi tutumunu anlatmak bakımından çok yerinde olacaktır.²⁸

Bu bilgiler çerçevesinde eyalet, sancak ve nahiyeler, karşımıza askeri birimler olarak çıkmaktadır. Tahrir defterleri sancaklara göre tanzim edilmiştir, lakin bu tahrirlerin de temelde askeri amaçlarla yapıldığı unutulmamalıdır. Bu sebeplerle taşra teşkilatının temel idari biriminin kaza olduğunu kabul edilebilir. Hamid Sancağı ile ilgili mufassal defterlerde umumiyetle kaza olarak gösterilen yerlerin tamamının veya bir kısmın, bu defterlere yakın zamanda yapılan yaya ve müselleme defterlerinde nahiye olarak gösterilmesi dikkate şayan bir husustur. Bu konuyla ilgili teferruatlı bilgi bir sonraki konuda verilecektir.

Üzerinde durulması gerekli konulardan biride köylerdir. Defterlerde karye olarak nitelenen köyler hakkında maalesef gerekli araştırmalar yapılmamıştır. Günümüzde köy: Nüfusu iki binden aşağı olan, cami, mekteb, otlak, yaylak, bataklık gibi ortak malları bulunan, toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ ve bahçe ve tarlalarıyla teşkil ettikleri oluşum olarak açıklanmaktadır.²⁹ XVI.

²⁷ Ebül'ula MARDİN; "Kadı" İA. c. VI s.42

²⁸ Mustafa AKDAĞ; Türkiye'nin iktisadi ve içtimai tarihi. C. II s59

²⁹ 442 sayılı köy kanunu madde 1,2

yüzyıl Osmanlısının karye tabiriyle ifade ettiği köyleri diğer yerleşim birimlerinden ayıran özellikler ne idi? Veya tek başına nüfus, köyleri diğer yerleşim birimlerinden ayırmaya yetiyor muydu. Araştırmamızda, köyleri diğer yerleşim yerlerinden ayırmaya, tek başına nüfusun yetmeyeceğini gördük, çünkü Uluborlu Kazasına tabi Boz Durmuş Köyü iki hane iken, yine aynı kazaya bağlı Senirkent Köyü yüzbeş hane,³⁰ Burdur Kazasına bağlı Sorkun Köyü üç hane iken, Karakaya Köyü yetmiş dört hanedir.³¹ Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Bununla birlikte tapu defterlerinde “ Köhne Defterde karye olup reayası parekende olmağın mezra yazıldı” gibi kayıtlara da rastlanmaktadır. Mezralar aynı zamanda geçici yerleridir. Bazı aileler, yaz aylarında çevredeki araziye işlemek ve sürülerini otlatmak için buraları kullanmışlardır.³²

³⁰ BA TD 438

³¹ BA TD 438

³² Z. ARIKAN; XVI. yüzyıl Hamid Sancağı s.78

B-XVI. YÜZYILDA HAMİD SANCAĞI'NIN İDARİ YAPISI

Adını, Selçuklular zamanında valisi olan Hamid Beyden alan Hamid Sancağı,³³ XV. yüzyıl sonlarında yapılan tahrirde, 9 kazaya ayrılmıştır.³⁴ Bu kazalar: Gölhisar, İrle, Burdur, Gönan, Isparta, Eğirdür, Barla, Yalvaç ve Uluborlu kazalarıdır.³⁵ XVI. yüzyılda yapılan tahrirlerde kaza olarak yazılan; Karaağaç Gölhisar, Kiçiborlu, Avşar, Ağlasun kazaları bu defterde nahiye olarak yazılmıştır. 1522 yılında hazırlanan tahrirde 13 kaza varken³⁶ 1528 yılında yapılan tahrirde 12 kaza vardır.³⁷ Yalvaç Karaağacı yalnızca 1522 tarihli tahrirde kaza olarak yazılmıştır.³⁸ 1568 yılında yapılan tahrirde ise bu kazalara, “Hoyran kazası” eklenmiş ve kaza sayısı 13 olmuştur.³⁹ 1478’de kaza olarak gösterilen Barla Kazasının, 1528 yılında yapılan tahrir de nahiye olarak yer almaktadır.⁴⁰ 1568 yılında hazırlanan tahrir ve 1570’li yıllara ait evkaf defterinde ise kaza olarak geçmektedir.⁴¹ Yalvaç Karaağacı ise yalnızca 1572 yılında kaza olarak yazılmış diğer tahrirlerde “Karaağaç” adıyla Yalvaç’a tabi nahiye olarak zikredilmiştir. Hamid Sancağındaki kaza sayısında ve kaza sınırlarında zaman

³³ Katip Çelebi; Cihannuma s. 639

³⁴ BA TD 121, 438

³⁵ BA, TD 30

³⁶ BA, TD 121

³⁷ BA, TD 438

³⁸ BA, TD 121

³⁹ KKA TD 51

⁴⁰ BA TD 438

⁴¹ KKA VA 566

içerisinde değişiklikler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; İrle, Burdur, Gönan, Isparta, Eğirdür, Karaağaçı Gölhisar, Kiçiborlu, Avşar, Ağlasun, Yalvaç, Uluborlu ve Gölhisar kazalarının XVI. yüzyıl boyunca “kaza” statülerini korudukları görülmektedir.

Ele aldığımız sancakta; 1478 yılında dokuz,⁴² 1522 yılında dört,⁴³ 1528 ve 1568 yıllarının da altı nahiye bulunmaktadır.⁴⁴ 1478 yılında Kiçiborlu, Gönan kazasına; Ağlasun ve Afşar da Eğirdür Kazası’na tabi nahiye iken,⁴⁵ daha sonraki tarihlerde kaza olarak görülmektedirler.⁴⁶ Anamas, Kartas ve Yıva, Eğirdür kazasına tabi nahiyelerdir.⁴⁷ Karaağaçı Gölhisar’na tabi Yavice Nahiyesi, 1478 yılında yapılan tahrirde yoktur.⁴⁸ Karaağaç Nahiyesi 1522 tarihinde kaza olarak yazılmış,⁴⁹ diğer defterlerde ise Yalvaç’a tabi olarak gösterilmiştir.⁵⁰ 1568 tarihinde Gölhisar Kazası’na bağlı “Siroz ve Kemer Nahiyesi” ortaya çıkmaktadır.⁵¹ Diğer defterlerde bu nahiyeden bahsedilmemiştir.⁵² Siroz ve

⁴² BA TD 30

⁴³ BA TD 121

⁴⁴ BA TD 438, KKA TD 51

⁴⁵ BA TD 30

⁴⁶ BA TD 121, 438, KKA TD 51

⁴⁷ BA TD 30, 121, 438, KKA TD 51

⁴⁸ “Yukarıdaki tarihte hazırlanan tahrir defterinde Karaağaçı Gölhisar Kazası’da yer almamaktadır.”

BA TD 30

⁴⁹ BA TD 121

⁵⁰ BA TD 30, 438, KKA TD 51

⁵¹ KKA TD 51

⁵² BA TD 30, 121, 438

Kemer'in beraber yazılmış iki ayrı nahiye olması daha muhtemeldir. İleride görüleceği gibi, 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuhat defterinde Siroz ve Kemer iki ayrı kaza olarak yazılmıştır.⁵³ Mufasssal defterlerden anlaşıldığına göre; Hamid Sancağında ki kaza ve nahiyelerin sınırları ve idari statülerinde bazı değişiklikler meydana gelmiştir.

1545 tarihli Müselleman Defterinde; Yalvaç, Karaağaç, Gönan, Isparta, Kiçiborlu, Kestel, Anamas, Doñuzlu Karaağaç ve Gölhisar nahiye olarak gösterilmişlerdir.⁵⁴ Bu yerleşim yerleri – Karaağaç, Kestel ve Anamas hariç – diğer defterlerde kaza olarak geçmektedir.⁵⁵ Yedi sene önce, yani 1528 tarihinde kaza olarak geçen bu yerlerin,⁵⁶ 1545 yılında nahiye olarak yazılmasını idari statülerinde meydana gelen değişiklikler olarak kabul etmek mantıklı olmayacaktır. 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuhat defterinde ise; Eğridür, Ağras, Gönan, Isparta, Afşar, Yalvaç, Karaağacı Yalvaç, Ağlasun, İncir, Burdur, Kemer, Tefenni, Siroz, Yavice, Gölhisar ve Karaağacı Gölhisar kaza olarak kaydedilmiştir.⁵⁷ Anamus, Agras, Kiçiborlu, Kestel, Kübyan ve İrle ise nahiye olarak yazılmıştır.⁵⁸ Eğridür, Agras –Agras isminin Agratos'dan gelmiş olması muhtemeldir-, Gönan ,

⁵³ BA TD 626, 170

⁵⁴ BA TD 244

⁵⁵ BA TD30,121, 438;KKA 51 VD 566

⁵⁶ BA TD 121

⁵⁷ BA TD 626

⁵⁸ BA TD 626

Afşar ve İncir kaza olarak gösterilmiş,⁵⁹ ancak aynı defterde önce kaza olarak gösterilen Afşar daha sonra nahiye olarak gösterilmiştir.⁶⁰ 1570’li yıllarda hazırlanan evkaf defterde ise nahiyeler yazılmamıştır, bu nahiyelere tabi köyler ise bu nahiyelerin diğer defterlerde tâbi oldukları kazalara bağlı olarak yazılmıştır.⁶¹ Mufassal defterlerde kaza olarak kaydedilen Gölhisar, bu defterde yer almamış, Gölhisara tabi köyler Karaağaçı Gölhisar Kazasına tabi yazılmıştır.⁶²

⁵⁹ Agras’a tabi Köyler verilirken “x Tabi-i Nahiye-i Agratos” şeklinde yazılmıştır. Kaza-i Agras ibaresinin altında köyler verilirken umumiyetle Agratos isminin kullanılması; Agras isminin, Agratosun Türkçe’ye uydurulmuş şekli olduğu kanaatini doğurmaktadır. KKA 170 nolu TD s. 202
Katib Çelebi’nin Cihannümasında ise Ağraş şeklinde geçmektedir. Katip Çelebi; Cihannuma s. 639

⁶⁰ “Nahiye-i Afşar Der Liva-i Hamid” KKA TD 170

⁶¹ KKA TD 566

⁶² KKA TD 566

Tablo 1: XVI. YÜZYIL HAMİD SANCAĞI İDARİ BİRİMLERİ

İDARİ BİRİM	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Karaağaç Gölhisarı		Kaza	Kaza	Kaza
Gölhisar	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
İrle	Kaza	Kaza	Nahiye	Kaza
Burdur	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Gönan ⁶³	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Kiçiborlu	Nahiye	Kaza	Kaza	Kaza
Isparta	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Eğirdür	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Avşar	Nahiye	Kaza	Kaza	Kaza
Anamas ⁶⁴	Nahiye	Nahiye	Nahiye	Nahiye
Kartas	Nahiye	Nahiye	Nahiye	Nahiye
Yıva	Nahiye	Nahiye	Nahiye	Nahiye
Ağlasun	Nahiye	Kaza	Kaza	Kaza
ArvaluKübyan	Nahiye			
Ağras	Nahiye	Nahiye	Nahiye	Nahiye
Yavice		Nahiye	Nahiye	Nahiye
Barla	Kaza		Nahiye	Kaza
Yalvaç	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Karaağaç	Nahiye	Kaza ⁶⁵	Nahiye	Nahiye
Uluborlu	Kaza	Kaza	Kaza	Kaza
Siroz ve Kemer				Nahiye
Hoyran				Kaza

⁶³ Gönan 30 nolu TD’de önce kaza olarak yazılmış daha sonra mezkur kazaya bağlı Kiçiborlu Nahiyesi yazılmış ve mütaakiben Gönan nahiye olarak gösterilmiş, mahalleleri ve köyleri kaydedilmiştir.

⁶⁴ BA TD 30’da bu nahiye Anamus şeklinde geçmiştir.

⁶⁵ Bu defter de “ Kaza-i Yalvaç Karaağacı” şeklinde geçmektedir. BA TD 121

II. BÖLÜM

OSMANLI MAHALLELERİ

A- XVI. YÜZYILA KADAR OSMANLI MAHALLELERİ

Mahal ile aynı kökten istikak eden ve başlangıçta “konaklanan yer” manasına gelen yer. Sonradan mahalle, daha hususi olarak, şehrin bir semti manasını almış ve bu mana Türkçe’ye, Fransızca’ya ve Hindustani’ye geçmiştir. Evvelce şehrin bir semti için, eski Bağdad’da olduğu gibi, daha ziyade dar kelimesi kullanılıyordu. Ekseriya mahallelerin işlerine muhtar denilen kimseler bakar.⁶⁶

Osmanlı şehrinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerin, oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir. Bir diğer tanımla, aynı mescidde ibadet eden “cemâ’at” in aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimidir. Mahallenin sosyal bir birim olarak taşıdığı önemden dolayı, Orta – Doğu ve İslam Kültür çevresinin şehirleri, mahallelerden oluşan bir bileşim şeklinde tanımlanır. Kimi araştırmacılar İslam şehrinin en önemli özelliği olarak, çeşitli dinsel etnik guruplara göre bölge ve semtlere ayrılmış olmasını belirtirler. Osmanlı şehirlerinde de genellikle Müslüman olmayanlar, ayrı mahallelerde oturuyorlardı. Bundan başka, bazı meslek mensupları kendi mesleklerinin adıyla anılan mahallelerde topluca yaşamışlardır.⁶⁷ Benzer oluşumlar yalnız Osmalıda değil diğer toplumlarda da görülmektedir. örneğin İtalya’da yahudiler, kurumsal

⁶⁶ J. H. KRAMES; “Mahalle” MEY İA s.144

haklardan mahrum olarak, şehrin kenarında (periferisinde) yaşıyordu. Venedikte baruthanenin bulunduğu “Ghetto” yahudilere bırakıldığından, bu isim zamanla musevi mahalleleri için yaygın bir terim olmuştur.⁶⁸ Ancak bahsettiğimiz durumun Osmanlı’da, kendisinden öncesi İslam şehirlerindeki kadar katı olmadığını belirtmek gerekir. Bunun nedeni, merkezi devletin kuvvetli otoritesi ve genel güvenliğin sağlanması için alınan önlemlerin, yaratılan kurumların işlevlerini iyi yerine getirmesi sonucu mahallelerin bir savunma alanı olmaktan çıkıp, şehir yerleşiklerinin birbirleriyle daha rahat ilişki içine girebilmeleridir. Bu konuda pek çok somut kanıt gösterilebilir.⁶⁹

Mahallenin büyüklüğü ile ilgili kesin bir ölçü olmamakla beraber, bu ölçü mahalle halkının bir birini kolaylıkla tanıma ve dayanışmasına müsait dozda tutulur. Mahalle yönetiminin başında genellikle mahalle camiinin imamı bulunur. İmam, hatip, müezzin gibi din görevlilerinden biri çoğunlukla din görevinin yanı sıra mahalle yönetiminde söz sahibi idi. Nitekim mahalle yönetiminde görev almış pek çok vakıf mütevellisi göstermek mümkündür.⁷⁰ Türk şehirlerinde, mahallenin teşekkülünde bir mescid yada camiinin yapımı genellikle birinci derecede rol oynardı. Gelişmeye müsait şehirlerin yeni mahallelerle büyümesini gösterenler, hatta yeni mahalle kuruluşuna kesinlik kazandırmayı isteyenler

⁶⁷ Özer ERGENÇ; “Osmanlı şehirlerindeki mahallenin işlev ve nitelikleri üzerine” s. 69

⁶⁸ İlber ORTAYLI; Türkiye’nin İdari Tarihi s. 55

⁶⁹ Ö. ERGENÇ; “Osmanlı şehirlerindeki mahallenin.....” s. 70

⁷⁰ Mustafa CEZAR; Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirlerinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi s.394

camiden başka medrese, mekteb, hamam vesairden oluşan bir külliye inşası suretiyle bunu garantiye alırlardı.⁷¹

Osmanlı şehirlerinde mahalle temel bir yönetim birimiydi vergi yükümlüsü reaya tek tek tahrir defterlerine ve diğer vergi kayıtlarına, bulundukları binalarında hangi mahalle sınırı içinde bulunduğu kesinlikle tesbit edilmiştir.⁷²

Osmanlıda şehri ilgilendiren her konuda özellikle devletle ilişkilerde reayanın temsilcisi olarak, şehir kethüdasını görüyoruz. Diğer yandan, devlet işlerinin yürütülmesine yardımcı olmasından dolayı askeri sınıf içerisinde kabul edilmiştir. 1479 tarihli Bursa şehir kethüdasına ilişkin bir bereat, bize onun niteliği hakkında bilgi vermektedir. Şehir kethüdasının ilişkili olduğu kişi ve guruplar, anılan belgede şöyle belirtiliyor. “ ... Bursa’nın kadısı ve uleması ve subaşı ve a’yanı ve haceleri ve bezirganları ve sair ahalisi fil cümle mecnu’ulusu ve kişisi her kim var ise bunu kendülerine kethüda bilüb canibini aziz ve muhterem dutalar ve kethüdalığa müteallik umurda rucu’buna ideler, emrimden tecavüz kılmayalar.”⁷³

XVI. yüzyılın belgeleri, Osmanlı şehir toplumunda devlet ve reaya arasındaki ilişkileri düzenleyen, hem reayanın temsilcisi durumunda bulunan hemde devlet emirlerinin uygulanmasında resmi görevlilerin yardımcısı görülen bir gurup “Eşraf ve Ayan” diye tanımlanır. Genel anlamda şehir ileri gelenleri diyebileceğimiz bir gurup, zengin tüccardan, esnafın yaşlı ve gün görmüşlerinden,

⁷¹ M. CEZAR; Osmanlı Şehirlerinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi s. 393

⁷² Ö. ERGENÇ; “Osmanlı şehirlerindeki mahallenin.....” s.70

⁷³ Ö. ERGENÇ; Osmanlıda, Klasik Dönem “Eşraf ve A’yan” Üzerine Bilgiler s.108

ulema, imam, hatip gibi tanınmış din adamlarıyla ünlü tarikat şeyhlerinden oluşmuş gözükmetedir.⁷⁴

Osmanlı şehirlerinde görülen görevlilerden biriside muhtesibdir. Muhtesiblik, bütün doğu islam şehirlerinde benzer örneği bulunan bu uygulama Hz. Peygamberin Mekke ve Medine’de tayin ettiği ve sokakları gezip çarşı Pazar denetleyerek ölçüleri muayene eden muhtesiblerden örnek almıştır.⁷⁵

Osmanlı mahallelerinde bulunan görevliler ile mahallelerin fiziki ve toplumsal yapılarının bütün yönleri ile anlaşılması, Osmanlı şehirlerinin hem idari hem de toplumsal düzeninin anlaşılabilmesi açısından önemlidir. Lakin asıl araştırma konumuz bu olmadığı için, yapılan araştırmalar ışığında konuyla ilgili kısa bilgiler vermeyi yeterli gördük.

⁷⁴ Ö. ERGENÇ; Osmanlıda, Klasik Dönem “Eşraf ve A’yan” s.106

⁷⁵ Yılmaz DAŞCIOĞLU; “Belediyecilik” s.180

B-XVI. YÜZYIL HAMİD SANCAĞI MAHALLE ADLARI

Hamid Sancağına ait ilk tahrirde, Gölhisar Kasabası üç mahalleye taksim olunmuştur.⁷⁶ Sonraki tahrirlerde ise mahalle sayısında ve mahalle adlarında herhangi bir değişikliğin olmadığını görüyoruz, taki 1568 tarihine kadar. Bu tarihte Gölhisar'ın mahallelerine, Hamza Bek adında yeni bir mahalle eklenmiş ve mahalle sayısı dörde çıkmıştır.⁷⁷

Mufassal Defterlerde kaza olarak yazılan İrle'ye ait, 1478 ve 1528 tarihlerinde, Baradız Mahallesi yazılmıştır.⁷⁸ Lakin bu mahalle, diğer defterlerde geçmemektedir.⁷⁹

Kiçiborlu 1478'de nahiye olarak yazılmış olup bu tahrirde, nahiyenin mahallelere taksim olunmadığı görülmektedir.⁸⁰ 1568'de ise Kiçiborlu, yedi mahalleye ayrılmıştır.⁸¹ İlgili tabloda da görüleceği üzere XVI. yüzyıl içerisinde Kiçiborlu önemli bir gelişme kaydetmiştir. 1522 tahririnde Kiçiborlu'nun kaza olarak yazıldığını görüyoruz.⁸²

Hamid Sancağı'nın önemli şehirlerinden biri olarak görülen Uluborlu'nun mahalle adlarında ve mahalle sayılarında çalıştığımız dönem içerisinde fazla bir

⁷⁶ BA TD 30

⁷⁷ KKA TD 51

⁷⁸ BA TD 30; KKA TD 51

⁷⁹ BA TD 121, 438

⁸⁰ BA TD 30

⁸¹ KKA TD 51

⁸² BA TD 121

değişiklik olmamıştır. Defterlerde umumiyetle Uluborlu'nun 20 mahalleye taksim olduğu görülmektedir.⁸³

Gönan, Mufassal Defterlerin hepsinde kaza olarak geçmektedir ki 1478 tahririnde Kiçiborlu Gönan Kazasına tabi bir nahiye olarak gösterilmiştir.⁸⁴ Bu tarihte Gönan, beş mahalleye taksim olunmuştur. 1568'de ise Gönan'ın mahallelerine Mescid-i Alaca eklenmiş ve mahalle sayısı altıya çıkmıştır. Mahalle adlarına bakıldığında bu kasaba halkının umumiyetle tarımla iştigal ettiği anlaşılmaktadır.⁸⁵

1478,⁸⁶ 1522⁸⁷ ve 1528⁸⁸ tahrirlerinde Avşar kasabasının Firdevsoğlu ve Şeyh Mukbil mahalleleri olmak üzere iki mahalleye ayrıldığı görülmektedir. 1568 tahririnde ise kasabanın mahalleleri hakkında bilgi verilmemiştir.⁸⁹

Hamid sancağının taht şehri olan Isparta'nın 1478 tahririnde mahallelere ayrılmayıp, ahalisin tımar reayası olarak kaydedildiğini görüyoruz.⁹⁰ 1522'de ise Nefsi Isparta, 17 mahalleye taksim olunmuştur.⁹¹ 1568'de ise Hacı Elfi, İli Sucu, Leblebici, Mescid-i Tavasoglu ve Yayla mahallelerinin eklenmesi ile mahalle

⁸³ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

⁸⁴ BA TD 30

⁸⁵ KKA TD 51

⁸⁶ BA TD 30

⁸⁷ BA TD 121

⁸⁸ BA TD 438

⁸⁹ KKA TD 51

⁹⁰ BA TD 30

⁹¹ BA TD 121

sayısının 22' ye yükseldiği görülmektedir.⁹² 1522⁹³ ve 1528⁹⁴ tarihlerinde iki tane Mescid-i Hocaoglu mahallesi yazılmışken, 1568'de bu mahallelerden sadece biri yazılmıştır.⁹⁵

Hamidoğulları Beyliğinin taht şehri olan Eğirdür, üzerinde çalıştığımız sancağın büyük şehirlerinden biridir. 1478,⁹⁶ 1522⁹⁷ ve 1528⁹⁸ tarihlerinde hazırlanan Mufassal Defterlerde 17 mahalleye taksim olunmuştur. 1568 tarihinde ise Eğirdür'ün mahalle sayısı 16 olmuştur.⁹⁹ Defterlerde, Mescid-i Dirgi Mahallesinin Eğirdir kalesi içerisinde olduğu belirtilmiştir.

1478 tarihinde Yalvaç Kasabasının, Bazar ve EskiKöy adında iki mahalleye ayrıldığını görüyoruz.¹⁰⁰ 1522'de ise Yalvaç'ın kayde değer bir gelişme gösterdiği görülmektedir.¹⁰¹ Bu tarihte ve 1528'de hazırlanan defterlerde Yalvaç mahallelerinin sayısı 5'e çıkmıştır.¹⁰² 1568'de ise mahalle sayısının 8'e çıktığı kaydedilmiştir.¹⁰³ İlk tahrirde mahalle olarak yazılan "Eski Köy" adına diğer

⁹² KKA TD 51

⁹³ BA TD 121

⁹⁴ BA TD 438

⁹⁵ KKA TD 51

⁹⁶ BA TD 30

⁹⁷ BA TD 121

⁹⁸ BA TD 438

⁹⁹ KKA TD 51

¹⁰⁰ BA TD 30

¹⁰¹ BA TD 121

¹⁰² BA TD 438

¹⁰³ KKA TD 51

Mufassal Defterlerde rastlayamıyoruz. III. Mehmet dönemine ait Yaya ve Müsellem Mensuhat Defterinde ise Karye-i Eski Köy adında rastlanmaktadır.¹⁰⁴

Bugün il merkezi olan Burdur'a ait 1478,¹⁰⁵ 1522¹⁰⁶ ve 1528¹⁰⁷ tahrirlerinde, 4 mahalle görülmektedir. 1568 tahririnde ise mahalle sayısında önemli bir değişim görülmektedir. bahsettiğimiz tarihte Burdur, 13 mahalleye taksim olunmuştur.¹⁰⁸ 1478'de Cami adıyla yazılan mahalle,¹⁰⁹ 1522¹¹⁰ ve 1528¹¹¹ deki Mescid-i Cami Mahallesi ile aynı mahalleler olması muhtemeldir. Aynı mahalle 1568'de ise Camii Atik adıyla kaydedilmiştir.¹¹²

Hamid Sancağındaki mahalle adları incelendiğinde, mahallelerin umumiyetle bir mescidin adıyla birlikte zikredildiği görülmektedir ki Osmanlı mahallelerinde mescidlerin fonksiyonundan daha önce bahsetmiştik. Araştırmamızda, Hamid Sancağındaki 44 mahallenin adında mescid ibaresinin geçtiği görülmüştür. Mahallelerin adlandırılmasında şahıs isimlerinin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. mahalle adlarında geçen mescidlerin bir kısmı da şahıs isimleriyle birlikte anılmaktadır. (Mahalle-i Mescid-i Tavasoglu gibi). Hamid Sancağındaki 23 mahallenin şahıs ismi taşıdığı görülmektedir. bu tasnifler

¹⁰⁴ KKA TD 566

¹⁰⁵ BA TD 30

¹⁰⁶ BA TD 121

¹⁰⁷ BA TD 438

¹⁰⁸ KKA TD 51

¹⁰⁹ BA TD 30

¹¹⁰ BA TD 121

¹¹¹ BA TD 438

haricinde kalan mahallelerin ise; Bazar, Debbağlar ve Mescid-i Gazancılar gibi ekonomik faaliyetlerle ve Muhtesib, Müderris ve Çeribaşı gibi görev ve ünvanlarla alakalı olduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak gayri müslimlerin ikâmet ettikleri mahalleler söylenebilir ki bu mahalleler, çalıştığımız sancakta Zimmiyan adıyla anılmışlardır.

¹¹² KKA TD 51

III. BÖLÜM

XVI. YÜZYIL HAMİD SANCAĞI MAHALLE ADLARI

A-MAHALLE ADLARININ DÖKÜMÜ

Tablo 1:GÖLHİSAR KAZASI MAHALLE ADLARI

GÖLHİSAR KAZASI	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Hamza beğ				x
Mescid-i cami	x	x	x	x
Mescid-i düNDAR	x	x	x	x
Mescid-i Şamlu hacı	x	x	x	x

Tablo 2:İRLE KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ İRLE	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Baradız	x		x	

Tablo 3: KİÇİBORLU KAZASI YER ADLARI

KAZA-İ KİÇİBORLU ¹¹³	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Ak Oğlu?				x
Cami				x
Ermenekli				x
Kerban Saray				x
Yeni Çeşme				x
Yenice				x
Yukaru				x

¹¹³ 51 nolu TD haricinde tabloda gösterilen defterlerde mahalle yazılmamıştır.

Tablo 4: ULUBORLU KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ ULUBORLU	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Alaca Mescid	x	x	x	x
Bağçe	x	x	x	x
İki yollu mescid	x	x	x	x
Mescid-i ahi şemseddin		x	x	x
Mescid-i Çelebi	x	x	x	x
Mescid-i Çeşme	x	x	x	x
Mescid-i Efendi ¹¹⁴	x	x	x	x
Mescid-i Emre	x	x	x	x
Mescid-i Ferhad ¹¹⁵	x	x	x	x
Mescid-i Gazancılar	x	x	x	x
Mescid-i Hacı Hoca Ahmed	x	x	x	x
Mescid-i İki Kapulu	x	x	x	x
Mescid-i Kabal Oğlu	x	x	x	x
Mescid-i Köprü Başı	x	x	x	x
Mescid-i Kubbe	x	x	x	x
Mescid-i Kurucular	x		x	x
Mescid-i Selman Oğlu	x	x	x	x
Muhtesib	x	x	x	x
Senirlü Mescidi	x	x	x	
Zımmiyan	x	x	x	x
Zımmiyan	x	x	x	x

¹¹⁴ BA TD121,30 ve 438 nolu defterlerde bu mahallenin kale içerisinde olduğu belirtilmiştir.

¹¹⁵ Mezkur mahallenin Kal'a içerisinde olduğu defterlerde belirtilmiştir.

Tablo 5: GÖNAN KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ GÖNAN	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Bazar	x	x	x	x
Kazi	x	x	x	x
Dutluca	x	x	x	x
Bagbasan	x	x	x	x
Yaka Köy	x	x	x	x
Mescid-i Alaca				x

Tablo 6: AVŞAR KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ AVŞAR ¹¹⁶	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Firdevsoğlu	x	x	x	
Şeyh Mukbil	x	x	x	

¹¹⁶ BA TD 30'da "Avşar" nahiye olarak geçmektedir.

Tablo 7: ISPARTA KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ ISPARTA	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Cami		x	x	x
Çeribaşı ¹¹⁷		x	x	x
Debbağlar		x	x	x
Dere		x	x	x
Doğancı		x	x	x
Ekinci		x	x	x
Farsaklar		x	x	x
Gebran		x	x	x
Hacı Elfi				x
İli Sucu				x
İskender		x	x	x
Leblebici				x
Mescid-i Fazlullah		x	x	x
Mescid-i Hacı İvaz				x
Mescid-i Hisar Efendi		x	x	x
Mescid-i Hocaoğlu		x	x	x
Mescid-i Hocaoğlu(diğer)		x	x	

¹¹⁷ KKA TD51’de Nam-ı Diğeri “Çelebi” olarak geçmektedir.

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
ISPARTA	(30)	(121)	(438)	(51)
Mescid-i Karaağaç		x	x	x
Mescid-i Süle		x	x	x
Mescid-i Şuyuğ Bek		x	x	x
Mescid-i Tavasoglu				x
Yayla				x
Yenice		x	x	x

Tablo 8:EĞİRDÜR KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ EĞİRDÜR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Cami	x	x	x	x
Çukur Mescid ¹¹⁸	x	x	x	x
Hacı Ahmed Mescidi	x	x	x	x
Kuryas (Furyas)	x	x	x	x
Mescid-i Ağa	x	x	x	x
Mescid-i Demir Kapu	x	x	x	x
Mescid-i Dirgi ¹¹⁹	x	x	x	x
Mescid-i Hacı Resul	x	x	x	x
Mescid-i İmarek	x	x	x	x
Mescid-i kethüda	x			
Mescid-i Kurdoğlu		x	x	x
Mescid-i Nasuh Oğlu	x	x	x	
Mescid-i Şemseddin Bek	x	x	x	x
Müsellemananı Cezirei Nis	x	x	x	x
Seyyidüm Mescidi	x	x	x	x
Zaviye-i Mevlana Abdi	x	x	x	x
Zımmiyan-ı Nefsi Eğirdür	x	x	x	x
Zımmiyan-ı Nis	x	x	x	x

¹¹⁸ Nam-ı Diğer “Katip” KKA TD 51

¹¹⁹ BA TD 121’de bu mahallenin Eğirdir kalesinde olduğu belirtilmektedir. BA TD 30’da ise bu mahalle “Kal’a- Karaağaçgöhlhisar Karaağaçgöhlhisar Karaağaçgöhlhisar Karaağaçgöhlhisar Karaağaçgöhlhisar Karaağaçgöhlhisar yı Mescid-i Dirgi” şeklinde geçmektedir.

Tablo 9: YALVAÇ KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ YALVAÇ	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Debbağlar		x	x	x
Bazar	x	x	x	x
Hacı Seydi		x	x	
Müderriş		x	x	x
Akar uyu		x	x	x
Eski Köy	x			
Hacı Halife				x
Timur				x
Nimetullah				x
Yenice				x

Tablo 10: BURDUR KAZASI MAHALLE ADLARI

KAZA-İ BURDUR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Burcu	x	x	x	x
Cami ¹²⁰	x			x
Çukur	x	x	x	x
Debbağhane				x
Karagöz				x
Mescid-i Abdulkerim				x
Mescid-i Bedrettin				x
Mescid-i Cami		x	x	
Mescid-i Hoca Ali				x
Mescid-i Mehmet Kethüda				x
Mescid-i Nurullah Çelebi				x
Mescid-i Süleyman				x
Mescid-i Şah Abdül Celil				x
Yeni Mescid	x	x	x	x

¹²⁰ BA TD 30'da Cami adıyla yazılan mahalle, BA TD 121 ve 438'deki Mescid-i Cami Mahallesi ile aynı mahalleler olması muhtemeldir. Aynı mahalle KKA TD 51'de ise Camii Atik adıyla kaydedilmiştir.

11.EVKAF DEFTERLERİNDE GEÇEN MAHALLE ADLARI

<u>Ak Mescid</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Ala Mescid</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Alaca</u>	<u>Kaza-i Eğirdür</u>
<u>Alaca</u>	<u>Karye-i Ağras¹²¹</u>
<u>Bazar</u>	<u>Karye-i Ağras</u>
<u>Cami</u>	<u>Kaza-i Eğirdür</u>
<u>Çeşme</u>	<u>Karye-i Ağras</u>
<u>Dutluca</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Evranoğlu¹²²</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Günay</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Kafir Köy¹²³</u>	<u>Karye-i Ağras</u>
<u>Karaağaç</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Köprü</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Onaç</u>	<u>Karye-i Ağras</u>
<u>Senir</u>	<u>Karye-i Fandos</u>
<u>Yayla</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Zimmiyan</u>	<u>Karye-i Ağras</u>

¹²¹ Ağras, bugün ki Atabey ilçesidir.

¹²² Bu mahalleye yalnızca 566 nolu Evkaf Defterinde rastladık. Evran mahallesi için bkz. F.

AKSU, Isparta İli Yer Adları s. 95

¹²³ 438 nolu TD s. 307

B. MAHALLE ADLARININ ANALİZİ

1.İBADETHANELERE İSTİNADEN VERİLEN MAHALLE

ADLARI

<u>Alaca Mescid</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Cami</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Cami</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Cami</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Cami</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Cami</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Çukur Mescid</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Hacı Ahmed Mescidi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>İki yollu mescid</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Karagöz</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Abdulkerim</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Ağa</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i ahi şemseddin</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Alaca</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Mescid-i Bedrettin</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i cami</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Mescid-i Çelebi</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Çeşme</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Demir Kapu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>

<u>Mescid-i Dirgi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Dünder</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Mescid-i Efendi</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Emre</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Fazlullah</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Ferhad</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Gazancılar</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı Hoca Ahmed</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı İvaz</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı Resul</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Hisar Efendi</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hoca Ali</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Hocaoğlu</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hocaoğlu(diğer)</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i İki Kapulu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i İmaret</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Kabal Oğlu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Karaağaç</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i kethüda</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Köprü Başı</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Kubbe</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Kurdoğlu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Kurucular</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>

<u>Mescid-i Mehmet Kethüda</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Nasuh Oğlu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Nurullah Çelebi</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Selman Oğlu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Süle</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Süleyman</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Şah Abdül Celil</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Şamlu hacı</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Mescid-i Şemseddin Bek</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Şuyuğ Bey</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Tavasoglu</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Senirlü Mescidi</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Seyyidüm Mescidi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Yeni Mescid</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Yeni Mescid</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Zaviye-i Mevlana Abdi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>

**2. EKONOMİK FAALİYETLER , GÖREV VE ÜNVANLARLA
İLGİLİ MAHALLE ADLARI**

<u>Bazar</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Bazar</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Buzcu</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Çeribaşı</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Debbağlar</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Debbağlar</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Ekinci</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Leblebici</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Gazancılar</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Kethüda</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Muhtesib</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Müderris</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>

3. ŞAHİS İSİMLERİ TAŞIYAN MAHALLE ADLARI

<u>Firdevsoğlu</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Hacı Ahmed Mescidi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Hacı Elfi</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Hacı Halife</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Hacı Seydi</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Hamza Bek</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>İskender</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Karagöz</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Abdülkerim</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Ahi Şemseddin</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Bedrettin</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Dünder</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Mescid-i Emre</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Ferhad</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı Hoca Ahmed</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı İvaz</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı Resul</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Hisar Efendi</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hoca Ali</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Hocaoğlu</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Hocaoğlu(Diğer)</u>	<u>Isparta Kazası</u>

<u>Mescid-i Kabal Oğlu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Kurdoğlu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Mehmet Kethüda</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Nasuh Oğlu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Nurullah Çelebi</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Selman Oğlu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Süleyman</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Şah Abdül Celil</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Mescid-i Şamlu Hacı</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Mescid-i Şemseddin Bek</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mescid-i Şuyuğ Bek</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Mescid-i Tavasoglu</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Şeyh Mukbil</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Timur</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Zaviye-i Mevlana Abdi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>

III. BÖLÜM

XVI. YÜZYILDA HAMİD SANCAĞI KÖY ADLARI

A. KÖY ADLARININ DÖKÜMÜ

1.KARAAĞAÇ GÖLHİSARI

Karaağaç Gölhisarı, bütün defterlerde kaza olarak geçmekle birlikte umumiyetle halkı tarımla iştigal eden bir kasaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Defterlerde bu kazaya ait mahalle yazılmamıştır. Karaağaç bölgede yetişen sert kabuklu bir tür ağaçtır ki İbni Batuta Seyahatnamesinde, kara ağacın Arapça haşeb (odun) anlamına geldiğini bildirmekte ve burasının Türkmenlerle meskun yeşil bir ova olduğunu anlatmaktadır.¹²⁴ Kâtip Çelebi ise bu kazadan Asi Karaağaç diye söz etmektedir.¹²⁵ İbni Batuta da eserinde Karaağaç'ta bulunan Germiyan adında bir oymağın şakilik yaptığını bildirmiştir.¹²⁶ Daha sonraki tarihlerde Şahkulu ayaklanması gibi bazı ayaklanmaların olduğu görülmüş, lakin Katip Çelebi'nin Karaağaç'ı asi diye nitelendirmesindeki sebep bölgedeki isyan hareketleriyle mi, yoksa coğrafi özelliklerle alakalı bir husus mu olduğu açık değildir. Tahrir defterlerinde böyle bir nitelendirme yoktur.

30 nolu TD'deKaraağaç Gölhisar Kazasına bağlı Yavice Nahiyesi görülmemekte,¹²⁷ lakin diğer defterlerde Yavice Nahiyesi kazaya bağlı

¹²⁴ İbni Batuta; Seyahatname s.197

¹²⁵ Katip Çelebi; Cihannuma s.641

¹²⁶ İbnii Batuta; Seyahatname s.197

¹²⁷ BA TD 121, 438; KKA TD 51

görülmektedir.30 nolu TD'deKaraağaçı Gölhisar Kazasına bağlı 25 köy vardır.121 nolu TD'de köy sayısı 50'dir. 438 Nolu defterde 58, 51 Nolu TD'de ise 59 adet köy vardır.

Karaağaç Gölhisarına bağlı Yavice Nahiyesinden daha önce bahsetmiştik. Bu Nahiyeye tabi, 121 Nolu TD'de 12, 438 Nolu TD'de 14 ve 51 Nolu TD'de17 köy mevcuttur. Zaman içerisinde kazanın sınırlarında bir değişim olmuştur. Yukarıdaki defterlerde Yavice Nahiyesine tabi olarak yazılan, Doğanlar, Gençlü, Kara Atlu, Çuvallu, Kürd, Kümbet ve Sazak köyleri 30 Nolu TD'de Gölhisar Nahiyesine tabi görülmektedir. Yine Alaeddin Köyü 30 nolu TD'de Gölhisar Nahiyesine bağlı yazılmışken daha sonraki yıllarda mezkur köyünKaraağaçı Gölhisar kazasına bağlandığı görülmektedir.1570/71 Tarihlerinde hazırlanmış olan TD 566 nolu evkaf defterinde,Karaağaçı Gölhisar kazasına bağlı 58 köy adı geçmektedir. Lakin adı geçen defterde, o tarihlerde kaza olarak görülen Gölhisar¹²⁸ yazılmamış, mezkur kazaya tabi köylerKaraağaçı Gölhisar Kazasına tabi gösterilmiştir.

438 nolu TD'nin evkaf bölümü incelendiğinde Oğuz, Gazancılar, Uçarı, Büğdüz, Karaca Öyük, Çorum, Avşar, Bostan, Yazır, Çörtmen, Karı, Kırcalar, Kızıl Hisar, Tahtalu, Darı Viran, köylerinin bir kısmı vakıf yazılmışken,¹²⁹ Künab ve Karataş köylerinin tamamı vakıf olduğu görülmektedir.¹³⁰ 1570'li yıllarda ise; Akalan, Arıcılar , Künab ve Karataş köylerinin tamamen vakıf olduğu

¹²⁸ KKA TD 51

¹²⁹ KKA TD 556'da geçen köy isimleri, ilerde ayrı bir başlık altında verilecektir.

¹³⁰ BA TD438 K.Gölhisarı Kazası Evkaf Bölümü

anlaşılmaktadır.¹³¹ 1578 tarihli müsellemmensuhat defterde bu kazaya tabi, Tarı Viranı, Bedir Bek, Uçarı, Oğuz ve Büğdüz köyleri yazılmıştır.¹³²

¹³¹ BA TD 556

¹³² BA TD 626

TABLO 1:KARAAĞAÇI GÖLHİSAR KAZASINA TABİ KÖYLER

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
KARAAĞAÇI GÖLHİSAR	(30)	(121)	(438)	(51)

???				x
Ada			x	x
Aksu	x	x	x	x
Alaeddin	*133	x	x	x
Alagöz	x	x	x	
Apa		x	x	x
Arkutlar				x
Aşâ Bükü			x	
Avşar ¹³⁴	x	x	x	
Avşarı diğer		x	x	
Ayas seniri		x	x	x
Balaban		x	x	x
Barmalu		x	x	x
Bedir bek	x	x	x	x
Bekir				x
Betgare ? (Bigan)		x	x	x

¹³³ "Alaeddin" köyü BA TD 30'da Gölhisar nahiyesine bağlı görülmektedir.

¹³⁴ Defterlerde hem "Avşar" hemde "Afşar" şeklinde geçmektedir

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
KARAĞAÇI GÖLHİSAR	(30)	(121)	(438)	(51)
Bostan	x	x	x	x
Büğdüz			x	
Çabut		x	x	
Çeltükci	x		x	x
Çınar		x	x	x
Çorum		x	x	x
Çörtmen	x	x	x	x
Darı viranı	x	x	x	x
Dedesı	x	x	x	x
Değirmen	x	x	x	x
Dere				x
Dodurga	x	x	x	x
Emir dad		x	x	x
Ferus(Horus)		x	x	x
Gazancılar		x	x	x
Gedıklü		x	x	x
Gögez				x
Günay	x	x	x	x

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
KARAĞAÇI GÖLHİSAR	(30)	(121)	(438)	(51)
Hacı Yayla				x
Hatuncuk viranı ¹³⁵		x	x	x
Hisar			x	
Kakes öyüğü		x	x	x
Kara öyük	x	x	x	x
Karı		x	x	x
Karkın	x	x	x	x
Katı yayla	x	x	x	x
Kazıcı				x
Kırcalar		x	x	x
Kızıl hisar		x	x	x
Korular	x			
Körüklü	x			
Köselü			x	x
Kulağuz		x	x	
Kumluca Avşar				x
Kutluca				x
Kuyucak	x	x	x	x

¹³⁵ BA TD 121'de "Hatuncuk" olarak geçmektedir

KAZA-İ KARAĞAÇI GÖLHİSAR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kürekli		x	x	
Niksar	x	x	x	x
Oğuz		x	x	x
Pırnaz(pürnaz)		x	x	
Salda		x	x	x
Selimözü		x	x	x
Sırçalık	x	x	x	x
Sırtlan			x	x
Tahtalu	x	x	x	x
Uçaru		x	x	x
Yaka		x		
Yakılar			x	x
Yassı öyük		x	x	x
Yatağan	x	x	x	x
Yaylıcan		x	x	x
Yazır		x	x	x
Yumrı taş			x	x
Yüreğir		x	x	

a.YAVİCE NAHİYESİ KÖY ADLARI

TABLO 2: YAVİCE NAHİYESİNE TABİ KÖY ADLARI

NAHİYE-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
YAVİCE ¹³⁶	(30)	(121)	(438)	(51)

Baş kuyu				X
Çeltük		X	X	X
Çuvallu	*	X	X	X
Değirmen		X	X	
Doğanlar	* ¹³⁷	X	X	X
Gençlü	*	X	X	X
Kara atlu	*		X	X
Kaya dibi		X	X	X
Kızıldere	X	X	X	X
Kuvafe??				X
Kümbet	*	X	X	X
Kürd	*	X	X	X
Mehdinar(pürnaz)				X

¹³⁶ BA TD 30'da "Yavice" nahiyesi yoktur.

¹³⁷ (*)İşareti ile gösterilen köyler BA TD 30' da Gölhisar Nahiyesine bağlı görülmektedir.BA TD 121,438 ve KKA TD 51'de ise Yavice nahiyesine tabi görülmektedir.,

NAHİYE-İ YAVİCE ¹³⁸	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Nadeşar?				x
Narlu		x	x	
Samuk(Sabuk)		x	x	x
Sazak	*		x	x
Yavılı				x
Yaviler				x

¹³⁸ BA TD 30'da "Yavice" nahiyesi yoktur.

2. GÖLHİSAR KAZASI.

Göhlisar; Denizlinin kuzey doğusunda, Acıpayam ovasının kuzey doğu istikametindeki devamı telakki edilebilecek bir ovaya, bu ovada bulunan bir göle istinaden verilmiş addır.¹³⁹ İbni Battuta 14.yüzyılın ilk yarısındaki Anadolu seyahatinde Eğirdir'den Göhlisara geçtiğini anlatmaktadır.¹⁴⁰ Seyyah, Göhlisar'ın etrafının suyla çevrili bir kasaba olduğundan bahsetmiştir. Lakin Göhlisar gölü içerisinde bulunan, ancak bu gün kaybolmuş olan adacığın bir kasabayı barındıracak kadar büyük olmadığı anlaşılmaktadır.¹⁴¹

1478 tarihli mufassal tahrirde Göhlisar, önce kaza daha sonra ise nahiye olarak yazılmıştır. Kaza-i Göhlisar ibaresinin altında tâbi köy adları verilmiştir. Daha sonra ise Nahiye-i Göhlisar yazılarak mahalleler ve tâbi köyler verilmiştir.¹⁴² Verilen köy adları incelendiğinde, Göhlisar kazasına tâbi Kara Öyük, Çeltükci, Sırçalık, Yumrı Taş gibi köyler diğer defterlerde, Karaağaçı Göhlisar kazasına tâbi yazılmışlardır. Nahiye-i Göhlisar'da ise, Mahalle-i Mescid-

¹³⁹ DARKOT, Besim; "Göl" İA. c. IV s. 814

¹⁴⁰ "Eğirdir'den Göhlisar'a gittik. Burası her yandan su ile çevrili küçük bir kasabadır. Gölde bol miktarda kamış yetişir. Şehre ancak bir yoldan gidilebilir ki , buda köprüye benzemekte olup kamışlık bir göl arasında açılmış ve yalnız bir atlının geçebileceği genişliktedir. Bu kasaba suyun ortasındaki bir tepe üzerine kurulmuştur. Bu özelliğinden dolayı ele geçirmek mümkün değildir. Orada ahiler den birinin zaviyesine indik. Göhlisarın hakimi Mehmet Çelebidir. "çelebi" Türk dilinde "efendim" manasına gelir. Bu zat, Eğirdir hükümdarı olan Sultan Ebu İshak'ın kardeşidir." İbni Battuta; Seyahatname. s.

¹⁴¹ ARIKAN, Zeki; XVXVI. Yy'larda Hamid sancağı. s. 62

¹⁴² BA TD 30

i Dünder, Mahalle-i Mescid-i Şamlu Hacı ve Mahalle-i Mescid-i Cami mahalleleri yazılmıştır. Bu mahallerin diğer defterler incelendiğinde Gölhisar Kazasının mahalleleri oldukları anlaşılmaktadır. Bu defterde Gölhisar Nahiyesine tâbi yazılan köyler diğer defterlerde Gölhisar Kazasına tâbi görülmektedir. Anlaşıldığı üzere sonraki tahrirlerde Karaağaç Gölhisar Kazası olarak gösterilen yerler bu defterlerde Gölhisar Kazası olarak geçmiş, diğer tahrirlerde ki Gölhisar Kazası olarak gösterilen yerler ise bu defterde Gölhisar Nahiyesi olarak gösterilmiştir.¹⁴³ 1478'de yapılan bu ilk tahrirde Yavice Nahiyesi de yoktur. Sonraki yıllarda Karaağaç Gölhisar Kazası'na Tabi gösterilen Yavice Nahiyesine¹⁴⁴ tâbi köyler ise Gölhisar Nahiyesine tabi gösterilmiştir.¹⁴⁵ 1568 yılında ise Gölhisar Kazasına tabi Siroz ve Kemer Nahiyeleri görülmektedir. Defterde bu nahiyeler birlikte yazılmış lakin bunların beraber yazılmış iki ayrı nahiye olduğu kanaatindeyiz.¹⁴⁶ Defterlerde bir çok köyün bu şekilde yazıldığına şahid oluyoruz, defterler karşılaştırıldığında ise bu köylerin beraber yazılmış ayrı köyler olduğu anlaşılmaktadır. 1522 ve 1528 yıllarında yapılan tahrirlerde kaza olarak görülen Gölhisar,¹⁴⁷ 1545 tarihli Müselleman Defterinde nahiye olarak geçmektedir.¹⁴⁸

¹⁴³ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

¹⁴⁴ BA TD 121, 438; KKA TD 51

¹⁴⁵ Çuvallu, Doğanlar, Gençlü, Kümbet gibi Yavice Nahiyesine tabi köyler 1478'de Gölhisar Nahiyesine tâbi gösterilmişken Değirmen Köyü ise Gölhisar Kazasına tâbi gösterilmiştir. BKZ: Yavice Nahiyesi Köy Adları Listesi

¹⁴⁶ BKZ: I.Bölüm, "XVI. Yüzyılda Hamid Sancağının İdari Yapısı"

¹⁴⁷ BA TD 121, 438

¹⁴⁸ BA TD 244

1568 yılında hazırlanan Mufasssal Defter¹⁴⁹ ve 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuh Defterde, Gölhisar kaza olarak geçmektedir.¹⁵⁰ III. Mehmet zamanında hazırlanan Yaya ve Müsellem Mensuhat defterinde ise Gölhisar Nahiye olarak geçmektedir.¹⁵¹

1478 tahririnde Gölhisar Kazasına bağlı 25 köy; Gölhisar Nahiyesine ise 3 mahalle ve 86 köy bağlı görülmektedir.¹⁵² yukarıda açıkladığımız gibi bu köylerin bir kısmı, daha sonraki tahrirlerde Yavice Nahiyesi ve Karaağaç Gölhisar Kazasına bağlanmıştır. Uzun Ahır ve Dutluca gibi bazı köylerin ise daha sonraki yıllarda mezra olarak yazıldığını görüyoruz.¹⁵³ 1522 Tahririnde 60,¹⁵⁴ 1528'de 66,¹⁵⁵ 1568'de ise 72 köy¹⁵⁶ görülmektedir.

¹⁴⁹ KKA TD 51

¹⁵⁰ BA TD 626

¹⁵¹ KKA TD 170

¹⁵² BA TD 30

¹⁵³ BA TD 121, 438

¹⁵⁴ BA TD 121

¹⁵⁵ BA TD 438

¹⁵⁶ KKA TD 51

TABLO 3:GÖLHİSAR KAZASINA TABİ KÖY ADLARI

KAZA-İ GÖLHİSAR	906/1478 (30) ¹⁵⁷	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Ağüalan	x	x	x	x
Ak Viran	x	x	x	(1) ¹⁵⁸
Ak Yaka	x	x	x	x
Akça	x	x	x	x
Akça Viran	x		x	(1)
Almacuk	x	x	x	(1)
Aman	x	x	x	x
Anbarcık	x	x	x	
Ani	x		x	x
Aşağı Çavdır	x	x	x	x
Atma		x	x	(1)
Avare			x	x
Ayaş				(1)
Bademlü		x	x	(1)
Bayındır	x	x	x	x
Bayramlu	x	x	x	(1)

¹⁵⁷ BA TD 30'da "Göhlisar" nahiye olarak geçmektedir.

¹⁵⁸ Yukarıdaki köyler KKA TD 51'de Siroz ve Kemer nahiyesine bağlıdır.

KAZA-İ	906	929	937	980
GÖLHİSAR	(30)	(121)	(438)	(51)
Bedirlü	x	x	x	x
Bek	x	x	x	x
Bekler				(1)
Belan			x	(1)
Bulduk		x	x	x
Çeltükci	x		x	(1)
Çeltükci	x	x	x	x
Çeltükci-i Diğer		x	x	
Çukurca	x	x	x	x
Dengere	x	x	x	x
Derbend-i Ballık	x	x	x	x
Dere	x	x	x	(1)
Dirmil	x		x	x
Dutluca	x			
Eğrelü	x	x		
Eşenlü	x	x	x	(1)
Etre	x		x	
Eyleş			x	
Firuz Öyüğü	x	x	x	(1)

KAZA-İ GÖLHİSAR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Gebrem				(1)
Gençlü	x	x	x	x
Günay	x	x	x	x
Hacı		x	x	(1)
Hasan Bek				x
Horzum	x	x	x	x
İğdelü			x	
İmançe	x	x	x	(1)
İnce Viran		x		
İshak	x	x	x	x
Kağılcık		x	x	(1)
Kara Harımlı ¹⁵⁹		x		(1)
Kara Musa	x	x	x	x
Kara Taş	x	x	x	
Karaca Bilan	x	x	x	(1)
Karamanlu				(1)
Karga	x	x	x	x
Kaya Dibi	x		x	x
Kayacık			x	x

¹⁵⁹ Nam-ı Diğer "Kemer". KKA TD 51

KAZA-İ GÖLHİSAR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kızılali	x	x	x	(1)
Kızılcabayır		x	x	(1)
Koğa	x	x	x	x
Koç				(1)
Kozağacı	x	x	x	x
Köy	x	x	x	(1)
Kulağutülü	x	x	x	x
Kulağuz	x	x	x	(1)
Kulağuzlar		x	x	
Marca			x	(1)
Mürseler	x	x	x	
Mürseler-i Diğer	x	x	x	
Obarı			x	
Otuca	x	x	x	
Pınarbaşı	x	x	x	(1)
Sofu	x	x	x	x
Sofular				x
Süleyman	x	x	x	x
Şam	x	x	x	x
Şıraka				(1)

KAZA-İ GÖLHİSAR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Tefenni	x			(1)
Tutanöyüğü	x			(1)
Tor(Tur)? Bek				x
Ulu	x	x	x	x
Uzunahur	x			
Yaka		x	x	x
Yaka		x	x	
Yamadı		x	x	x
Yegenlü	x	x	x	
Yol	x			
Yolak	x			
Yukarı	x	x	x	x
Yunak	x	x	x	x
Yunus	x		x	(1)
Yüreğir	x	x	x	x
??sar				x

3.İRLE KAZASI

İrle, Mufassal Defterlerin hepsinde kaza olarak geçmektedir. Mufassal defterler incelendiğinde, kaza içerisinde İrle adında bir yerleşim yeri yoktur, ancak 1580’li yıllarda hazırlanan Yaya ve Müsellem Mensuhat Defterinde Baradız Kazasına tabi İrle Köyü geçmektedir.¹⁶⁰ Tuncer BAYKARA kaza merkezi olarak 51 nolu TD’de yazılmış ilk köy olan Bekler Köyünü kabul etmiştir.¹⁶¹ Ancak bu köy 121 nolu TD’de en son, 30 nolu TD’de ise ortalarda yazılmıştır. İrle;Karaağaçı Gölhisar, Burdur, Gölhisar Kazaları ve Yavice Nahiyesi ile komşu Salda Gölü yakınlarında yer alan bir kazadır.

Defterlerde, İrle Kazasına tabi nahiye yazılmamış olup,1568 tarihli defterde İrle, Gölhisar Kazasına tabi bir nahiye olarak gösterilmiştir. 1478’ de yapılan ilk tahrirde bu kazaya tabi 30 köy yazılmıştır.¹⁶² 1522’de 23,¹⁶³ 1528¹⁶⁴ ve 1568’de ise 27 köy kaydedilmiştir.¹⁶⁵ Kara Ağıl, Çaltu ve Kozluca gibi bazı köyler ilk tahrirde karye olarak yazılmışken daha sonraki tarihlerde ise bu köyler mezra olarak görülmektedir.1568 tarihinde, Çaltu’nun tekrar köy yazıldığını

¹⁶⁰ KKA TD 170

¹⁶¹ T. BAYKARA; Anadolunun İdari Taksimatı s. 181

¹⁶² BA TD 30

¹⁶³ BA TD 121

¹⁶⁴ BA TD 438

¹⁶⁵ KKA TD 51

görüyoruz.¹⁶⁶ 1478 tarihli defterde, İrle Kazasına tabi köyler yazıldıktan sonra Mahalle-i Baradız yazılmıştır. 1528'de ise Baradız köy olarak geçmektedir.

1570'li yılların başında hazırlanan Evkaf defterde İrle, kaza olarak geçmekte ve 9 köy adı yazılmış olup, bunlardan Akca Köy, Akdemir, Askeri, Senir ve Yazı köylerinin tamamının vakıf olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁷ Aynı tarih de Akca, Alan, Dere ve Yazır köylerinin ise bir kısmının vakıf yazıldığı görülmüştür.¹⁶⁸ 1545 tarihli Müselleman Defterde¹⁶⁹ ve 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuhat defterinde, İrle nahiye olarak gösterilmiş ve bu nahiyeye tabi Akca ve Armud köyleri yazılmıştır.¹⁷⁰ III. Mehmet döneminde hazırlanan Yaya ve Müsellem Mensuhat Defterinde de İrle Nahiye olarak yazılmış ve Kaya, Yüreğir, Alan, Dere, Çardaklar, Yazır, Bek, Bayındır ve Çavdır Köyleri verilmiştir.¹⁷¹ Örenlü, Ilıca, Kürt, Gökçeli, Yenice, köyleri ise bu defterde Baradız Nahiyesine tabi yazılmıştır. Baradız Nahiyesine ilk defa bu defterde rastlıyoruz. İncelediğimiz mufassal defterlerde Baradız Nahiyesi geçmemektedir. Bu nahiyeye tabi yazılan diğer köyler ise Ulu, Kend, Yaka, İrle ve Yokuş köyleridir.¹⁷² Mufassal Defterlerde yer almayan İrle Köyü'nün tamamının Yaya ve Müsellemlerden

¹⁶⁶ KKA TD 51

¹⁶⁷ KKA VD 566

¹⁶⁸ KKA TD 566

¹⁶⁹ BA TD 244

¹⁷⁰ BA TD 244, 626

¹⁷¹ KKA TD 170

¹⁷² KKA TD 150

müteşekkil olması muhtemeldir. Lakin, incelediğimiz 1545 ve 1586 tarihli Yaya ve Müselleman Defterlerinde bu köye rastlayamadık.¹⁷³

¹⁷³ BA TD 244, 626

TABLO 4: İRLE KAZASINA TABİ KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
İRLE	(30)	(121)	(438)	(51)
Akca	x	x	x	x
Alan	x	x	x	x
Armud	x			
Avdanlu	x	x	x	x
Bayındır	x		x	x
Beğler	x	x	x	x
Bek	x	x	x	x
Beküş	*			
Çaltu	*			x
Çardak	x	x	x	x
Çardaklar	x	x	x	x
Çavdur	x	x	x	x
Dere	x	x	x	x
Derecik	x	x	x	x
Dutluca	x	x	x	
Gökce yaka	x	x	x	x
Gölcük ¹⁷⁴			x	x

¹⁷⁴ BA TD 121'de Burdur Kazasına bağlı görülmektedir.

KAZA-İ İRLE	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
İlcan	x	x	x	
Ismail yakası	x	x	x	
Kara ağıl	*			
Kaya	x	x	x	x
Kozluca	* ¹⁷⁵			x
Kürd			x	x
Mir	x	x	x	x
Örenlü	x	x	x	x
Panbuklu	x	x	x	x
Sapaca	x	x	x	x
Söğüd	x	x	x	x
Yazır	x		x	x
Yenice	x	x	x	x
Yenice	x	x	x	x
Yollucak?	x			
Yüreğir	x	x	x	x

¹⁷⁵ Kara Ağıl, Beküş, Çaltu ve Kozluca köyleri BA TD 30'da geçmekte iken BA TD 438'de Mezra olarak geçmektedir.

4.BURDUR KAZASI

Burdur,İç Anadolu'nun cenûbi garbîsinde bir vilayet merkezi olup, aynı adı taşıyan ve sathı deniz seviyesinden 845 m. irtifâda bulunan bir gölün cenûbi şarki kıyısından 4 km. mesafede, bu göle dökülen bir akarsu – Kurna Deresi üzerinde, göl seviyesinden takriben 100 m. kadar yüksekte arızalı bir zemin üzerinde kurulmuştur.¹⁷⁶

Tarihi Neolitik devre kadar giden Burdur'un topraklarının büyük bir bölümü antik "Pisidia" bölgesinin sınırları içerisinde yer alır. Bölge eski çağlarda "Limnobia" orta çağda "Polydorion", doğudan gelen Türkmen aşiretlerinin yerleşmesinden sonra, Selçuklu Devleti zamanında "Türkemiş", sonra ise Burdur adını almıştır.¹⁷⁷

Osmanlı devrine baktığımızda, 1478, 1522 ve 1528 yıllarında 4 mahallesi varken¹⁷⁸ 1568 yılında Burdur Kazasındaki mahalle sayısının 14'ye çıktığı görülmektedir.¹⁷⁹ 1568 yılında Burdur Kazasının, "Nefsi" diye addedebileceğimiz merkezinin kayda değer bir gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır.¹⁸⁰

Burdur, Mufassal Defterlerin hepsinde kaza olarak gösterilmekte ve kazaya bağlı nahiye bulunmamaktadır.1478 yılında Burdur kazasına tabi 38 köy

¹⁷⁶ B. DARKOT; "Burdur" İA s.805

¹⁷⁷ Pars TUĞLACI, Osmanlı Şehirleri İstanbul 1985 s.66

¹⁷⁸ BA TD 30, 121, 438

¹⁷⁹ KKA TD 51

¹⁸⁰ Mahallelerle ilgili bilgi, II. Bölümde, Mahlle Adlarının Dökümü Başlığı ile verilmiştir.

yazılmışken,¹⁸¹ 1522 yılında 42, 1528 yılında ise 41 köy yazılmıştır.¹⁸² 1522 tahririnde iki tane Bayındır Köyü yazılmışken, 1528 senesinde bir tane Bayındır Köyü Yazılmıştır.¹⁸³ Bu köy 1478ve 1528'de İrle Kazasına,¹⁸⁴ 1568'de ise İrle Nahiyesine bağlı görülmektedir.¹⁸⁵ Bu köyün niçin 1522'de Burdur Kazasına bağlandığı anlaşılamamıştır. 1568 yılında kazaya tabi köy sayısında bir azalma olmuştur. 1522 tahririnde Burdura bağlı Kürt ve Gölcük Köyleri 1528 ve 1568 tarihinde İrle'ye bağlı görülmektedir.¹⁸⁶ 1570 tarihli Evkaf Defterinde Burdur Kazasına bağlı Kal'a, Iskarta? Ve Sulu Köyleri vakıf yazılmıştır. Bu köyler mufassal defterlerde görülmemekte,¹⁸⁷ bu sebeple mezkur köylerin tamamının vakıf olduğu anlaşılmaktadır.

1545 tarihli Müselleman Defterinde Burdur nahiye olarak geçmekte ve mezkur nahiyeye tabi; Hacılar, Ak Yaka, Yaka, Yazı, Kuruçay, Yassı Göreme, Gölde, Giresun, Çeltükci, Çine, Basan, Paşa, Bayındır, Kozlu Kübyan ve Ovacık Kübyan köyleri yer almaktadır.¹⁸⁸ Mufassal defterlerle karşılaştırıldığında; Basan, Paşa, Kozlu Kübyan ve Ovacık Kübyan Köylerinin tamamının müsellemlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Saydığımız bu köyler mufassal defterlerde olmadığı gibi

¹⁸¹ BA TD 30

¹⁸² BA TD 121, 438

¹⁸³ BA TD 121,438

¹⁸⁴ BA TD 438

¹⁸⁵ KKA TD 51

¹⁸⁶ BA TD 438, KKA TD 51

¹⁸⁷ KKA TD 566

¹⁸⁸ BA TD 244

aynı köyler 1570’de hazırlanan Evkaf Defterinde de yoktur.¹⁸⁹ 1586 tarihli Müselleman – Mensuhat Defterinde ise Burdur kaza olarak yazılmış ve Ak Yaka, Biga, Yazı, Yassı Göreme, Hacılar, Koruçay, Cünd (Cener) Bek, Giresun, Ak Bayır, Çepeş, Kavakalanı, Kumbet ve Çukurca köyleri Burdur Kazasına tabi gösterilmiştir.¹⁹⁰ Bu defterde geçen, Biga, Cünd Bek, Ak Bayır, Çepeş ve Kavakalanı köyleri Mufassal ve Evkaf Defterlerde geçmemektedir. III. Mehmet Dönemine ait Yaya ve Müsellem Mensuhat Defterde Burdur Nahiye olarak gösterilmiş ve Pendik, Senir, Salur, Kara Kaya, Kara Senir, Kurna, Hacılar, Yassı Gömü, Taşcı, Döğür, Büğdüz, Bayındır, Çine, Giresun, Ak Kaya, Koruçay, Çukurca, Haslar ve Yazıcı köyleri Burdur Nahiyesine tabi gösterilmiştir.¹⁹¹ Senir, Taşcı ve Haslar Köyleri Mufassal Defterlerde ve Evkaf Defterlerinde geçmemektedirler.

¹⁸⁹ KKA VD 566

¹⁹⁰ BA TD 626

¹⁹¹ KKA TD 170

Tablo 5: BURDUR KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ BURDUR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
????		x	x	
Ak yaka	x	x	x	x
Askeriye	x			
Bayındır		x ¹⁹²		
Bayındır	x	x	x	x
Bayır	x	x	x	x
Biği	x		x	x
Bügdüz	x	x	x	x
Çerçin	x	x	x	x
Çine	x	x	x	
Çukurca	x	x	x	x
Dere		x		
Döğer	x	x	x	x
Giresun	x	x	x	x
Gölcük		x		* ¹⁹³
Gölde	x	x	x	
Hacılar	x	x	x	x

¹⁹² 438 Nolu defterde birtane “Bayındır” köyü geçmekte iken 121 nolu TD’de iki tane “Bayındır” köyü bulunmaktadır.

¹⁹³ Mezkur köy 30 nolu TD’de İrle Nahiyesine bağlıdır.

KAZA-İ BURDUR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kabuz	x	x	x	x
Kara Bilan	x	x	x	x
Kara Kaya	x	x	x	x
Kara Kend	x	x	x	x
Kara Senir	x	x	x	x
Kırvakaz	x	x	x	x
Kışla	x			
Koruçay	x	x	x	
Kovacık			x	
Kozağaç	x	x	x	
Kullar	x	x	x	
Kurna		x	x	x
Kürd		x		
Lengömi	x	x	x	x
Manastır		x	x	x
Mandırna	x	x	x	x*
Marmala	x	x	x	
Onar	x	x	x	x
Pendik	x	x	x	x

KAZA-İ BURDUR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Sala	x	x	x	x
Salur	x	x	x	x
Soğanlu	x	x	x	x
Sorkun	x	x	x	x
Virancık	x	x	x	
Yar	x	x	x	x
Yassı Göreme	x	x	x	x
Yaz			x	x
Yazı	x	x	x	x
Yenice	x	x	x	x
Zağriye	x	x	x	

5.ULUBORLU KAZASI

Anadolu Selçukîleri zamanında “Pisidya kıtası, mevkiî ahâlisinin menâati cihetiyle, uzun süre elde edilememiş ve nihayet III. Kılıç Arslan zamanında 1203’de, Isparta’nın zaptı ile bu tarafın istilasına başlanmış Eğirdir, Borlu, Yalvaç ve daha sonraları Antalya taraflarına Hamid Bey idaresindeki Türkmenler yerleşmiştir.¹⁹⁴ Bizans tarihlerinde, İstanbul’dan latinlerin kovulmasından sonra başa geçen Mihail Aleologos zamanında Pisidya’nın Türkler tarafından alınmış olduğunu anlatılmaktadır.¹⁹⁵ XIII. yüzyıl sonlarında Selçuklu Devletinin iyice zayıflayıp İlhanlı nüfuzu altına girdikten sonra batı hududundaki Türkmenler istiklâllerini ilan etmişlerdir. Bu tarihlerde Isparta, Eğirdir ve havalisinde bulunan Türkmenler, Feleküddin Dünder Bey’in reisliği altında Hamid Oğulları Beyliği’ni kurmuşlar ve beyliğin ilk merkezi Uluborlu olmuştur.¹⁹⁶

Uluborlu, Kapı Dağı eteklerinde yüksekçe bir tepe üzerinde kurulmuştur. Şehrin bir kalesi vardır. Ancak Timur’un bu kaleyi yıkması ile önemi azalmıştır. Kale bugün yıkıntı halindedir. Eski Uluborlu bu kalenin çevresinde geliştiği görülmekte, Mescid-i Efendi ve Mescid-i Ferhad mahallelerinin bu kale içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.¹⁹⁷ 1911’deki büyük yangından sonra şehrin Musluk

¹⁹⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri s. 62

¹⁹⁵ DUKAS; Bizans Tarihi s.5

¹⁹⁶ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI; AGE s. 62

¹⁹⁷ BA TD 30, 121, 438

yöresine indirilmesi görüşü ağır basmaya başlamış ve 1935 yılında belediyece verilen karar hemen uygulanmış ve yeni şehir kurulmaya başlanmıştır.¹⁹⁸

Tahrir Defterleri incelendiğinde Uluborlu Kazasının merkezinde 21 mahalle görülmektedir. Bunlardan ikisinin isimlerinden (Mahalle-i Zımmiyan) Gayri Müslimlerce iskân olundukları anlaşılmaktadır. XVI. yüzyıl boyunca Uluborlu mahallelerinin sayısında fazla değişiklikler olmamıştır.¹⁹⁹ Bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere, incelediğimiz dönemde Uluborlu'nun mamur bir şehir görünümü vardır.

Mufasssal Defterlerin tamamında kaza olarak geçen Uluborlu Kazasına tabi nahiye bulunmamaktadır. 1478, 1522 ve 1568 tahrirlerinde kazaya tabi 21 köy varken,²⁰⁰ 1528 tahririnde 22 köy bulunmaktadır.²⁰¹ İncelediğimiz dönemde Uluborlu'nun mahalle sayılarında olduğu gibi, kazaya tabi köy sayılarında da fazla bir değişiklik yoktur. Kazanın köyleri incelendiğinde en büyük köyünün, bu gün ilçe olan Señirkend köyüdür.

1545 ve 1586 tarihli Müsellemen Defterlerinde Uluborlu Kazası geçmemektedir.²⁰² III. Mehmet döneminde hazırlanan Yaya ve Müsellem Mensuhat Defterinde ise Uluborlu nahiye olarak nitelendirilmekte ve Señirkend, Yörükü Kabaçlı, Yassı Viran, Salgan Öyüğü, Susuz, Arslan, Abdülcebbar,

¹⁹⁸ Z. ARIKAN; Hamid Sancağı s. 53

¹⁹⁹ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

²⁰⁰ BA TD30,121 KKA TD 51

²⁰¹ BA TD 438

²⁰² BA TD 244

Umuroğlu, Dere, Teymür Oğlu ve Göreme köyleri yer almaktadır. Arslan ve Teymür Oğlu köyleri Mufassal Defterlerde görülmemektedir. Umuroğlu köyü ise, defterlerde Şuayb adıyla geçmekte ve diğer adının Umuroğlu olduğu belirtilmektedir.²⁰³ 1570’li yıllarda hazırlanan Evkaf Defterinde Çaylak, Obarı, Böde, Kaş, Görgi, Öyükli, Altı Kuyu ve Küre köyleri yazılmıştır.²⁰⁴ Bu köylerden, Böde Köyü dışındaki köyler mufassal defterlerde görülmemektedir. Bu altı köyün yalnızca Evkaf Defterinde geçmiş olması, bu köylerin tamamen vakfa ait olmasıyla alakalı görülmektedir.

²⁰³ KKA TD 51

²⁰⁴ KKA VD 566

TABLO 6: ULUBORLU KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ ULUBORLU	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
--------------------	------------------	-------------------	-------------------	------------------

Abdül Cebbar	x	x	x	x
Akça Keçilü	x	x	x	
Boz Durmuş		x	x	x
Böde	x	x	x	x
Çakal ²⁰⁵	x	x	x	x
Çaylak	x		x	
Dere	x	x	x	x
Göreme	x	x	x	x
İn Önü	x	x	x	x
İshaklar	x	x	x	x
Kabaclu	x	x	x	x
Kabil	x	x	x	x
Kaldırım		x	x	x
Kara Arslan	x	x	x	x
Kucak	x	x	x	x
Örenlüce	x			
Salgan Öyüğü	x	x	x	x

²⁰⁵ BA TD 30'da "Nısfı Çakal" şeklinde geçmektedir.

KAZA-İ ULUBORLU	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Senirkent	x	x	x	x
Susuz	x	x	x	x
Şuayb ²⁰⁶	x	x	x	x
Ulu Köy	x	x	x	x
Yassı Viran	x	x	x	x
Yörükü Kabacılı	x	x	x	x

²⁰⁶ Namı diğer Umuroğlu

6.KİÇİBORLU KAZASI

Kiçiborlu Kazası kaynaklarda, Isparta – Denizli yolu üzerinde yer alan küçük bir kasaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Kiçiborlu Kazası 1478’de Gönan Kazasına tabi Nahiye olarak geçmekte ve bu nahiyeye bağlı 29 köy adı yazılmıştır.²⁰⁷ 1522 ve 1528 yıllarında ise Kiçiborlu kaza olarak yazılmış ve kazaya tabi 27 köy gösterilmiştir.²⁰⁸ 1478’de köy olarak yazılan bazı köylerin bu tarihlerde mezra’a olarak kaydedilmektedir. Örneğin 1478’de köy olarak yazılmış olan “Çukur Viran” sonraki tahrirlerde Kınık Köyüne ait mezra’a olarak kaydedilmiştir.²⁰⁹ 1568’de yapılan tahrirde de Kiçiborlu kaza olarak gösterilmiş ve kazaya tabi 28 köy yazılmıştır.²¹⁰ 1545’de hazırlanan Müsellem Defterinde Kiçiborlu Nahiye olarak yazılmış olup Gölhisar, Kılınç, Yağı Basan, Kiçi, Kınık, Giresun, Kalburcu, Kemer ve Kuyucak köyleri bu nahiyeye tabi gösterilmiştir.²¹¹ 1586 tarihli Müselleman – Mensuhat Defterinde ise Kiçiborlu, Gönan Kazasına tabi nahiye olarak gösterilmiştir. Bu defterde Kışlacık, Kuyucak, Karı, Gölbaşı, Kınık, Yağı Basan, Giresun, Kılınç, Kemer, Kalburcu ve Kiçi Köyleri, Kiçiborlu Nahiyesine tabi gösterilmiştir.²¹² III. Mehmet döneminde hazırlandığı bilinen, Yaya ve Müselleman Mensuhat Defterinde de Kiçiborlu, Gönana tabi nahiye

²⁰⁷ BA TD 30

²⁰⁸ BA TD 121, 438

²⁰⁹ BA TD 438

²¹⁰ KKA TD 51

²¹¹ BA TD 244

²¹² BA TD 626

olarak görülmekte ve Kalburcu, Giresun, Gölbaşı, Yağı Basan, Kınık, Karı, Kılınç, Kuyucak, Kara Senir, Kemer, İlyas, Kiçi, Kışlacık ve Bek Dili Köyleri yazılmıştır.²¹³ Kiçiborlu'ya tabi Bek Dili Köyüne yalnızca bu defterde rastlıyoruz. Mufassal Defterlerde Bek Köyü geçmektedir ancak Bek Köyü ile bahsettiğimiz köyün aynı köyler olması muhtemeldir.²¹⁴ Mufassal Defterlerde geçen Senir Köyü, bu defterde Kara Senir olarak geçmektedir.²¹⁵ II. Selim dönemine ait Evkaf Defterinde ise Kiçiborlu Kazasına tabi Yassı Viran, İlyas, Bek, Kozluca, Gölbaşı ve Kışlacık Seniri köyleri verilmiştir.²¹⁶ Defterlerde Kışlacık ve Senir ayrı ayrı köyler olarak geçmektedir. Birtek 1580'li yıllarda hazırlanan defterde, Senir köyünden Kara Senir olarak bahsedilmiştir.²¹⁷

²¹³ KKA TD 170

²¹⁴ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

²¹⁵ KKA TD 170

²¹⁶ KKA VD 566

²¹⁷ KKA TD 170

TABLO 7: KİÇİBORLU KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ KİÇİBORLU	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Acar Öyüğü	x	x	x	x
Bek	x	x	x	x
Burun Köy		x	x	x
Çukur Viran	x			
Eber	x	x	x	x
Giresun	x	x	x	x
Gölbaşı	x	x	x	x
Güzelce Köy	x			
Hacı	x	x	x	x
İğdecik	x	x	x	x
Kalburcu	x	x	x	x
Kara Göz Öyüğü	x	x	x	x
Karı	x	x	x	x
Kemer	x	x	x	x
Kestel	x	x	x	x
Kılınç	x	x	x	x
Kınık	x	x	x	x
Kışlacık	x	x	x	x

KAZA-İ KİÇİBORLU	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kızılca Köy		x	x	x
Kiçi Köy	x	x	x	x
Kozluca	x	x	x	x
Kuyucak	x	x	x	x
Lengü	x			
Ovacık	x	x	x	x
Saraycık	x	x	x	x
Senirce	x	x	x	x
Söğüdcük		x	x	x
Su?lak	x			
Ulu Köy	x	x	x	x
Yağı Basan	x	x	x	x
Yaka	x	x	x	x
Yolluca	x	x	x	x

7.GÖNAN KAZASI

Kaynaklarda umumiyetle, ahalisi tarımla iştigal eden bir kasaba olarak anlatılan Gönan Kazası, Hamid Sancağına ait 1478 tarihli ilk tahrirde kaza olarak gösterilmiş. Bu tahrirde Gönan Kazasına tabi Kiçiborlu Nahiyesi yazılmış ve bu nahiyeyle bağlı 29 köy adı verilmiştir. Daha sonra Nahiye-i Gönan tabiri ile mahalleleri ve köyleri yazılmıştır. 1478’de Gönan Nahiyesi ile tabir edilen idari birime bağlı 15 köy bulunmaktadır. Kiçiborlu’ya tabi köy sayısı Gönan’dan daha fazla olmakla birlikte, Kiçiborlu Gönan kazasına tabi nahiye olarak gösterilmiştir. Burada dikkati çeken hususlardan biriside 1478 tahririnde Kiçiborlu’nun mahalleri görülmemektedir.²¹⁸

XVI. yüzyılda hazırlanan Mufassal Defterlerde Gönan kaza olarak geçmekte ve kazaya tabi köy sayısında fazla bir değişiklik olmadığı görülmektedir.²¹⁹ 1568 yılında, Gönan Kazası’nın nefsi diye tabir olunan merkezindeki mahalle sayısında bir artış olmuştur.²²⁰ 1545 tarihli Müsellem Defterinde diğer kazalar gibi²²¹ Gönan’da nahiye olarak gösterilmiş ve bu nahiyeyle tabi Fandas, Baraduz, Panbuklu, Yüreğir, Bozalan²²² Öyüğü, Göges ve İlam köyleri kaydedilmiştir. Mufassal defterlerde “Baradız” adıyla yazılan köy bu

²¹⁸ BA TD 30

²¹⁹ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

²²⁰ KKA TD 51

²²¹ BA TD 244’de Hamid Sancağındaki idari birimlerin tamamı nahiye olarak kaydedilmiştir.

²²² Bu köy, BA, TD, 244 VE KKA, TD, 170’de “Bozan Öyüğü”, Mufassal defterlerde ise “Boz Alan Öyüğü” adıyla geçmektedir.

deftterde “Baraduz” olarak kaydedilmiştir.²²³ II. Selim döneminde hazırlandığı bilinen Evkaf Deftrinde, Gönan kaza olarak kaydedilmiş ve Dutluca Mahallesi ile İt Oğlu ve Fandas Köylerinde vakıf arazisi bulunduğu anlaşılmıştır.²²⁴ 1568 tarihli Müselleman-ı Mensuhât Defterinde de Gönan Kaza olarak gösterilmiş ve Kiçiborlu Nahiyesi Gönana tabi gösterilmiştir. Bu defterde Gönan Kazasına tabi Yüreğir, Göğes, Boz Alan Öyüğü Baradız, İlam ve Fandas köyleri yer almıştır.²²⁵

III. Mehmed döneminde hazırlanan Yaya – Müsellem Mensuhât Defterinde Gönan hem kaza hemde nahiye olarak gösterrilmiş olup, Mufassal Defterlerde Gönan Kazasına tabi gösterilen köyler bu defterde Nahiye-i Gönan ibaresinin altında verilmiştir. Kiçiborlu Nahiyesi ise Gönan Kazasına tabi gösterilmiştir.²²⁶

Bu defterlerden anlaşıldığına göre Kiçiborlu ve Gönan köyleriyle birlikte bir kazayı yani Gönan Kazasını oluşturmakta, Kiçiborlu ve Gönan ise bu kazaya tabi iki ayrı nahiye olarak kabul edilmektedir. Mezkur defterde Gönan Nahiyesine tabi Yüreğir, Bozalan, Kışlacık, Demirci, Göğes, Baradız, Kızıl Ağaç, Yağı Basan, İt Oğlu, İğdecik, Arab ve Fandas köyleri yazılmıştır.²²⁷

²²³ BA TD 244

²²⁴ KKA VD 566

²²⁵ BA TD 626

²²⁶ KKA TD 170

²²⁷ BA TD 30; KKA TD 170

TABLO 8: GÖNAN KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
GÖNAN	(30)	(121)	(438)	(51)
????	x			
Alaman	x	x	x	x
Arab	x	x	x	x
Baradız	x	x	x	x
Boz Alan Öyüğü	x	xx	x	x
Demirci		x	x	
Fandas	x	x	x	x
İğdecik	x	x	x	x
İn Önü	x	x	x	x
İt Oğlu	x	x		x
Kara Taş				x
Kınık	x	x	x	x
Kışlacık		x	x	x
Kızıl Ağaç	x	x	x	x
Kökes	x	x	x	x
Marce	x	x	x	x
Senirce	x	x	x	x
Yüreğir	x	x	x	x

8.ISPARTA KAZASI

Göller Yöresi denilen kesimde Akdağın kuzey eteğinde, şehirle aynı adı taşıyan ovanın güneybatı ucunda, denizden yaklaşık 1204m. yükseklikte yer almaktadır. İç Anadoludan Akdenize inen güzergahta önemli bir merkez olarak ortaya çıkan şehrin asıl gelişmesi Selçuklu hakimiyeti sonrasına rastlar.²²⁸

Isparta adının nereden geldiği konusu tartışmalıdır. Bugünkü Isparta’da ilk çağa ait iskan izleri bulunmakla beraber, buranın Pisidia şehirlerinden Baris yerine kadim olduğu kabul edilmektedir. Ruge’ye göre, sanskritce su manasında Vari kelimesi ile münâsebetli olduğu isbat edilen Baris’in adı bazı ilk çağ kaynaklarında geçmekte isede, bu sırada ehemmiyetli bir şehir vasfına haiz olmadığı tahmin edilir. İznik konsili sırasında buradan Heraclius Barenis Pisidia adı ile bahsedilir. Şehrin adı İbni Batuta’da Sabarta ve Kâmusu’la’lâm’da ise, ismi kadimi Baris olmakla, Rumca ise edati zarfı ile terkibinden İsbarita olduğundan bundan galat olarak Isparta denilmiştir, kaydına rastlanmıştır.²²⁹

Isparta’nın Hamid Sancağı’nın merkezi olarak önem kazanması daha çok Kanuni devrinden itibaren başladı. Gerçi II. Beyazıd devrinde yapılan sayımlarda Isparta’ya ait açık bilgilere rastlanmamaktadır, ancak Kanuni’nin saltanatının son dönemlerinde yapılan sayımlar, Isparta’nın sosyal ve ekonomik durumunu açıklamaktadır.²³⁰

²²⁸ Feridun EMECEN; “Isparta” İA TDV c. XIX s. 194

²²⁹ B. DARKOT; “Isparta” İA c. V s.681

²³⁰ P. TUĞLACI; Osmanlı Şehirleri s. 144

Katib Çelebi, XVI. asrın ikinci yarısında Isparta'yı şöyle tanımlamaktadır:

“Isparta Hamid Sancağının tahtı; kal’asız, meyvadar, büyük şehir ve bazardır. Hevası hub şitası şedid miyâhı câriyesi ve esvâk ve hamameti ve cevami’i vardır. Bunda Hâce Mansur Attar zuhur eyledi. Bu şehre bir su mesafei ba’ideden getürmüştür. Tarafı cenubiyesi Ağlasun semti bir azim dağdır. Bir nehir akup Isparta bağlarını ve bağçelerini sâki ider ba’de şehre gelür üzümü ve findukı çok olur boğasının a’lası bunda işlenür. Azim boya haneleri vardır. Utûlî eyyâmı ondört buçuk saattir.”²³¹

Onbeşinci yüzyıl sonlarında yapılan ilk tahrirde Isparta Kazasının “nefsi” diye tabi olunan merkezinde mahalleler yazılmamış olup, Nefsi Ispartanın sekiz hisseye bölünerek kaydedildiğini görüyoruz.²³² 1522 ve 1528 tahrirlerinde 17,²³³ 1568 tahririnde ise 22 mahalle görülmektedir.²³⁴ Isparta merkezinin XVI. yüzyıl boyunca önemli bir gelişme kaydettiği anlaşılmaktadır.

Isparta merkezi Hamid Sancağı’ndaki büyük şehirlerden biri olmakla birlikte; Isparta Kazası, sınırları itibarıyla bu sancağın küçük kazalarından biridir. İncelediğimiz dönemde Isparta Kazasına tabi köy sayısında fazla bir değişim olmadığı görülmektedir. 1545 tarihli Müselleman Defterinde Isparta’nın nahiye olarak yazıldığını görüyoruz. Bu defterde Isparta Nahiyesine tabi Çukur ve Evelekne köyleri yazılmıştır. II. Selim devrine ait Evkaf Defterinde yalnızca Sav

²³¹ Katib Çelebi; Cihannuma s.640

²³² BA TD 30

²³³ BA TD 121, 438

²³⁴ KKA TD 51

köyü ve Ispartaya ait üç mahalle geçmektedir.²³⁵ 1586 tarihli Müsellemen-ı Mensuhat Defterinde Isparta, kaza olarak yazılmış ve kazaya tabi Kayı, Evelekne ve Çukur Köyleri kaydedilmişken²³⁶ bu defterle yakın zamanlarda hazırlanan Yaya – Müsellem Mensuhat Defterinde Isparta nahiye olarak geçmiş ve Çukur, Diyadin, Kayı, Savcı, Sav, Döğer, Evelekne ve Lavus Köyleri Isparta nahiyesine tabi olarak gösterilmiştir.²³⁷ Lavus Köyü aynı defterde Lavuş (Lavaş) şeklinde de geçmektedir.²³⁸ Bu defterde Darı Viranı adında bir nahiye, Isparta Kazasına tabi olarak gösterilmiş ve Kışlacık, Virancık, Darı Viranı, Geyran ve Şah İshak Köyleri bu nahiyeye tabi gösterilmiştir. Böylelikle Isparta hem nahiye hemde kaza olarak gösterilmiş ancak mufassal defterlerde Isparta Kazasına tabi gösterilen köyler bu defterde Isparta Nahiyesine bağlı yazılmıştır.²³⁹

²³⁵ KKA VD 566

²³⁶ BA TD 626

²³⁷ KKA TD 170

²³⁸ KKA TD 170 s. 87A

²³⁹ KKA TD 170

TABLO 9:İSPARTA KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
İSPARTA	(30)	(121)	(438)	(51)

Çukur	x	x	x	x
Diyadin	x	x	x	x
Evelekne	x	x	x	x
Gaziler				x
Kayı	x	x	x	x
Köyan	x	x	x	x
Lavus	x	x	x	x
Sav	x	x	x	x
Savcı	x	x	x	x

9.AĞLASUN KAZASI

Ağlasun, Hamid Sancağına ait ilk tahrirde nahiye olarak yazılmış,²⁴⁰ sonraki tarihlerde hazırlanan Mufassal Defterlerde ise Kaza olarak geçmektedir.²⁴¹

1478 tarihinde yapılan Mufassal Defterde, Ağlasun nahiye olarak yazılmıştır. Ağlasun Nahiyesi bu defterde, Eğirdir Kazasına tabi nahiyelerle birlikte yazılmış olmakla birlikte, defterde bu nahiyenin Eğirdür Kazasına tabi olduğu hakkında bilgi olmamakla birlikte, BA TD 30'da Eğirdür Kazası, bu kazaya tabi mahalle ve köyleri yazılmış sonrasında ise, Eğirdire tabi Avşar, Anamus Nahiyeleri yazıldıktan sonra, Yıva nahiyesi yazılmıştır. Bu nahiyeninde tabiyeti hususunda bilgi verilmemiştir. Yıva Nahiyesinden sonra, Kartas Nahiyesi yazılmış ve bu nahiyenin Eğirdüre tabi olduğu kaydedilmiştir. Sonrasında ise Bahsettiğimiz Ağlasun Nahiyesi yazılmış olup onunda tabiyeti hakkında bilgi verilmemiştir. Bu nahiyeden sonra verilen Arvalu – Kübyan ve Ağras Nahiyelerinin ise Eğirdüre tabi oldukları belirtilmiştir. Bu bilgiler diğer Mufassal Defterlerle Karşılaştırıldıklarında, Yıva Nahiyesi bütün defterlerde Eğirdür Kazasına tabi bir nahiye olarak gösteriliyor. Bu nedenle bahsettiğimiz Ağlasun Nahiyesinin Eğirdür Kazasına tabi kabul etmek sanırım doğru olacaktır.²⁴² Bahsettiğimiz tahrirde Ağlasun Nahiyesine tabi mahalle yazılmamış olup, bu nahiyeye tabi 9 köy yazılmıştır.²⁴³ 1522 ve 1528 tarihlerinde ise Ağlasun Kaza olarak geçmekte ve köy sayısı ise 1522'de 21,²⁴⁴ 1528'de ise 20 olarak görülmektedir.²⁴⁵ Ağlasun 1568 tarihinde de kaza olarak yazılmış ve Ağlasun

²⁴⁰ BA TD 30

²⁴¹ BA TD 121, 438; KKA TD 51

²⁴² BA TD 30

²⁴³ BA TD 30

²⁴⁴ BA TD 121

²⁴⁵ BA TD 438

Kazasına tabi 17 köy adı verilmiştir.²⁴⁶ 1545 tarihli Müsellem Defterinde Ağlasun nahiye olarak yazılmış ve Yazı, Akca Baş, Ramazan, Kumru, Kırpuk, Demircü, Mamak, Divan ve Bekir köyleri Ağlasun Nahiyesine tabi olarak yazılmıştır.²⁴⁷ Ağlasun 1586 tarihli Müsellemânı Mensuhat Defterinde ise kaza olarak geçmekte ve bu kazaya tabi 13 köy adı verilmektedir.²⁴⁸ II. Selim dönemine ait Evkaf Defterinde Ağlasun kaza olarak yazılmış ve Ağlasun Kazasına tabi Baş Köy ve Kayalupınar köyleri tabi olarak yazılmıştır. III. Mehmet dönemine ait Yaya – Müsellem Mensuhat Defterinde ise Ağlasun, Hamid Sancağına tabi nahiye olarak geçmektedir.²⁴⁹ Bu defterde yer alan Kafir ve Bazar Ağaç köyleri, Mufasssal Defterlerde geçmemektedir. XVII. yüzyılda yaşamış olan Katib Çelebi, Ağlasun'dan bahsederken Nam-ı Diğer Asi Karaağaç demektedir.²⁵⁰ Lakin kaynaklarda bunu doğrulayacak bir bilgi bulunamadı. Katib Çelebi aynı eserinde, Burdur Gölünden Bahsederken “ Asi Karaağaç ve Gölhisar bunun karlarıdır” demektedir.²⁵¹ Gölhisar ve Ağlasun çok farklı yerlerde olması hasebiyle bu ifadelerde bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Katib Çelebinin anlattığına göre Ağlasun; “ Isparta cenubunda, bir tepenin üzerinde kurulmuş olup, cami hamam ve bazarları vardır. Bağ ve bahçesi çok olan bir kasaba ve kazadır.”²⁵²

²⁴⁶ KKA TD 51

²⁴⁷ BA TD 244

²⁴⁸ BA TD 626

²⁴⁹ KKA TD 170

²⁵⁰ Katib Çelebi; Cihannuma s.639

²⁵¹ Katib Çelebi; Cihannuma s. 641

²⁵² Katib Çelebi; Cihannuma s. 641

TABLO 10:AĞLASUN KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ AĞLASUN	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
-------------------	------------------	-------------------	-------------------	------------------

Akca Baş	x	x	x	
Aksu		x	x	
Baş	x	x	x	x
Bayındır		x	x	
Büğdüz		x	x	x
Çeltükci		x	x	x
Demirci	x	x	x	x
Divan	x			
Emir Yakub		x	x	x
Göçet		x	x	
Hisar	x	x	x	x
Inaran		x	x	
İnce Kargı ²⁵³	x	x	x	x
Kayapınar		x		x
Kozca		x	x	x
Kozlu Kübyan		x	x	
Köküp		x	x	x

²⁵³ Nam-ı Diğer Yukarı Taş

KAZA-İ AĞLASUN	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Onaç		x	x	x
Ovacık		x	x	
Paşa		x	x	x
Ramazan	x	x	x	x
Taylu	x			
Yazır	x	x	x	x

10.EĞİRDÜR KAZASI

İlk çağda yerleşim yeri olan ve orta çağda piskoposluk merkezi olan , 1204 sıralarında II. Kılıç Arslan zamanında, Isparta ve havalisi ile beraber Anadolu Selçukları'nın eline geçti. Selçuklu Sultanlarının, mevkiînin güzelliği dolayısıyla, sayfiye olarak ikamet ettikleri Eğridir'e önem vermişlerdir.²⁵⁴

Eğirdir Kasabası, aynı adla anılan bir gölün cenub kıyısında bulunur. Sathı deniz seviyesinden 924 m. irtifada, şimâlden cenûba uzunluğu 50, şartan garbe azami genişliği 17 km. olan Eğirdir Gölü, garbindaki Barla Dağının teşkil ettiği çıkıntı ile darlaşır ve şimalde kalan kısmına Hoyran Gölü adı verilir.²⁵⁵

XIV. yüzyılın ikinci yarısında Eğridir, Karamanoğullarının saldırılarına uğramıştır. Karamanoğulları tarihi ve Karamanoğulları ile Hamidoğulları arasındaki mücadelelerden söz eden Şikâri'nin eserinde, günümüzde daha önemli merkezler olan Burdur ve Isparta'nın adı geçmediği halde Eğridir'in adına sıkça rasylanmaktadır. Eserde mezkur mahalin adı "Eğridere" şeklinde geçmektedir.²⁵⁶

Eğirdür, bütün mufassal defterlerde kaza olarak geçmekle birlikte, Eğirdüre bağlı nahiye sayısında, zaman içerisinde değişiklikler yaşanmıştır. 1478 tarihinde Eğirdür kaza olarak yazılış olup, Avşar, Yıva, Kartas, Ağlasun, Arvalu Kübyan ve Ağras nahiyeleri bu kazaya tabi gösterilmiştir. 1478'de Eğirdür

²⁵⁴ P. TUĞLACI; Osmanlı Şehirleri s.112

²⁵⁵ B. DARKOT; "Eğridir" İA MEY c.IV s. 199

²⁵⁶ Metin TUNCEL; "Eğridir" İA TDV c.X s. 494

Kazasına tabi 20 köy ve Eğirdür merkezinde de 17 mahalle kaydedilmiştir.²⁵⁷ 1522 tarihinde ise, önceki tahrirde Eğirdür'e tabi nahiye olarak yazılan Avşar, bu defterde ayrı bir kaza olarak yazılmıştır. Yine bu defterde Arvalu – Kübyan ve Ağras Nahiyeleri görülmemektedir. 1478'de "Anamus" şeklinde yazılan nahiye 1522'de "Anamas" şeklinde yazılmıştır. Sonuç itibarıyla 1522'de Eğirdür Kazasına tabi, Anamas, Yıva ve Kartas Nahiyeleri yazılmıştır. Bu tarihte köy sayısı ise 46'ya yükselmiştir. Bu artışın sebebini sadece yeni köy oluşumlarına bağlamak hata olacaktır. Yeni köyler oluşmakla birlikte, idari yapıdaki meydana gelen değişiklikler de köy sayısındaki artışta önemli bir rol oynamıştır.²⁵⁸ 1528 tarihinde de Anamas, Yıva ve Kartas nahiyeleri Eğirdür Kazasına tabi olarak yazılmıştır. Bu tarihte Eğirdür Kazasına tabi 47 köy kaydedilmiştir. 1568'de de aynı nahiyeler Eğirdür'e tabi gösterilmişken, kaya tabi köy sayısı 21'e düşmüştür. İlalmış, Çeltük,²⁵⁹ Balıkçı,²⁶⁰ Çözer,²⁶¹ Akça Hisar, Kuruca Boğazı, Kul Saru, Özlüce Ağaç, Denklü Kaya, Göğer ve Ören Deresi gibi köyler, 1568'de Hoyran Kazasına tabi gösterilmiştir.²⁶²

Anamas Nahiyesi defterlerde, Eğirdür Kazasına tabi gösterilmiş olup, 1478'de 29²⁶³, 1522'de 27,²⁶⁴ 1528'de 28²⁶⁵ ve 1568'de ise 25 köy²⁶⁶ bu nahiyeye

²⁵⁷ BA TD 30

²⁵⁸ BA TD 121

²⁵⁹ Nam-ı Diğer "Kazmalu" KKA TD 51

²⁶⁰ Nam-ı Diğer "Doğancı" KKA TD 51

²⁶¹ Nam-ı Diğer "Kozluca" KKA TD 51

²⁶² KKA TD 51

²⁶³ BA TD 30

tabi gösterilmiştir. Yıva Nahiyesi'nde ise ilk tahrirde ve1522'de 13, 1528 ve1568 tahrirlerinde ise14 köy tabi görülmektedir.²⁶⁷ Mufassal Defterlerin hepsinde Eğirdür Kazasına tabi görülen nahiyelerin bir diğeri ise Kartas Nahiyesidir. Defterlerde Kartas Nahiyesine tabi 7 köy yazılmıştır.²⁶⁸

1545 tarihli Müsellemen Defterinde Eğirdür geçmez iken,²⁶⁹ 1586 tarihli Müsellemen-ı Mensuhat Defterinde Eğirdür'ün Nahiyeleri verilmiştir.²⁷⁰ 1586'da hazırlanan bu defterde Anamas Nahiyesi Eğirdür Kazasına tabi olarak gösterilmiş ve Sarı İdris, Banus, Sofılar, Depelü, Sorkun, Kızıllı, Zengi, Karamanlu, Kutlu Bek ve Yol köyleri bu nahiyeye tabi olarak yazılmıştır.²⁷¹ Hamid Sancağına ait ilk tahrirde Eğirdür Kazasına tabi nahiye olarak kaydedilen Ağras,²⁷² bu defterde Kaza olarak gösterilmiş ve bu kazaya bağlı Panbuklu köyü yazılmıştır. Yine ilk tahrirde Eğirdür'e tabi olarak yazılan Kozlu Kübyan, 1586 tarihli Müsellemen-ı Mensuhat Defterinde "Nahiye-i Kübyan" şeklinde yazılıp İncir Kazasına tabi gösterilmiş ve mezkur nahiyeye tabi Kübyanı Kozlu, Büğdüz, Ovacık Kübyanı ve Bayındır köyleri verilmiştir. Bu nahiyenin merkezi Kübyanı Kozlu Köyü

²⁶⁴ BA TD 121

²⁶⁵ BA TD 438

²⁶⁶ KKA TD 51

²⁶⁷ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

²⁶⁸ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

²⁶⁹ BA TD 244

²⁷⁰ BA TD 626

²⁷¹ BA TD 626

²⁷² BA TD 30

olmalıdır.²⁷³ III. Mehmet döneminde hazırlanan Yaya – Müsellem Mensuhat defterinde ise Eğirdür Kazası ve bu Kazaya tabi olan Anamas Nahiyesi birlikte ve köyleride karışık olarak verilmekle birlikte köylerin Eğirdür Kazasına mı yoksa Anamas Nahiyesine mi tabi oldukları belirtilmiştir. 1478’de Eğirdür’e tabi nahiye olarak görünen Ağras,²⁷⁴ bu defterde de ayrı bir kaza olarak yazılmıştır. Kaza-i Ağras ibaresinin altında köyler verilirken Ağratos ismi kullanılmıştır.(Karye-i Panbuklu Tabi-i Kaza-i Ağratos gibi).²⁷⁵ Bu kayıtlardan anlaşıldığı üzere Ağras, Ağratosun Türkçe söyleyiş tarzına uydurulmuş şekli olduğu söylenebilir. II. Selim Dönemine ait Evkaf Defterinde ise Eğirdür Kazasına tabi olarak Deregümü, Akkoca, Harım, Ali, Akkoca, Bayat, Mihmadlar, Keligan, Kendirli, Sulu, Kayı, İl Almış, Fandos ve Ağras köyleri verilmiştir. Ağras ve Fandos köylerinin mahalleleride verilmiştir.²⁷⁶ Ağras Köyü, yukarda bahsettiğimiz ve kimi zaman nahiye kimi zaman ise kaza statüsünde bulunan Ağras’ın merkezi olmalıdır.

²⁷³ BA TD 626

²⁷⁴ BA TD 30

²⁷⁵ KKA TD 170

²⁷⁶ KKA TD566

TABLO 11:EĞİRDÜR KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
EĞİRDÜR	(30)	(121)	(438)	(51)

?? Yaka				x
Ağıl Köy	x	x	x	
Ak Doğan	x	x	x	x
Ak Pınar		x	x	x
Akca Hisar		x	x	
Akca Kilise	x	x	x	
Avdancık		x	x	x
Balçıklı	x	x	x	
Balıkçı Hacı		x	x	
Bayındır		x	x	x
Bedre	x	x	x	
Cive	x	x	x	x
Çay ²⁷⁷	x	x	x	x
Çeltük		x	x	
Çözer		x	x	
Çukur	x	x	x	
Delü Musa	x	x	x	x

²⁷⁷ Nam-ı Diğer "Güney".

KAZA-İ EĞİRDÜR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Denklü Kaya		x	x	
Depelü	x	x	x	x
Dere	x	x	x	
Elgi	x	x	x	
Eriklü			x	x
Göger		x	x	
Gökce		x	x	
Ilgun	x	x	x	x
İl Almış		x	x	
Kapılı	x			x
Karamanlı		x	x	
Kayı		x	x	x
Kışlacık	x	x	x	
Kızıl Öyük	x	x	x	x
Koynucuk		x	x	
Koz Ağaç		x	x	
Köseler		x	x	
Kul Saru		x	x	
Kuruca Boğazı		x	x	
Kümbet		x	x	

KAZA-İ EĞİRDÜR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Mermerlü Bel		x	x	
Nısfı Keliğan		x	x	x
Nısfı Kündürle		x	x	x
Ören Deresi		x	x	
Örenlü	x	x	x	
Özlüce Ağaç		x	x	
Panbuk Ovası	x	x	x	x
Sevinç	*278	x	x	x
Sorkuncuk	x	x	x	x
Tahtacı	x	x	x	
Tokmacık		x	x	x
Yaycılar		x	x	x

²⁷⁸ BA TD 30'da "Sevinç Bek" şeklinde geçmektedir.

a. ANAMAS NAHİYESİ KÖY ADLARI

TABLO 12:ANAMAS NAHİYESİ KÖY ADLARI

NAHİYE-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
ANAMAS ²⁷⁹	(30)	(121)	(438)	(51)

Banas	x	x		x
Baş Viran	x	x	x	x
Rasuller	x	x	x	x
Baklan	x	*280	x	x
Bek	x	x	x	
Sofular	x	x	x	x
Ürkmez	x	x	x	x
İlanlu	x	x	x	x
Ak Şehirlü	x	x	x	x
Emiri Ahur	x	x	x	x
Kafir	x	x	x	x
Kiçi Bağlu	x	x	x	x
Köselü	x	x		
Ağsak	x	x	x	x
Karasu Başı	x	x	x	x

²⁷⁹ BA TD 30'da mezkur Nahiyenin adı "Anamus" şeklinde yazılmıştır.

²⁸⁰ Mezkur köy BA TD 121'de "Baklon" şeklinde geçmektedir.

NAHIYE-İ ANAMAS ²⁸¹	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Afşar	x	x	x	
Alaycık	x	x	x	x
Bek Deresi	x			
Çapa	x	x	x	x
Geliveresi			x	
Ildere	x	x	x	x
Karaca Hisar	x	x	x	x
Katib			x	x
Kırağı	x		x	x
Kübralu			x	
Kümbet		x		
Mihayl	x	x	x	x
Sarı İdris	x	x	x	x
Sorkun	x	x	x	x
Ulu Bağlu	x			
Yaka	x	x	x	x
Yakacık	x	x	x	x
Zindancık	x	x	x	x

²⁸¹ BA TD 30'da mezkur Nahiye'nin adı "Anamus" şeklinde yazılmıştır.

b. YAVİCE NAHİYESİ KÖY ADLARI

TABLO 13:YİVA NAHİYESİ KÖY ADLARI

NAHİYE-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
YİVA	(30)	(121)	(438)	(51)

Pavlu	x	x	x	x
Deraskine	x	x	x	x
Sanlu	x	x	x	x
Zengi	x	x	x	x
Karkın	x	x	x	x
Bek Dili	x	x	x	x
Gömü	x	x	x	x
Keremli	x	x	x	x
Bekmekir	x	x	x	x
Bekmekiri Diğer	x	x	x	x
Ayvalu	x	x	x	x
Şam	x	x	x	x
Sağırlu			x	
Serpe	x	x	x	x
Karkın Bükü				x

c. KARTAS NAHİYESİ KÖY ADLARI

TABLO 14:KARTAS NAHİYESİ KÖY ADLARI

NAHİYE-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
KARTAS	(30)	(121)	(438)	(51)

Çiğ Düşmez	x	x	x	x
Kartas	x	x	x	x
Kızıl Bekir	x	x	x	x
Yazır	x	x	x	x
Yazır	x	x		x
Kaliller	x	x	x	x
Uğrular	x	x	x	x

11.AVŞAR KAZASI

Kaynaklarda kimi zaman kaza, kimi zaman ise nahiye olarak görülen Avşar adını, Oğuz boylarından biri olan Avşar Boyu'ndan almıştır. İncelediğimiz tahrir defterlerinde bazen Avşar, bazende Afşar şeklinde yazılmıştır. Avşarlar, XI. yüzyıldan itibaren mühim roller oynamak suretiyle adlarını günümüze kadar yaşatmış biricik Oğuz boyudur. Avşar'lar, Reşideddin'de, hükümdar çıkarmış Oğuz boylarından biri olarak zikredilir. Bu keyfiyet Avşar'ın, Oğuzların İslâmiyetten önceki tarihinde de en güçlü bir boy olduğunu gösterir.²⁸² Bu boyun adı Kaşgarlı Mahmut ve Fahreddin Mübarek Şah'ın listelerinde Afşar, Reşidüddin ile ona dayanan Yazıcı oğlu Ebu'l Gazi listelerinde de Avşar Şeklinde geçer. Moğol istilasından önceki vekâyinamelerde Kaşgarlı ve Fahreddin Mübarek Şahın te'yiden afşar şekline rastlanmaktadır. XIV – XVII. yüzyıllarda Anadolu'da, her ikisinde görülmekle beraber Avşar şekli çok daha yaygındır. İran kaynaklarında bu boyun adı XVI. yüzyıldan itibaren sadece Afşar şeklinde yazılmaktadır. Bugün İran'da, bu boya mensup oymaklar ve köylüler de boylarının adını aynı şekilde, yani Afşar olarak söylemektedirler.²⁸³ Büyük bir ihtimalle Suriye'den Anadolu'nun cenûb sahalarına gelip yerleşen bir takım Avşar aşiretlerinin, XIII.

²⁸² F. SÜMER; Oğuzlar s. 270

²⁸³ F.SÜMER; "Avşar" TDV c.II s. 160

asırda, sâir bazı Türkmen oymaklarının da yardımı ile de, Karaman Beyliğini kurdukları tahmin olunabilir.²⁸⁴

Hamid Sancağında, Avşar Kasabası Eğirdir Gölünün Hoyran Gölü ile birleştiği nokta hizasında Gelendost yakınlarında kurulmuştur. 1528'de Avşar “yevmî yirmi akçelik” bir kaza olarak yazılmıştır.²⁸⁵ Katib Çelebi Avşar Kazasından bahsederken; “Nam-ı Diğer Afşar, Ispartadan bir merhale şimalde, Eğridir Gölüne bir buçuk saat yolda, bir düz yerde bağlı bahçelü kasaba ve kazadır. Akar suyu vardır. Camii ve hamamı ve esvâkı vardır. Hafta bazarı durur. On üç pare karyedir. Kasaba gibi köyleri vardır. İki ??? bir Gelendost Köyü halkı çulhadar bogası dokurlar, boyahaneleri vardır....” şeklinde anlatmaktadır.²⁸⁶ Katib Çelebinin anlattıkları ve arşiv kaynaklarından anlaşıldığı kadarıyla, Avşar önemli bir Pazar yeri olarak görülmektedir.

Hamid Sancağına ait ilt tahrirde Avşar, Eğirdür Kazasına tabi nahiye olarak gösterilmiş ve Şeyh Mukbil ile Firdevs Oğlu mahalleleri verilmiştir. Bu tarihte nahiyeye 23 köy tabi yazılmıştır.²⁸⁷ 1522 tahririnde Avşar, “Afşar” şeklinde kaza olarak yazılmıştır. Bu tahrirde de Firdevs Oğlu ve Şah İshak mahallelerinin yazıldığını, yani mahalle sayısında bir değişim olmadığını görüyoruz. Köy sayısı ise 25 olmuştur.²⁸⁸ 1528 tarinde de köy sayısı 25 olmuştur.

²⁸⁴ F. KÖPRÜLÜ; “Avşar” MEY İA s.36

²⁸⁵ BO TD 438

²⁸⁶ Katib Çelebi; Cihannuma s.640

²⁸⁷ BA TD 30

²⁸⁸ BA TD 121

İlk tahrirde tımar köyü olarak yazılan Karye-i Dudas diğer defterlerde geçmemekte yalnızca 438 nolu TD'nin evkaf bölümünde görülmektedir.²⁸⁹ Avşar1568 tarinde de kaza olarak geçmekte ve 21 köy, kazaya tabi yazılmıştır.²⁹⁰ 1586 tarihli Müsellemânı Mensuhât Defterinde Avşar kaza olarak gösterilmiş ve yalnızca Kızık Köyü yazılmıştır.²⁹¹ 1570'li yılların başında hazırlanan 566 nolu Evkaf Defterinde Avşar kazası yazılmamakla beraber, Mufasssal Defterlerde Avşar Kazası'na tabi görülen Yazır, Balcı, İlgun, Bağlu, Dereagzı ve Ak Mescid köyleri Barla Kazası'na tabi olarak yazılmıştır.²⁹²

²⁸⁹ BA TD 438

²⁹⁰ KKA TD 51

²⁹¹ BA TD 626

²⁹² KKA TD 566

TABLO 15:AVŞAR KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
AVŞAR ²⁹³	(30)	(121)	(438)	(51)

Ak Çapa	x	x	x	x
Ak Mescid	x	x	x	x
Bağlu	x	x	x	x
Balcı	x	x	x	
Çaltı		x	x	x
Dere Ağzı	x	x	x	x
Dudas	x		*294	
Eskeles	x	x	x	x
Gelendost	x	x	x	
Göçet	x			
Göl	x			
Güdül	x	x	x	x
İlgın	x	x	x	
İn		x	x	x
İt Burnu	x	x	x	x
Karzı	x	x	x	

²⁹³ Avşar Kazası BA TD 30'da Eğirdir Kazasına bağlı Nahiye olarak geçmiştir.

²⁹⁴ BA TD 438'de vakıf olarak geçmektedir.

KAZA-İ AVŞAR	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kızık		x	x	x
Kızıl Kaya		x	x	x
Kozyaka	x	x	x	
Kuyucak	x	x	x	x
Kütrenek	x	x	x	x
Maziye	x		x	
Melengömi	x	x	x	x
Şarabhane	x	x	x	x
Tatya		x		x
Um Değen	*295	x	x	x
Yaka	x	x	x	x
Yazır		x	x	
Yeñice	x	x	x	x

²⁹⁵ Bu köy 30 nolu TD’de “Urum” olarak kaydedilmiştir.

12.YALVAÇ KAZASI

Yalvaç, Sultan Dağlarının güneybatı eteklerinde bağlık ve bahçelik bir ovada eski Antiokhia şehri yıkıntılarının yakınında kurulmuştur.²⁹⁶ Yalvaç isminin Oğuz boylarından olan“Yıva Boyu” ile alakalı olması muhtemeldir.

1478 tahririnde Yalvaç kaza olarak yazılmış ve Karaağaç bu kazaya tabi nahiye olarak kaydedilmiştir. Bahsedilen tarihte Yalvaç'ın Eski Köy ve Bazar olmak üzere iki mahallesi görülmektedir. Bu mahalle adlarından Yalvaç Kasabasının kuruluşu hakkında da bilgi edinilebilmektedir. 1478 tarihinde Yalvaç Kazasına tabi 33 köy yazılmıştır.²⁹⁷ 1522 tarihinde ise Yalvaç Kazasına tabi nahiye görülmemekte ve kazaya tabi 33 köy görülmektedir. Mahalle sayısının ise beşe çıktığı görülmekle birlikte, bu tarihte ve sonrasında Eski Köy mahallesi görülmemektedir.²⁹⁸ 1528²⁹⁹ ve 1568³⁰⁰ tarihlerinde tekrar Karaağaç'ın Yalvaç'a tabi nahiye olarak kaydedildiğini görüyoruz. Daha önceki tarihlerde Yalvaç Kazasına tabi görülen “Nu Şirevan” köyü, 1568'de Karaağaç Nahiyesine tabi görülmüştür. 1568 tarihinde mahalle sayısında bir artış olmuş ve Yalvaç'ın mahalle sayısının beşten sekize çıktığı görülmektedir.³⁰¹

Karaağaç, mufassal defterlerde umumiyetle Yalvaç Kazasına tabi nahiye olarak geçmekte ve bazen Yalvaç Karaağacı şeklinde ifade edilmektedir. Bunun

²⁹⁶ Z. ARIKAN; Hamid Sancağı s. 59

²⁹⁷ BA TD 30

²⁹⁸ BA TD 121

²⁹⁹ BA TD 438

³⁰⁰ KKA TD 51

³⁰¹ KKA TD 51

sebebi de Gölhisar yakınlarındaki diğer Karaağaçla karıştırılmaması için olmalıdır. Gölhisar yakınlarındakinin isminin Gölhisar karaağacı olduğundan bahsetmiştik. Karaağaç 1478’de Yalvaç Kazasına tabi nahiye olarak geçmekte ve 42 köy nahiye tabi görülmektedir. Bu tarihte Karaağaç Nahiyesine tabi Yukaru, Paşa Mescidi, Cuma Mescidi ve Alicuklar olmak üzere dört mahalle görülmektedir.³⁰² 1522 tahririnde Karaağaç “Kaza-i Karaağacı Yalvaç” olarak yazılmış ve Karaağaç Kazasına tabi 41 köy yazılmış iken bu tahrirde Karaağaç’ın mahalleleri yazılmamıştır.³⁰³ 1528 tarihinde Karaağaç tekrar Yalvaç’a tabi nahiye olarak gösterilmiş ve bu nahiye tabi 41 köy adı verilmiştir.³⁰⁴ Karaağaç 1568’de de Yalvaç’a tabi nahiye olarak kaydedilmiş ve Karaağaç Nahiyesine tabi 41 köy adı verilmiştir.³⁰⁵

1545 tarihli Müselleman defterde Yalvaç nahiye olarak gösterilmiş ve Yalvaç Nahiyesine tabi Görgi, Salur, Sofiler, Gelendos, Kemen, Akca Hisar, Hisar Ardı, Mangarya, Nu Şirevan ve Suçlu köyleri yazılmıştır. Aynı defterde Karaağaçta nahiye olarak yazılmıştır. Armud, Kullar, Belcügez ve İmâcık köyleri Karaağaç Nahiyesine tabi gösterilmiştir.³⁰⁶ 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuhat Defterinde ise Yalvaç Kaza olarak gösterilmiş ve Nu Şirevan, Mangarya, Akca Hisar, Hisar Ardı, Suçlu, Görgi, Salur, Sofiler ve İlbengi köyleri ile Mufassal

³⁰² BA TD 30

³⁰³ BA TD 121

³⁰⁴ BA TD 438

³⁰⁵ KKA TD 51

³⁰⁶ BA TD 244

Defterlerde görülmeyen Şemin Köyü Yalvaç Kazasına tabi gösterilmiştir. Mezkur defterde Karaağaçta kaza olarak yazılmış ve Bilecük, Bek, Köpri, Çarık Saray, Çeltük, Kullar ve Salur köyleri ile Ya'kublar ve Çivril köyleri yazılmıştır ki bu iki köy Mufassal Defterlerde geçmemektedir.³⁰⁷

II. Selim döneminde hazırlanan Evkaf Defterinde Yalvaç ve Karaağaç birlikte “Kaza-i Yalvaç ve Karaağaç” şeklinde geçmekte ve Akca Hisar, Kuyucak ve Şamluca köyleri ile Özkend ve Akca Şehir köyleri bu kazaya tabi olarak yazılmıştır.³⁰⁸ Özkend ve Akca Şehir köyleri mufassal defterlerde ne Karaağaç’a nede Yalvaç’a tabi köyler arasında yer almamaktadır.³⁰⁹ III. Mehmet dönemine ait Yaya ve Müsellem Mensuhât Defterinde ise Yalvaç ve Karaağaç Hamid Sancağına tabi iki ayrı nahiye olarak geçmektedir. Ulu Köy, Suçlu, Salur, Yarıkkaya, Köprülü, Eğrililer, Ak Viran, Surh, Köşk, Yuvalı, Görgi, Sofılar, Kemen, Akca Hisar, Kuyucak ve Hisar Ardı köyleri ile 1478’de mahalle olarak yazılan Eski Köy Yalvaç Nahiyesine tabi köyler olarak gösterilmiştir. Ördekci, Salur, Armudlu, Yaka Eymür, Virancık, Bek, İmacık, Garkın, Çaltu, Selendi, Çarık Saray, Savar³¹⁰, Araka, Yakacık, Karlı, Ulu Dinek, Köpri, Arvas, Uşakı Eymür ve Kürtün köyleri ise Karaağaç Nahiyesine tabi olarak yazılmıştır.³¹¹

³⁰⁷ BA TD 626

³⁰⁸ KKA TD 566

³⁰⁹ BA TD 30, 121, 438; KKA TD 51

³¹⁰ Bu köy aynı defterde “Salvar” şeklinde de yazılmıştır.

³¹¹ KKA TD 170

TABLO 16:YALVAÇ KAZASI KÖY ADLARI

KAZA-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
YALVAÇ	(30)	(121)	(438)	(51)

Akca Hisar	x	x	x	x
Alt Kapu	x	x	x	x
Ayvalu	x	x	x	x
Bahtiyar	x	x	x	
Bayad	x	x	x	x
Boluc	x	x	x	x
Büğdüz	x	x	x	x
Deper	x	x	x	x
Derziler	x	x	x	x
Eğriler	x	x	x	x
Eymür	x			
Gelegermi	x	x	x	x
Geşdiler		x	x	x
Gönci	x	x	x	x
Görgi	x	x	x	x
Hisar Ardı	x	x	x	x
İlbengi		x	x	x
Kaş	x	x	x	x

KAZA-İ YALVAÇ	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Kemen	x	x	x	x
Kızılca	x	x	x	x
Köprülü	x	x	x	x
Köstük	x	x	x	x
Kuyucak	x	x	x	
Mangarya	x	x	x	x
Nu Şirevan	x	x	x	* ³¹²
Öyüklü	x	x	x	x
Sağur	x	x	x	x
Salur	x	x	x	x
Sofılar	x	x	x	x
Sork	x	x	x	x
Suçlu	x	x	x	x
Şamluca	x	x	x	x
Yarıkkaya	x	x	x	x
Yıvalar	x	x	x	
Kışlacuk	x			
Köknar				x

³¹²KKA TD 51'de bu köy Karaağaç Nahiyesine Bağlı görülmektedir.

a. KARAAĞAÇ NAHİYESİ KÖY ADLARI

TABLO 17:KARAAĞAÇ NAHİYESİ KÖY ADLARI

NAHİYE-İ	906/1478	929/1522	937/1528	980/1568
KARAAĞAÇ ³¹³	(30)	(121)	(438)	(51)

Akca Kal'a	x	x	x	x
Armudlu	x	x	x	x
Arslan Doğmuş	x	x	x	x
Bayad	x	x	x	x
Bek	x	x	x	x
Belceğüz(Bilecügez)	x	x	x	x
Çaltu	x	x	x	x
Çarık Saray		x	x	
Çavundur	x	x	x	x
Çeltük	x	x	x	x
Çünür	x	x	x	x
Fakihler	x	x	x	x
İğdir	x	x	x	x
İmacık	x	x	x	x
Kafir	x			
Kara Kurtlu				x

³¹³ BA TD121'de Mezkur nahiye " Karaağac Yalvaç" kazası olarak yazılmıştır.

NAHİYE-İ KARAAĞAÇ	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Karkın	x	x	x	x
Karlu	x	x	x	x
Kovacuk	x			
Köpri	x	x	x	x
Kullar	x	x	x	x
Kullar	x	x	x	x
Kürtün	x	x	x	x
Mehmet Bek			x	x
Niksar	x	x	x	
Nu Şirvan				x*
Orvas	x	x	x	x
Ömercik	x	x	x	
Ödekci	x	x	x	x
Salur	x	x	x	x
Saraycık	x	x	x	x
Savar	x	x	x	x
Selendi	x	x	x	x
Sollar	x	x	x	x
Sürtme (Sürütme)	x	x	x	x
Todre (Tüdre)	x	x	x	x

NAHİYE-İ KARAAĞAÇ ³¹⁴	906/1478 (30)	929/1522 (121)	937/1528 (438)	980/1568 (51)
Tuñā Şah	x	x	x	x
Ulu Dinek	x	x	x	x
Ulu Köy	x	x	x	x
Uşakı Eymür	x	x	x	x
Viran	x	x	x	x
Yağcı	x	x	x	x
Yaka Eymür	x	x	x	x
Yaka Köy	x	x	x	
Yeñice	x	x	x	x
Zengiler	x	x	x	x

³¹⁴ BA TD 121’de Mezkur nahiye “Karaağac Yalvaç” kazası olarak yazılmıştır.

B. BİR KISMI VEYA TAMAMI VAKIF OLAN KÖYLER

Vakf kelimesi, Arapça'da durmak, alıkoymak manasında olup, ıstılah olarak, VIII. asrın ortalarından XIX. asrın sonlarına kadar ki devrede, islam ülkelerinin içtimai ve iktisadi hayatında önemli bir rol oynayan dini – içtimai bir müessesenin adıdır. Bu müesseseye, Kuzey Afrika'da, “hubus veya hubs” adı verilmiş ve bu ıstılah Fransızca'ya “habous” şeklinde geçmiştir. Vakfın ilk hukuki tariflerine fıkıh kitaplarında rastlanır. Ancak, değişik mezheplerin ve hatta aynı mezheplere bağlı fakihlerin vakıf hakkındaki tarifleri birbirinden farklıdır. Ebu Hanife'ye göre vakıf, bir kimsenin sahip olduğu bir gayri menkulün gelirlerini ödünç verme şeklinde, fakirlere veya islam cemaatinin dini veya içtimai ihtiyaçlarına tahsisinin akdidir; öyle ki bu malın mülkiyeti vâkıfda kaldığından, vâkıf, bu akdi bozma ve malını istediği gibi kullanma hakkına sahiptir; ölümünden sonra bu hak varislerine geçer.³¹⁵

İslami yardımlaşma prensibinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını gördüğümüz vakıflar, İslam ülkelerinin tamamında sayılamayacak kadar çok ve önemli hizmetler ifa ediyorlardı. Hz. Peygamber ve halifelerinin kurdukları vakıflardan sonra, imkanı olan her müslüman, böyle bir tesis kurmak için büyük bir gayretle çalışıyordu. Bu durum, sadece zengin Müslümanları değil, aynı zamanda devlet başkanlarını ve devletleri de harekete geçiriyordu.³¹⁶

³¹⁵ Bahaeddin YEDİYILDIZ; “Vakıf” İA MEY c.XII s.153

³¹⁶ Ziya KAZICI; İslami ve Sosyal Açıdan Vakıflar s. 54.

Osmanlı döneminde bir vakıf, üç aşamadan geçtikten sonra kuruluyordu. Önce kurulacak vakfın fikri tasarımı yapılıyor, sonra seçilen amaçlar doğrultusunda “ müessesatı hayriye” dediğimiz hizmet binaları inşa ettiriliyor ve hizmetin sürekliliğini sağlamak için gerekli olan gelir kaynakları belirleniyordu. Üçüncü aşamada hazırlanan vakfiye, murafaalı bir duruşma ile mahkemenin onayına sunuluyordu. Mahkemelerce kurulması uygun bulunan vakıfların vakfiyeleri, mahkemede tutulan şer’iye kütük defterine istinsah ettiriliyor ve orijinal nüsha vakfı kuran kişiye iade ediliyordu. Bu bakımdan o döneme ait bütün şer’iye sicilleri, tahrir defterleri ve maliyeden müdevver hazine evrakı eksiksiz olarak tetkik edilmeden, Osmanlı dönemi vakıflarının gerçek sayısını vermek mümkün değildir. Ülkemizde bu şekilde bir tesbit çalışması henüz yapılmış değildir. Ancak yöresel ve asırlar itibarıyla yapılan bazı araştırmalara bakarak, belli bölgelerde ve belli zamanlarda kurulan vakıfların sayıları hakkında bilgi edinebiliyoruz.³¹⁷

İslam vakıflarının iki unsuru dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi, hayrat adını verdiğimiz, doğrudan hizmet sunan vakıf bina ve kuruluşları, ikincisi ise, akarat adını verdiğimiz ve bahsedilen kuruluşların ebedi olarak yaşaması ve topluma hizmet sunabilmesi için vakfedilen gelir kaynaklarıdır.³¹⁸ Aşağıda verdiğimiz köylerde umumiyetle bu ikinci unsurla alakalı olmakla birlikte bu köylerdeki cami, zaviye gibi müesseselere ait akaratların varlığı da bilinmektedir. 1869 tarihli bir vakfiyeden “ Isparta’nın, Kepeci (Nam-ı Diğer Leblebici)

³¹⁷ Nazif ÖZTÜRK; “Sosyal Siyaset Açısından Osmanlı Dönemi Vakıfları” s.36

Mahallesi sakinlerinden Hafız Ali Efendi İbni Süleymanın, Isparta'ya tabi Kayı Karyesinde bulunan Mescid-i Şerif'e iki bin Kuruşluk bir nakdi vakfına rastlıyoruz. bu akarattan, cami imamına 70 kuruş, hatibine 70 kuruş, ve mütevellisine 60 kuruş verile ve fazlasının camii şerifin tamir termim ve şem' ve kandiline sarf olunması şart koşulmuştur.³¹⁹ Yine 1602 tarihli başka bir vakfiyede; Isparta'nın Fazlullah Mahallesi sakinlerinden Elhac Kemal bin Abdullahın, Isparta'nın Ağaç Çarsısında vaki bir tarafı Kadri Efendi Boyahanesine ve etrafi selaseyi tariki amme mahdud olan dokuz bab eskiciler dükkanları ile maruf olan mülk dükkanlarını,yine Isparta'da Elhac Abdi'nin bina eylediği camiye vakfetmiş ve şart olarak da her kim camiye imam olursa, icarelerin ahz ve kabz edüp her gün bir sureyi yasini şerif tilavet idüp sevabını kendi ruhuma ihda eyliye ... diyerek şart koştur.³²⁰ Bu vakfiyeden Isparta'nın mahalleleri ve ekonomik faaliyetleri hakkında önemli ipuçları bulabilmekteyiz, ayrıca vakıfların oluşturulmasındaki amaçlar hakkında da sanırım yeterince açık ifadelerde bulunmaktadır.

Aşağıdaki listede XVI. yüzyıl hamid sancağında tamamı veya bir kısmı vakfa ait olan köylerin adları verilmiştir. Bu listenin oluşturulmasında BA TD 566 ile 438'in Evkaf bölümlerinden faydalanılmıştır.

³¹⁸ B. YEDİYILDIZ; "Osmanlılar Döneminde Türk Vakıfları Ya da Türk Hayrat Sistemi" s. 23

³¹⁹ VGMA Defter No, 584 s.286

³²⁰ VGMA Defter No, 487 s.200

Liste 1: BİR KISMI VEYA TAMAMI VAKIF OLAN KÖYLER

<u>?</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>??</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>???</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Ağras</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Ak Alan</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Ak Koca</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Ak Mescid</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Akca Hisar</u>	<u>Yalvaç ve Karaağaç</u>
<u>Akca Köy</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Akca Şehir</u>	<u>Yalvaç ve Karaağaç</u>
<u>Akca</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Akdemir</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Alan</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Alaüddin</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Ali</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Almacuk</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Altı Kuyu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Aman</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Ani</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Arıcılar</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Askeri</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Avşar</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Bağlu</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Balcı</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Baş Köy</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Bayad</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Bayramlı</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Bek</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>

<u>Bostan</u>	<u>Karaağacı Gölhisar</u>
<u>Böde</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Karaağacı Gölhisar</u>
<u>Çaylak</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Çorum</u>	<u>Karaağacı Gölhisar</u>
<u>Deki (Defi)?</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Dere Ağzı</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Dere Gömi</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Dere</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Fandas</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Fandos</u> ³²¹	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Gençlü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Göçer</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Gölbaşı</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Görgi</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Günay</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Hacı Musa</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Harım</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>İlgın</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>In</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Isıcak</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Iskarta</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>İl Almış</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>İl Yar(İlbar)?</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>İlyas</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>İtoğlu</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Kal'a</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kara Öyük Avşarı</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>

³²¹ KKA'de 566 nolu evkaf defterde mezkur karyenin dört mahalleside vakıf olarak yazılmıştır.

<u>Kara Öyük</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kara Pınar</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kara Taş</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Karaca Bilan</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Karacalar</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kaş</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kaya Dibi</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kayalu Pınar</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Kayı</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Kışlacık Seniri</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Kızıl Hisar</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kızıllar</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Koğa</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kozağacı</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kozluca</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Köy</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kumluca Avşar</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Kuyucak</u>	<u>Yalvaç ve Karaağaç</u>
<u>Künab</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Küre</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Mescid-i Hacı Ahmet</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Mihmarlar</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mürseler</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Müslümlü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Nısf-ı Keligan</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Nısf-ı Kendirli</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Obarı</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Oğuz</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı</u>
<u>Öyükli</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Öz Kend</u>	<u>Yalvaç ve Karaağaç</u>

<u>Pınar</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Pınarbaşı</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Sav</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Sazak</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Senir</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Sırçalık</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Sırtlan</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Sulu</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Sulu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Süleyman</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Şam</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Şamluca</u>	<u>Yalvaç ve Karaağaç</u>
<u>Tarı Viran</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Uçarı</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Ulu</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yaka Mescid</u>	<u>Barla Kazası</u>
<u>Yassı Viran</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Yavılı</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yaycılar</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yazı</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Yazır</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yazır</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Yeñi</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yenice</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yol</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yucalu</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yukarı Fandos</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Yukarı Taş</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yukarı</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>
<u>Yüreğir</u>	<u>Karaağaçı Gölhisar</u>

C. KÖY ADLARININ ANALİZİ

1.COĞRAFİ ÖZELLİKLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

Bir bölgenin coğrafi özelliklerinin, orada yaşayan toplumların kültürlerine etkisi tartışma götürmez bir gerçektir. Yaptığımız çalışmada coğrafi faktörlerin köy adlarının verilmesinde de önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Üzerinde çalıştığımız Hamit Sancağında 54 köy adının coğrafi faktörlerle ilgili olduğu görülmüştür. 6 köyün dere ve dereye bağlı türetilen(Dere, Derecik ve Kızıl Dere gibi), 5 köyün göl ve gölle ilgili(Göl, Gölcük ve Ada gibi) adlandırıldıkları görülmektedir. Yine 5 köyün senirle ilgili (Senir,Senirce ve Kara Senir gibi), 7 köyün ise öyüklerle ilgili adlarla anıldıkları görülmüştür. Bunların haricinde dikkati çeken hususlardan biriside, çukur (Çukurviran gibi), yaka yayla ve taş isimlerinin köy adı olarak kullanılmış olmasıdır. İncelemiş olduğumuz Hamid Sancağının coğrafi durumu önceki konularda anlatılmıştı. Coğrafi faktörlerle ilgili görülen köy adları aşağıda liste halinde verilmiştir.

Liste 1 : COĞRAFİ ÖZELLİKLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

<u>Acar Öyüğü</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Ada</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Ak Yaka</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Aksu</u>	<u>Gölhisarı Kazası</u>
<u>Alan</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Ayas Seniri</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Bayır</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Boz Alan Öyüğü</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Burun Köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Çukur Viran</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Çukurca</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Dere</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Dere</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Dere</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Dere</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Derecik</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Gediklü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Gölbaşı</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Gölcük</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Gölcük</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Gölde</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Hacı Yayla</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>İn Önü</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>İn Önü</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kakes Öyüğü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Kara Göz Öyüğü</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Kara Kaya</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kara Öyük</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>

<u>Kara Taş</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Karye-i Kara Senir</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Katı Yayla</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Kaya</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Kaya Dibi</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Kızıldere</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Koruçay</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kozluca</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Kozluca</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Kuyucak</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Ovacık</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Örenlü</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Örenlüce</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Salgan Öyüğü</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Sulu</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Sulu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Senirce</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Senirce</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Senirkent</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Susuz</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Virancık</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Yaka</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Yassı Göreme</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Yassı Öyük</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Yassı Viran</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Yumru Taş</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>

2. BOY OYMAK VE AŞİRET İSMİ TAŞIYAN KÖY ADLARI

a. 24 OĞUZ BOYUNA AİT KÖY ADLARI

Türklerin iskan olunduğu, Gerek Anadolu'da gerekse sair alanlarda olduğu gibi, XVI. yüzyıl Hamid Sancağında da, çok sayıda köyün Oğuz Boylarına ait adlarla anıldığını görüyoruz. Bunlardan bir kısmı varlığını günümüze kadar koruyabilmişse de birçoğu sonraki tarihlerde değişikliklere uğramıştır. Oğuz boylarına ait yer adlarının tesbiti, bu boyların yayılışı ve dağılışı hakkında hakkında da önemli bilgiler verir.³²²

XVI. yüzyıl Hamid Sancağında Oğuz boylarının adlarını taşıyan 50 köy adı tesbit edilmiştir. Yaptığımız çalışmada Bayındır boyu ile ilgili 6, Yazır ile 6, Kayı ile 5, Büğdüz ile 5, Yüreğir ile 4, Karkın ile 4, Eymür ile 3, Salur ile 3, Avşar ile 3, Çavundur ile 3, Kınık ile 2, Bayad ile 2, Yıva ile 1, Döğer ile 1, Dodurga ile 1 ve Bek Dili boyu ile ilgili 1 yer adı tesbit edilmiştir. Avşar adı bazı defterlerde "Afşar" şeklinde geçmektedir. Bu boy ismi ile anılan bir kazanın varlığından daha önceki sayfalarda bahsetmiştik. Köy adları verilirken bu konu ile ilgili açıklama yapılmıştı. Karaağaç Nahiyesine tabi Uşakı Eymür ve Yaka Eymür köylerinin de adının, Eymür boyuyla alakalı olduğu düşünülerek aşağıdaki listede verilmiştir. Yavice Nahiyesi ve Yalvaç Kazasının isimlerinin de, Yıva Boyu ile alakalı olması muhtemeldir.

³²² Hasan EREN; "Yer Adlarımızın Dili" s.160

Liste 2: 24 OĞUZ BOYUNA AİT KÖY ADLARI

<u>Afşar</u>	<u>Anamas nahiyesi</u>
<u>Aşağı Çavdır</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Avşar</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Avşar-ı Diğer</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Bayad</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Bayad</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Bayındır</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Bek Dili</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Büğdüz</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Çavdur</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Çavundur</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Dodurga</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Döğer</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Eymür</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Karkın</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Karkın</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Karkın</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Karkın Bükü</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Kayı</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>

<u>Kayı</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Kayı</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Kayı</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Kayı</u>	<u>Siroz ve Kemer Nahiyesi</u>
<u>Kınık</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Kınık</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Salur</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Salur</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Salur</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Uşakı Eymür</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Yaka Eymür</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Yazır</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Yazır</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Yazır</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Yazır</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Yazır</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Yazır</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Yıvalar</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Yüreğir</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Yüreğir</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Yüreğir</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Yüreğir</u>	<u>Gönan Kazası</u>

b. AŞİRET CEMAAT VE OYMAK İSMİ TAŞIYAN KÖY ADLARI

Araştırmamızda sıkça rastladığımız oymak (cemaat) ve aşiret kelimelerinin anlamları hakkında, kısa bilgiler vermek sanırım uygun olacaktır. Aşiret kelimesi Arapça a'şr (10) kelimesinden türetilmiştir ve kabile anlamına gelmektedir.³²³ Oğuzlarda aşirete öz denilirdi. Türklerde müstakil aşiretler yoktu her aşiret mutlaka bir ilin içine girip onun bir uzvu olmuştur.³²³ Cemaat kelimesi ise Arapça cem'a kelimesinin çoğuludur. Cem'a toplamak, devşirmek şeklinde Türkçe'ye çevrilmiştir. Cemaat ise bir yere toplanmış insanlar anlamına gelmektedir.³²⁴ Kaynaklarda cemaat ve oymakların bazen aynı anlamlarda kullanıldıkları görülmekle beraber, bazen de oymağın cemaate, cemaatinde bir aşirete bağlı alt guruplar olarak teşekkül ettiği görülmektedir.³²⁵

Hamid Sancağında yer adlarının verilmesinde Aşiret ve oymaklarında önemli yer tuttuğu görülmektedir. Bu şekilde adlandırılan köyler aşağıdaki listede verilmiştir.

Hacılar köyünün ismi unvanla ilgili gibi görülmekte, lakin Isparta yakınlarında, Davras Dağı eteklerinde yaşadığı anlaşılan Hacılar Cemaatiyle³²⁶ ilgili olabileceğini düşünerek, Hacılar Köyü'nü bu kısımda vermeyi gerekli

³²³ Ziya GÖKALP; Türk Medeniyeti Tarihi. İstanbul 1976 s.170

³²⁴ Şemseddin SAMİ, Kamus-i Türki s. 480

³²⁵ Yusuf HALAÇOĞLU; XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi. Ankara 1997 s.16

³²⁶ BA, TD 438; KKA VD 566

gördük.³²⁷ Gönan Kazasına bağlı olan Arap Köyü isminin, ahalisinin Arap olmasıyla alakalı olmaktan ziyade, unvanlarla alakalı bir husus olması daha muhtemeldir. Kiçiborlu kazasına bağlı Eber Köyünün, XVI. yüzyılda İran'ın Kazvin bölgesinde yaşayan Eberlülerle bir ilgisinin olup olmadığı muğlak ise de Eber isminin menşeinin tespiti meselesinde, itibar edilmesi gerekli bir husus olduğu aşîkardır.³²⁸

Liste 3: AŞİRET CEMAAT VE OYMAK İSMİ TAŞIYAN KÖY ADLARI

<u>Akca Keçilü</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Arab</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Barmalu</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Bayramlı</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Bedirlü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Çarık Saray</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Eber</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Firuz Öyüğü</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Gençlü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Hacılar</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>İlanlu</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Kabaclu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kara Kurtlu</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Karamanlu</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Karamanlu</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Köseler</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Kürekli</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>

³²⁷ BA TD 438 s. 287

³²⁸Eberlüler için bkz: F. Sümer, Oğuzlar İstanbul 1999 s. 296

<u>Selendi</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Savcı</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Taylu</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Uçaru</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Yağı Basan</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Yörükü Kabaclu</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>

3. MESLEK VE GÖREVLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

Hamid Sancağındaki 39 köy adının meslek ve görevlerle ilgili olarak verildiği görülmektedir. Köy adları, o dönemdeki toplumsal yapı ve ekonomik faaliyetler hakkında önemli ipuçları vermektedir. Köy adlarında arasında çokca geçen ağıl, yayla ve kışla gibi isimler halkının geçim kaynakları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yine Eğirdür Kazasına tabi Balıkcı Hacı köyü ile Avşar Kazasına tabi Balcı köyündeki ekonomik faaliyetleri tahmin etmek pekte zor olmasa gerektir. Köy adları incelendiğinde Hamid sancağında Pirinç üretiminin bir çok yerde yapılabildiği görülmektedir ki Çeltük veya Çeltükci adında sekiz köye köy adı görülmektedir. Yine köy adlarına bakarak XVI. yüzyıl Hamid Sancağında Pamuk üretimi yapılabildiğini söyleyebiliriz.

Liste 4: MESLEK VE GÖREVLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

<u>Ağıl Köy</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Alaycık</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Bademlü</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Balcı</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Balıkçı Hacı</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Bostan</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Çeltükci</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Çeltükci</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Çeltükci</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Çeltükci</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Çeltükci Diğcr</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Değirmen</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Değirmen</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Demirci</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Demirci</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Demirci</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Derbend-i Ballık</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Derziler</u>	<u>Yalvaç Nahiyesi</u>
<u>Emiri Ahur</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Gazancılar</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı Kazası</u>
<u>Kara Ağıl</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Katib</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Kışla</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kışlacık</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Kışlacık</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Kışlacık</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>

<u>Kışlacuk</u>	<u>Yalvaç Nahiyesi</u>
<u>Narlu</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Ördekci</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Panbuk Ovası</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Panbuklu</u>	<u>İrle Kaza</u>
<u>Paşa</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Şarabhane</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Uzun Ahur</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Yağcı</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Yaycılar</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>

4. KİŞİ ADLARI VE ÜNVANLARLA İLGİLİ KÖY ADLARI

XVI. yüzyıl Hamid Sancağı yer adları incelendiğinde dikkati çeken hususlardan biride, çok sayıda köy adının şahıs adları ile ilgili olarak verilmiş olmasıdır. Araştırmamızda 48 köy adının şahıs isimleri ve ünvanlarla ilgili olduğu görülmüştür. İlgili liste incelendiğinde bek yani bey ve hacı ünvanlarının köy adlarında sıkca kullanıldığı görülmektedir. Uluborlu Kazasına tabi “Kara Arslan Köyü” ve Karaağaç Nahiyesine tabi “Arslan Doğmuş” Köylerinin adlarında hayvan isimleri geçmesine rağmen, burada o hayvanlardan ziyade şahıslara itafen bu adların verildiği kanaatinde olduğumuz için bu başlık altında vermeyi uygun gördük.

Liste 5: KİŞİ ADLARI VE ÜNVANLARLA İLGİLİ KÖY ADLARI

<u>Alaaddin</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Arslan Doğmuş</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Bahtiyar</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Balıkçı Hacı</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Bedir Bek</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Bek</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Bekler</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Bek Deresi</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Bek</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Bek</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Bek</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Bek</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Bekir</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Boz Durmuş</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Delü Musa</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Emir Dad</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>

<u>Emir Yakub</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Hacı Yayla</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Hacı</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Hacı</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Hasan Bek</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Hatuncuk Viranı</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Ismail Yakası</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>İshak</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>İshaklar</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>İshaklar</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kara Arslan</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kara Bilan</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kara Musa</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Kızıl Ali</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Kızıl Bekir</u>	<u>Kartas Nahiyesi</u>
<u>Köseler</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Kul Saru</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Mehmet Bek</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Mihayl</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Mir</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Ömercik</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Paşa</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Ramazan</u>	<u>Ağlasun Kazası</u>
<u>Sarı İdris</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Selimözü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Sevinç</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Sofu</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Sofular</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Süleyman</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Şuayb</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>

<u>Tuñā Şah</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Yunus</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>

5. HAYVANLAR VE BİTKİLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

Liste 6: HAYVANLAR VE BİTKİLERLE İLGİLİ KÖY ADLARI

<u>Ak Doğan</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Almacuk</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Almacuk</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Armud</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Armudlu</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Ayvalı</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Ayvalı</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Bademli</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Çakal</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Çaltı</u>	<u>Avşar Kazası</u>
<u>Çaltu</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Çaltu</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Çaylak</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Çeltük</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Çınar</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı</u>
<u>Darı Viranı</u>	<u>Karaağaç Göhlisarı</u>
<u>Doğanlar</u>	<u>Yavice Nahiye</u>
<u>Dutluca</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Eriklü</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>It Burnu</u>	<u>Avşar Kazası</u>

<u>İğdecik</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>İğdecik</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Karga</u>	<u>Yavice Nahiye</u>
<u>Kızıl Ağaç</u>	<u>Gönan Kazası</u>
<u>Korular</u>	<u>Karağaç Gölhisarı</u>
<u>Koz Ağacı</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Koz Ağaç</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Kozağaç</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kökner</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>
<u>Narlu</u>	<u>Yavice Nahiyesi</u>
<u>Özlüce Ağaç</u>	<u>Eğirdür Kazası</u>
<u>Panbuklu</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Sırtlan</u>	<u>Karağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Soğanlu</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Söğüdcük</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Şam</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Şam</u>	<u>Yıva Nahiyesi</u>
<u>Şamluca</u>	<u>Yalvaç Kazası</u>

6. KÖYLERİN İSKÂN ÖZELLİKLERİNİ GÖSTEREN YER ADLARI

Liste 7: KÖYLERİN İSKÂN ÖZELLİKLERİNİ GÖSTEREN YER ADLARI

<u>Uluborlu</u>	<u>Kaza Merkezi</u>
<u>Kıçiborlu</u>	<u>Kaza Merkezi</u>
<u>Aşâ Bükü</u>	<u>Karaağaç Gölhisarı Kazası</u>
<u>Yukarı Köy</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Aşağı Çavdır</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Yukarı</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Ulu</u>	<u>Gölhisar Kazası</u>
<u>Çardak</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Çardaklar</u>	<u>İrle Kazası</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Kıçı Köy</u>	<u>Kıçiborlu Kazası</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Kıçiborlu Kazası</u>
<u>Ulu Dinek</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Ulu Bağlu</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>
<u>Kıçı Bağlu</u>	<u>Anamas Nahiyesi</u>

7. KENT VE KÖY KELİMELERİ KULLANILARAK TÜRETİLEN KÖY ADLARI

Liste 8: KENT VE KÖY KELİMELERİ KULLANILARAK TÜRETİLEN KÖY ADLARI

<u>Ağıl Köy</u>	<u>Eğirdir Kazası</u>
<u>Burun Köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Güzelce köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Kara Kend</u>	<u>Burdur Kazası</u>
<u>Kendlü</u>	<u>Göhlisar Kazası</u>
<u>Kızılca Köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Kiçi Köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Köyan</u>	<u>Isparta Kazası</u>
<u>Senirkent</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Kiçiborlu Kazası</u>
<u>Ulu Köy</u>	<u>Uluborlu Kazası</u>
<u>Yaka Köy</u>	<u>Karaağaç Nahiyesi</u>

SONUÇ

Araştırmamızda, XVI. yüzyıl Hamid Sancağında, 106 mahalle ve yaklaşık 600 köy ile 23 idari birim(Kaza ve Nahiye) adı tespit edilmiştir. Bu köy ve mahallelerin bir kısmının çalıştığımız, dönem içerisinde adlarının değiştiği ve bazılarının da kaybolduğu görülmüştür.

Çalıştığımız sancakta köy adlarının verilmesinde coğrafi faktörler, boy, oymak,ve aşiret isimleri, meslek ve görev adları, şahıs adları ile iskan özelliklerinin önemli yer tuttuğu görülmüştür. Bu saydığımız hususlarla ilgili köy adları listeler halinde verilmiştir. Köy adları incelendiğinde 54 köyün adının coğrafi özellikle ve coğrafi olaylarla alakalı olduğu görülmüştür. 24 oğuz boyunun adını taşıyan 50 köy adına rastlanmıştır.23 köyün ise aşiret cemaat ve oymak adı taşıdığı anlaşılmaktadır. Ekonomik faaliyetlerle ilgili köy adları incelendiğinde XVI. yüzyıl Hamid Sancağındaki ekonomik faaliyetler hakkında bilgi edinmek mümkündür. Araştırmamızda ekonomik faaliyetlerle ilgili 39 köy adına rastlamaktayız. Bu isimlerden sekizi çeltikle (Çeltükci, Çeltük Köyleri gibi) ilgili görülmektedir. yine köy adlarına bakarak araştırdığımız Sancakta, pamuk üretimi yapıldığı da anlaşılmaktadır. Sancakta tarımsal faaliyetlerin yanında hayvancılığında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Köy adlarının verilmesinde dikkati çeken hususlardan biriside şahıs adları ve ünvanlarının kullanılmasıdır. Çalıştığımız dönemde Hamid Sancağının çeşitli kazalarında ki 48 köy adının şahıs adları ve ünvanlarla alakalı olduğu görülmektedir. köy adı olarak kullanılan ünvanlar içerisinde birinci sırayı bek ünvanı almaktadır.

Mahalle adlarının tahlili sonucunda, mahalle adlarının çoğunluğunun, bir mescid veya cami ismiyle beraber kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmamızda sancağa tabi kazalarda, 58 mahalle adının ibadethanelere istinaden verildiği görülmektedir ki bu hususun sebebi, mescid veya camilerin Osmanlı'da yalnızca dini statüde yer olmayıp, mahalle işlerinin halledilmesi ve mahallenin fiziki oluşumundaki oynadığı rollerle alakalıdır. Mahallelerin adlandırılmasında üzerinde durulan hususlardan biriside, ekonomik faaliyetler ve ünvanlarla alakalı adların verilmesidir. Mahalle-i Bazar ve Mahalle-i Debbağlar gibi ekonomik faaliyetlerle alakalı mahalle adlarına bir çok kazada rastlamaktayız. Ayrıca muhtesib, müderris, kethüda gibi ünvanlarında mahalle adı olarak verildiği dikkati çekmektedir. Üzerinde çalıştığımız sancakta 36 mahalle, şahıs adları kullanılarak adlandırılmıştır. Gayr-i Müslimlerin yaşadığı mahalleler, umumiyetle “Zımmiyan” adıyla anılmışlardır.

Hamid Sancağındaki idari birimlerle köy ve mahalle adlarının çoğunluğu Türkçe adlar olmakla birlikte, Anamus, Agras gibi bölgede daha önce yaşayan kültürlerin izlerini taşıyan isimlerin değiştirilmeyerek, Türkçe söyleyişe uydurulduğu görülmektedir. III. Mehmet Döneminde hazırlanan Yaya – Müsellem Mensuhat defterinde, Agras nahiye olarak yazılmış ve nahiyedeki köylerinin tâbiyeti belirtilirken “ Tabi-i Nahiye-i Agratos” ibaresi kullanılmıştır³²⁹ ki bu örnekte görüldüğü gibi Agras ismi Agratosun Türkçe'ye uydurulmuş şekli olduğu anlaşılmaktadır. Eski kültürlerin izlerini taşıyan bu yer adlarının

³²⁹ KKA TD 170

değiştirilmeyerek, kullanılmaya devam edilmesi, XVI. yüzyıl Anadolu'sunda oluşan hoşgörü ortamını göstermesi açısından önemlidir.

Yer adlarının araştırılması, Osmanlı taşra teşkilatının anlaşılmasında önemli bilgiler verecektir. Araştırmamızda XVI. yüzyıl Hamid Sancağının idari durumu ayrı bir başlık altında verilmiştir. Verilen bu bilgiler incelendiğinde, Mufassal Defterlerle Yaya Müsellem defterlerinde bir takım değişiklikler görülmektedir. 1528 ve 1568 tarihlerinde hazırlan Mufassal Defterlerde, kaza olarak geçen idari birimlerin 1545 tarihli Müselleman Defterinde nahiye olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu durum o yerin idari statüsünün değişmesinden ziyade, defterlerdeki kullanılan literatürlerle alakalı olmalıdır. Yaya ve Müsellemle ilgili "Mensuh" defterlerde aynı yerin hem kaza hem de nahiye olarak anıldığını görüyoruz. Bu husus acaba bahsedilen yerdeki yaya ve müsellem ocakları kaldırıldığı için bu köylerin tabi oldukları yerleşim yerlerinin tekrar kaza olarak anılmasıyla alakalı olabilir mi? Bu soruların cevabı bu konuyla ilgili yapılacak araştırmalarda ortaya çıkarılacaktır.

Yer adları üzerine yapılan araştırmaların sonuçları karşılaştırıldığında, Türklerce iskân olunan geniş alanlardaki yer adlarının benzerliği dikkati çekmektedir. Tarihimizdeki ad verme töresinin bütün yönleri ile araştırılması, Türk dili açısından da önemli sonuçlar verecektir.

BİBLİYOGRAFYA

A. Arşiv kaynakları

1-Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Tapu ve Tahrir Defterleri

30, 121, 244, 438, 626

2-Kuyud-ı Kadime Arşivi

Hamid Livası Mufassal Tahrir Defteri, 51

Hamid Livası Mufassal Evkaf Defteri, 566

Hamid Livası Mensuh Piyadegan ve Müselleman Defteri, 170

3-Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

487 ve 574 nolu defterler.

B- Yayınlanan Eserler

AKDAĞ, Mustafa; Türkiye'nin iktisadi ve içtimai tarihi

_____; Türk Halkının Dirlik Düzenlik Kavgası Celali İsyanları

İstanbul 1995

AKSU, F; Isparta İli Yer Adları Isparta 1936

ARIKAN, Zeki; XV - XVI. Yüzyıllarda Hamid Sancağı İzmir 1988

BAYKARA, Tuncer; Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari

Taksimatı. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.

Ankara 1988

Böcüzade Süleyman Sami; Isparta Tarihi(1325)Yay. Haz. Dr. Suat SEREN

İstanbul 1983

Burdur İl Yıllığı; Burdur1964

CEZAR, Mustafa; Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirlerinde Çarşı ve Klasik Dönem
İmar Sistemi İstanbul 1985

DARKOT, Besim; “Burdur” İA MEY c.II

_____; “Eğridir” İA MEY c.IV

_____; “Göl” İA. MEY c. IV

_____; “İsparta” İA c. V

DAŞCIOĞLU, Yılmaz; “Belediyecilik” Osmanlı Ansiklopedisi c. VII

DENY, J; “Sancak” İA, MEY c. II

DEVELİOĞLU, Ferit; Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat Ankara 1988

DOĞRU, Halime; Osmanlı İmparatorluğunda Yaya – Müsellem – Taycı Teşkilatı
İstanbul 1990

Dukas; Bizans Tarihi (Çev:V.L. MİRMİROPLU) İstanbul 1956

EMECEN, Feridun M.; XVI. Asırda Manisa Kazası Ankara 1989

_____; “İsparta” İA TDV c. XIX

EREN, Hasan; “Yer Adlarımızın Dili” Belleten 1965’den ayrı basım
Ankara 1966

ERGENÇ, Özer; XV – XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya Ankara 1995

_____; “Osmanlı şehirlerindeki yönetim kurumlarının niteliği
üzerinde bazı düşünceler” VIII. Türk Tarih Kongresi II.
Cilt’den ayrı basım TTK Basımevi Ankara 1981

_____; Osmanlı şehirlerindeki mahallenin işlev ve nitelikleri üzerine
Ankara 1984

_____; Osmanlıda, Klasik Dönem “Eşraf ve A’yan” Üzerine Bilgiler
İstanbul 1982

ERPOLAT, Mehmet Salih; XVI. Yüzyılda Diyarbakır Beylerbeyliğindeki Yer
İsimleri(Basılmamış Doktora Tezi) Diyarbakır 1999

GÖKALP, Ziya; Türk Medeniyeti Tarihi. İstanbul 1976

GÖKBİLGİN, M. Tayyib; “Nahiye” İA MEY

GÜRBÜZ, Adnan, “XV-XVI. Yüzyıllarda Sivas şehrinde İdari ve Ekonomik
Yapı” Vakıflar Dergisi XXVI 1997

HALAÇOĞLU, Yusuf; XVII. Yüzyıllarda Ekonomik ve Demografik bakımdan
Balkanlarda Bazı Osmanlı Şehirleri Ankara 1989

HALAÇOĞLU, Yusuf; XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti
ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi Ankara 1997

İbn-i Batuta; Tam Metin Seyahatname

(Haz:Mümin Çevik) c. I,II

İstanbul 1993

Katip Çelebi; Cihannuma İstanbul 1145

KAZICI, Ziya; İslami ve Sosyal Açıdan Vakıflar İstanbul 1985

KRAMES J. H.; "Mahalle" MEY İA

KÖPRÜLÜ, M. Fuat; "Bayrak". İA, MEY c. II

_____ ; "Avşar" MEY İA c.I

Köylerimiz. (1 Mart 1968 gününe kadar) Ankara 1968

KUNT, Metin.; Sancaktan Eyalete İstanbul 1978

MARDİN, Ebül'ula; "Kadı" İA. MEY c. VI

Mehmed Neşri; Kitab-ı Cihannuma TTK Yay. Ankara 1995

ORTAYLI, İlber; Türkiye'nin İdari Tarihi Ankara 1979

ÖZSAİT, Mehmet; İlk Çağ Tarihinde Pisidya İstanbul 1980

SÜMER, Faruk; Tarihte Boy Teşkilatı Destanları Oğuzlar İstanbul 1999

_____ ; "Avşar" İA TDV c.II

Şemseddin SAMİ, Kamus-i Türki İstanbul 1996

TUĞLACI, Pars, Osmanlı Şehirleri İstanbul 1985

TUNCEL, Metin; "Egridir" İA TDV c.X

Türkiye Mülki İdari Bölümleri ve Bunlara Bağlı Köyler Belediyeler. Ankara 1971

Türkiyede meskûn Yerler Kılavuzu T.C. İçişleri Bakanlığı Yay. Ankara 1946

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu

Devletleri Ankara 1988

_____ ; Osmanlı Devletinin İmiye Teşkilatı

TTK Basımevi Ankara 1965

_____; Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal.

Ankara 1998

ÜNAL, Mehmet Ali; Osmanlı Müesseseleri Tarihi Isparta 1997

YEDİYILDIZ, Bahaeddin; “Vakıf” İA MEY c.XII

_____; “Osmanlılar Döneminde Türk Vakıfları Ya da Türk

Hayrat Sistemi” Osmanlı. Yeni Türkiye Yay c.V

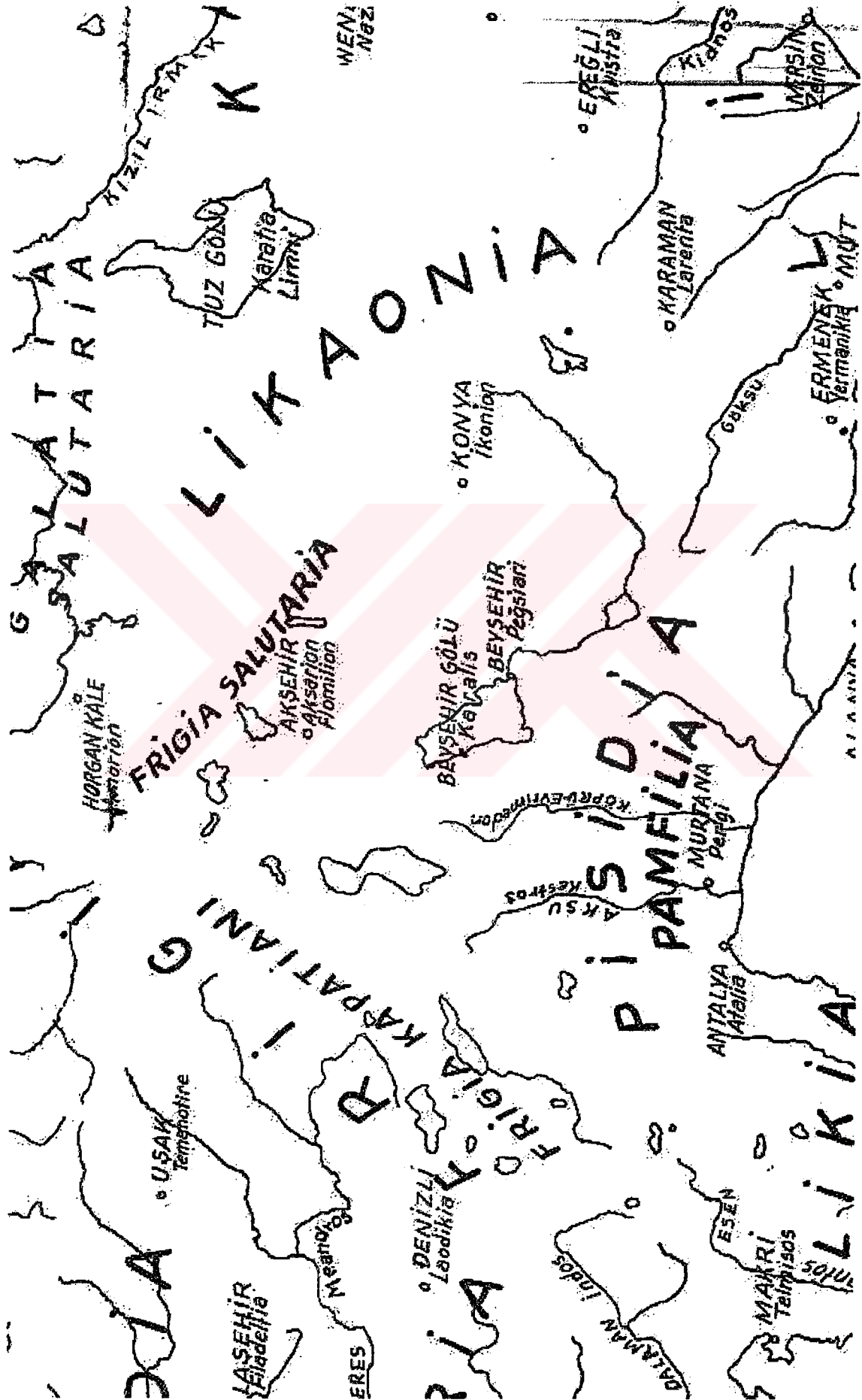
YENEN, Mithat; “Türk Şehirleri ve Türkiye’de Şehircilik”

AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi İskân ve Şehircilik

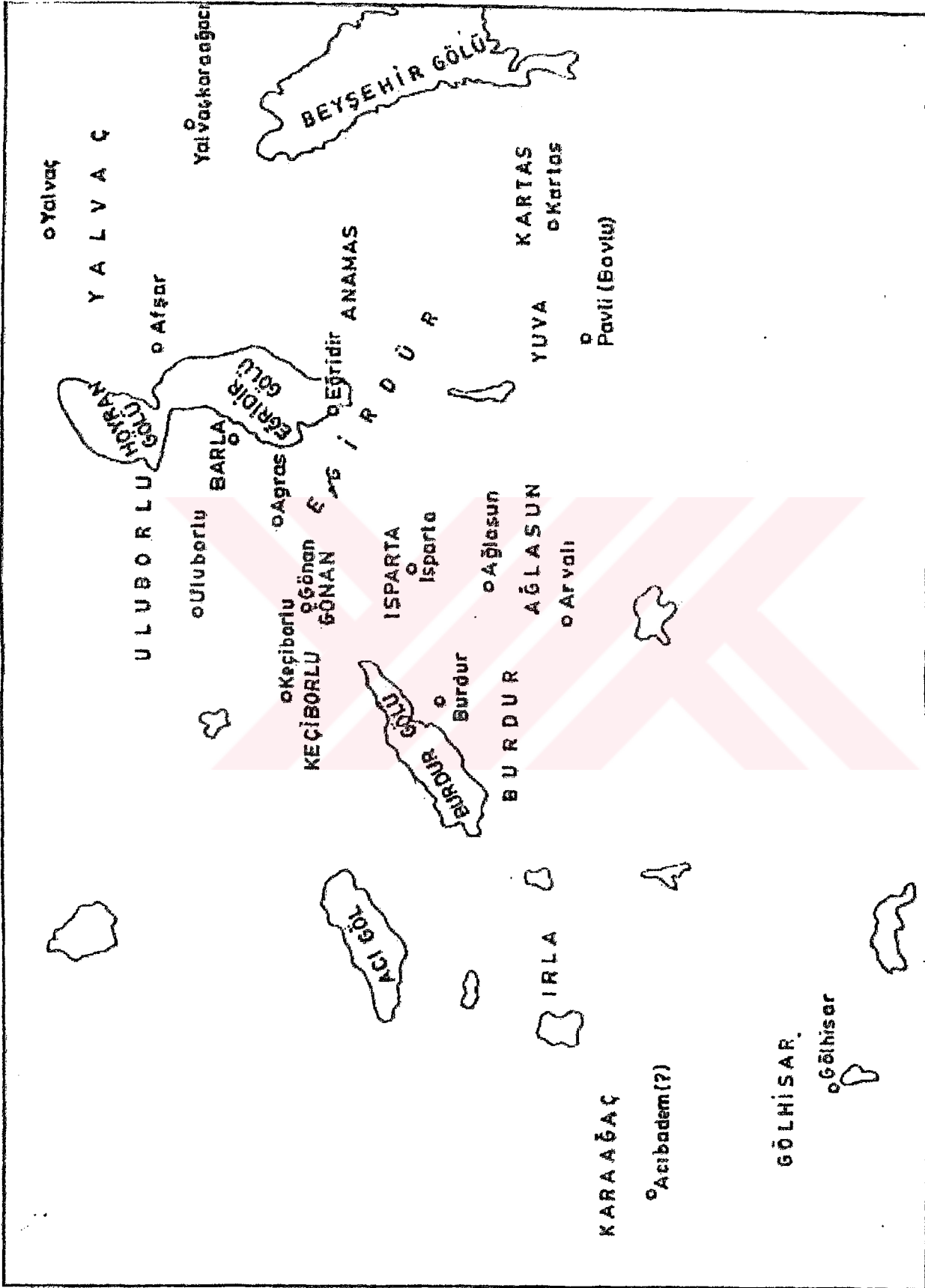
Enstitüsü Yay Ankara 1955

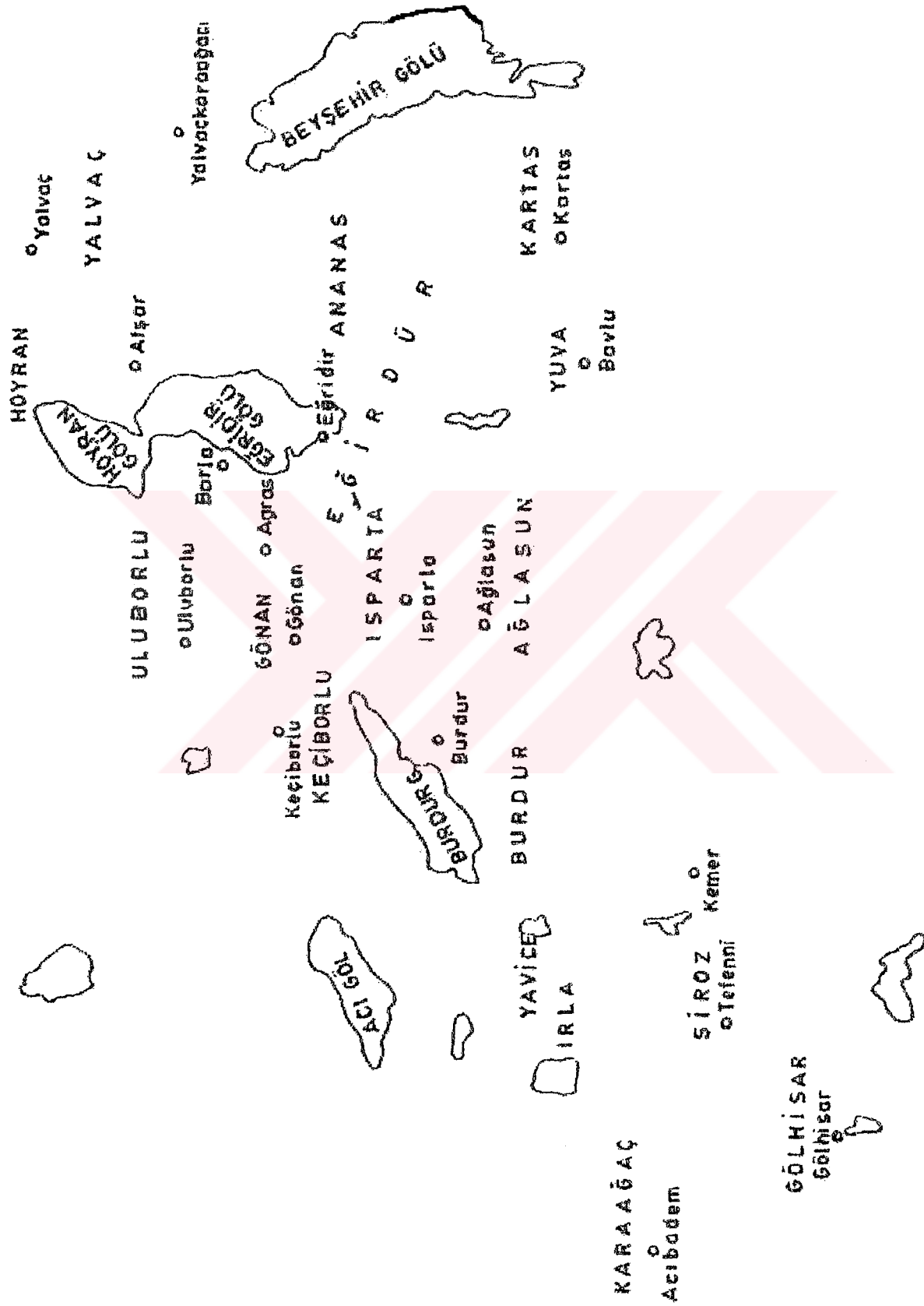
EK 1: Dukas'ın Bizans Tarihi İçin Mısır Tarafından Hazırlanan Küçük Asya Haritası (Pisidia)

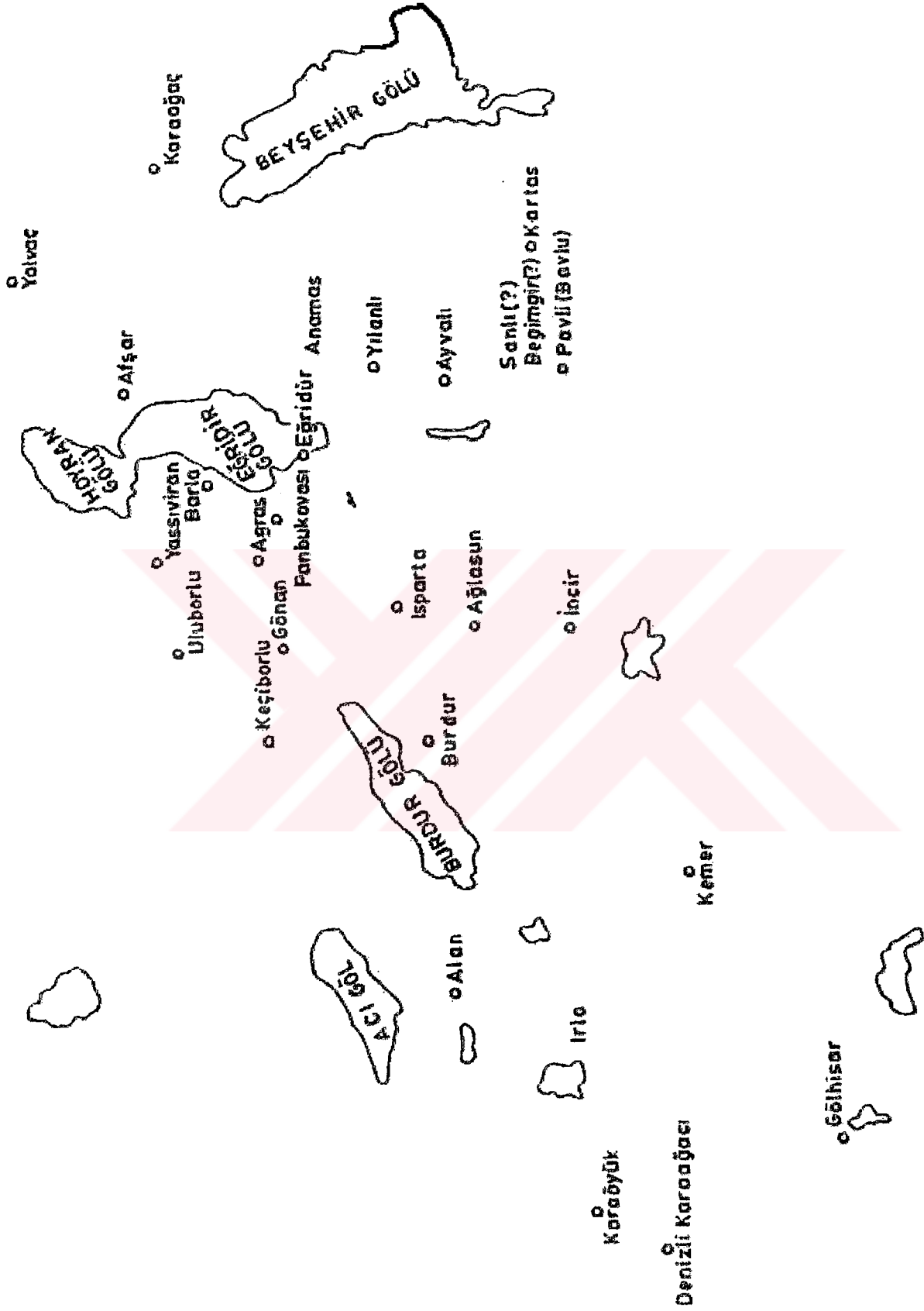
EK2: Hamid Sancağı Yönetim Birimleri (1478-1501)

EK 3: Hamid Sancağı Yönetim Merkezleri (1522-1567)

EK 4: XV - XVI. Yüzyıllarda Hamid Sancağındaki Pazar Yerleri

EK 5: XV - XVI. Yüzyıllarda Hamid Sancağındaki Pazar Yerleri

